ธรรมกาย

นิตยสารเพื่อการเผยแพร่พระสัทธรรม

ISSN 0857-2909

ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๓ กรกฎาคม–กันยายน ๒๕๓๘

- เกณิยานุโมทนาคาถา

  พระธรรมเทศนาของหลวงพ่อวัดปากน้ำ
- แนะนำวิธีเจริญภาวนาวิชชาธรรมกาย (๑)
- ประวัติและการบริหารวัดหลวงพ่อสดฯ (๒)
- ประวัติสังเขป พระธรรมปัญญาบดี
- น้ำใจของครู
- หลักสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน เพื่อทำนิพพานให้แจ้ง (๒)

พระเดชพระคุณ หลวงพ่อพระธรรมปัญญาบดี กับกิจกรรมในวาระต่าง ๆ ในฐานะรองประธานสถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี

• พระเดชพระคุณ หลวงพ่อพระธรรมปัญญาบดี กำลังเจิมรูปเหมือนหลวงพ่อวัดปากน้ำ เนื่องในพิธีฉลองวิหารหลวงพ่อสด ณ วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี

• พระเดชพระคุณ หลวงพ่อพระธรรมปัญญาบดี ได้เมตตามาเป็นประธานในการเปิดอบรมพระกัมมัฏฐานแด่พระสงฆ์ ณ วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม ในสถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย เป็นประจำเสมอมา

• พระเดชพระคุณ หลวงพ่อพระธรรมปัญญาบดี ในพิธีผูกพัทธสีมาอุโบสถวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม ร่วมกับพระมหาเถระชั้นผู้ใหญ่ มี เจ้าประคุณหลวงพ่อสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ และเจ้าประคุณหลวงพ่อสมเด็จพระพุฒาจารย์ เป็นต้น

• พระเดชพระคุณ หลวงพ่อพระธรรมปัญญาบดี เจ้าภาพใหญ่สร้างวิหารหลวงพ่อสด ขณะทำพิธีเปิดแพรคลุมป้ายวิหาร ณ วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม

• พระเดชพระคุณ หลวงพ่อพระธรรมปัญญาบดี ขณะแจกวุฒิบัตรแก่ผู้ผ่านการอบรมพระกัมมัฏฐาน ณ วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม ในสถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย

ทรงพระเจริญ

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

ข้าพระพุทธเจ้า คณะผู้จัดทำนิตยสารธรรมกาย

กิจกรรม

นั่งปรกอธิษฐานจิตรูปเหมือนหลวงพ่อวัดปากน้ำ

๑ ๒

๓

๑. เมื่อวันที่ ๒๓ พ.ย. ๓๗ **พระเดชพระคุณหลวงพ่อพระภาวนาโกศลเถร** รองเจ้าอาวาสและพระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนาธุระ วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ ได้มาประกอบพิธีนั่งปรกอธิษฐานจิต รูปเหมือนหลวงพ่อวัดปากน้ำ ก่อนจะส่งไปถวายวัดต่าง ๆ ที่ขอมา

๒,๓ คณะพระสงฆ์วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม นำโดยหลวงพ่อเจ้าอาวาส**พระอาจารย์มหาเสริมชัย ชยมงฺคโล** ร่วมในพิธีนั่งปรกอธิษฐานจิตด้วย ซึ่งรูปหล่อหลวงพ่อวัดปากน้ำรุ่นนี้ เป็นรุ่นที่พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าโสมสวลีพระวรราชาทินัดดามาตุได้เสด็จมาทรงเป็นประธานเททองหล่อ เมื่อ ๒๕ ก.ย. ๓๗

ธรรมกาย

นิตยสารเพื่อการเผยแพร่พระสัทธรรม
ของมูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา :
เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสณมหาเถร ป.ธ. ๙)
พระเดชพระคุณ พระธรรมปัญญาบดี (ช่วง วรปุญฺโญ ป.ธ. ๙)
พระเดชพระคุณ พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ. ๙)
พระเดชพระคุณ พระเทพสุธี (วิเชียร อโนมคุโณ ป.ธ. ๙)
พระเดชพระคุณ พระภาวนาโกศลเถร (วีระ คณฺฑุตฺโม)
พระเดชพระคุณ พระเมธีรัตโนดม(อำนวย ปญฺญาวุฑฺโฒ ป.ธ. ๗)
พระมหาบุญธรรม ปญฺญาวชิโร ป.ธ. ๗
พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล (มงคลบุตร) รป.ม.(ม.ธ.) ป.ธ. ๖
ศาสตราจารย์บัญญัติ สุชีวะ L.L.B. of Gray's Inn. (London) (อดีตประธานศาลฎีกา)
ศาสตราจารย์ ดร. นิคม จันทรวิทุร Hons. Ph.D., M.A. (Labour Econ., SSA)

ผู้จัดการ :
รศ.ดร.พัฒนะ ภวะนันท์ Ph.D., D.I.C., B.Sc.(Hons.)

บรรณาธิการ ผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา :
รศ.ดร. ธีระ เกรอต Ph.D., M.Eng., B.Eng.(Hons.)

กองบรรณาธิการ
พระมหาณัฐพนธ์ เสฏฺฐธมฺโม ป.ธ. ๗
พระมหาปราโมทย์ ปโมทิโต ป.ธ. ๗
พระมหาศักดา สุมโน ป.ธ. ๖
พระมหาประเสริฐ ปญฺญาเสฏฺโฐ ป.ธ. ๕
พระมหาสัณห์ฐิติ ธมฺมวฑฺฒโน ป.ธ. ๓
พระภาสกร ปภากโร
คุณวีระ เนตยกุล
คุณสมชาย เทียมบุญประเสริฐ วท.ม., M.Sc.
คุณสุทัศน์ นิ่มกุลรัตน์ ภ.บ. (จุฬาฯ)
คุณสุนีรัตน์ นิ่มกุลรัตน์ อ.บ. (จุฬาฯ)
คุณกิติเทพ ชลบุษปกุล M.BA.

ฝ่ายภาพ :
พระธุวันต์ ปญฺญาวณฺโณ
คุณสง่า สัจพันโรจน์

ฝ่ายประชาสัมพันธ์ :
คุณสุธาร สุขยางค์
คุณส่วน พนมวัฒนากุล

ฝ่ายธุรการ ประสานงาน :
คุณเปรมยุดา ศิริบัณฑิตย์กุล
คุณภาวิดา ศรีนุชจรัสกุล
คุณอังคนา นะตะ

ฝ่ายศิลป์ :
คุณสมโพธิ์ ฌานวังศะ

รูปเล่ม/เรียงพิมพ์ :
บจ. วีชั่นอาร์ต คอร์ปอเรชั่น โทรสาร ๒๕๓-๒๕๖๕
โทรศัพท์ ๒๕๔-๓๓๐๑-๒, ๒๕๓-๒๕๖๕

พิมพ์ที่ :
โรงพิมพ์ประชาชน ๓๕ ซอยพิพัฒน์ ถนนสีลม กทม.
โทร. ๒๓๕-๐๓๘๙, ๒๓๔-๒๐๖๒, ๒๓๔-๒๘๖๐
แฟ็กซ์ ๒๓๘-๑๐๗๔

อธิบายปก :
พระธรรมปัญญาบดี (ช่วง วรปุญฺญมหาเถระ ป.ธ.๙)
เจ้าอาวาสวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ
เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ
แม่กองบาลีสนามหลวง
กรรมการมหาเถรสมาคม
รองประธานสถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย
อำเภอคำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

นิตยสาร "*ธรรมกาย*" ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๓ กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๓๘

สารบัญ

จากพระไตรปิฎกและอรรถกถา ๖

พระธรรมเทศนาของหลวงพ่อวัดปากน้ำ
เกณิยานุโมทนาคาถา ..... พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร) ๗

ของดีจากใบลาน
วันแม่แห่งชาติ ..... สมเด็จพระพุฒาจารย์ ๑๗

หลักปริยัติ
หลักสมถวิปัสสนากัมมัฏฐานเพื่อทำนิพพานให้แจ้ง (ต่อ)
..... พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล ป.ธ.๖ ๓๗

ธรรมปฏิบัติ
แนะนำวิธีการเจริญภาวนาวิชชาธรรมกาย ..... พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล ป.ธ.๖ ๘๔

ตอบปัญหาธรรม ..... ชยมงฺคโล ภิกฺขุ ๑๐๒

ประสบการณ์ผู้ปฏิบัติธรรม
ผลการปฏิบัติธรรม ..... บุษดี พานิชเจริญผล ๙๘

ธรรมะสำหรับเยาวชน
มงคลคาถาที่ ๙ ..... ศศิประภา ศากยบุตร ๖๗

แวดวงธรรมกาย ..... วิชชาธร ๖๗

ปกิณกะ
ประวัติโดยสังเขปพระธรรมปัญญาบดี (ช่วง วรปุญฺโญ ป.ธ.๙) ๒๗
น้ำใจของครู ..... พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล ๓๑
ประวัติวัดและการบริหารวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม
..... พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล ๗๗

ท้ายเล่ม
เมตตาธรรม ..... ญาณรัตนะ ๑๑๙

วัตถุประสงค์ : เพื่อสนับสนุนกิจกรรมเผยแพร่พระสัทธรรมตามแนววิชชาธรรมกาย ของ**สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี ใน**โครงการธรรมปฏิบัติเพื่อประชาชน** วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ และ**มูลนิธิ/โครงการพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร

● อัตราค่าสมาชิก : ๑ ปี (๔ เล่ม) ๑๖๐ บาท เล่มละ ๔๐ บาท ●

วิธีปฏิบัติภาวนาเบื้องต้น

นั่งคู้บัลลังก์ขัดสมาธิ เท้าขวาทับเท้าซ้าย มือขวาทับมือซ้าย ปลายนิ้วชี้มือขวาจรดหัวแม่มือซ้าย **อุชุงกายัง ปะนิธายะ** ตั้งกายให้ตรง คือวัดตั้งแต่ปลายนิ้วชี้ของเท้าขวาถึงกลางลูกสะบ้าของหัวเข่าขวาเท่ากับระยะจากบนตาตุ่มขาขวาจรดใต้ลูกคาง

ปะริมุขัง สะติงอุปัฏฐะเปตวา เข้าไปตั้งสติไว้ให้มีหน้ารอบ มีสติทุกเมื่อ เหลือบตาขึ้นนิด ๆ บริกรรมภาวนาว่า **"สัมมาอะระหัง"** พร้อมกำหนดบริกรรมนิมิต ตรง**ศูนย์กลางกาย**เหนือสะดือสองนิ้วมือเป็น**ดวงแก้วกลมใส** เหมือนเพชรลูกที่เจียระไนแล้ว ไม่มีขนแมว โตเท่าแก้วตา ประมาณเท่าวงของตาดำใสขาวเหมือนกระจกที่ส่องเงาหน้า สัณฐานกลมรอบตัว ไม่มีตำหนิเรียบรอบตัวเหมือนดวงแก้วกายสิทธิ์ สติไม่เผลอจากบริกรรมภาวนา และบริกรรมนิมิต บริกรรมทั้งสองนี้พรากจากกันไม่ได้ ต้องให้ติดกันอยู่เสมอในอิริยาบถทั้งสี่คือ ยืน เดิน นั่ง นอน ไม่เผลอ ให้มีสติอยู่เสมอมิได้ขาด

บริกรรมภาวนาร้อยครั้งพันครั้ง จนกระทั่งใจค่อย ๆ รวมหยุดอยู่ที่เดียว เห็นดวงนิมิตเกิดเป็นดวงใสขึ้นแล้ว ก็ให้หยุดบริกรรมภาวนา เพ่งอยู่ที่กลางดวงนั้น แล้วทำใจให้หยุดในหยุดที่จุดเล็กใสกลางดวงนั้น ให้ใสหนักขึ้นทุกทีจนเป็นรัศมีคือแสงสว่าง ดวงใสนี้เรียกว่า **ดวงปฐมมรรค** กลางดวงนี้เป็นทางไปของพระพุทธเจ้า พระอรหันต์ทั้งหลาย

ทำใจให้หยุดในหยุดที่กลางดวงปฐมมรรคนั้นเข้าทุกทีไม่มีถอย ก็จะเห็นดวงในดวงและกายในกายใสละเอียดโตใหญ่หนักเข้าทุกที ก็ให้**เดินดวงเดินกาย**คือ เห็นดวงก็เอาใจจรดเข้าที่ศูนย์กลางดวง เห็นกายก็เอาใจจรดเข้าที่ศูนย์กลางกายไม่มีถอยออก

(เมื่อทำได้เช่นนี้แล้วก็ให้รีบมาต่อวิชชาธรรมกายกับพระเดชพระคุณหลวงพ่อพระภาวนาโกศลเถร หรือหลวงพ่อชยมงฺคโล เพื่อวิชชาจะได้พัฒนาไปอย่างถูกต้องต่อไป)

รูปด้านข้างผ่าซีก

แสดงที่ตั้งของดวงนิมิตจากฐานที่ ๔ ถึงฐานที่ ๗

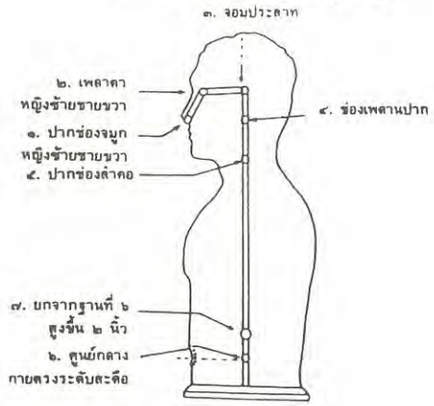

ถ้อยแถลง

"สัตว์ทั้งโลกจะเป็นหญิงก็ดีชายก็ดี ในกามภพนี้ รวมอยู่ในกามทั้งนั้น กามบังคับบ่นปี้ ทั้งหญิงทั้งชาย กิเลสกามบังคับบ่นปี้ทีเดียวให้ติดอยู่ในกิเลสกามบ้าง วัตถุกามบ้าง ร้องไห้ร้องครางไปต่าง ๆ นานา รบราฆ่าฟันซึ่งกันและกัน เพราะกิเลสพัสดุกามเหล่านี้แล หมกอยู่ในกามนี้ นี่แหละฉันใด สมุทรสาครให้สรรพสัตว์ทั้งหลายอาศัยได้ตามความปรารถนา กามสมุทัยสัจที่ให้ สัตว์เวียนว่ายตายเกิด นี่ตัวสมุทัยแท้ ๆ ให้สัตว์เวียนว่ายตายเกิดนั้น เป็นใหญ่สำคัญ ในสากลโลกหมด ทั้งกามภพ รูปภพ อรูปภพ อยู่ในสมุทัยทั้งนั้น ข้ามพ้นสมุทัยไปไม่ได้ สมุทัยเป็นคู่กับพระนิพพาน ถ้าพ้นสมุทัยก็ไปนิพพาน" นี้มาจาก **พระธรรมเทศนา**ของ**พระเดชพระคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำ พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร)** พระเดชพระคุณหลวงพ่อชี้ให้เห็นว่า ในภพสามทั้งหมดถูกกามสมุทัยสัจครอบงำ ไม่สามารถข้ามพ้นสมุทัยสัจไปได้ ที่เดือดร้อนกันต่าง ๆ นานาก็ เพราะสมุทัยสัจนี้แหละ นี้เป็นความจริงที่พวกเราต้องยอมรับและมีประสบการณ์มาแล้ว แต่พวกเราก็ยังยินดียังหวังลม ๆ แล้ง ๆ ว่า จะได้รับความสุขจากกิเลสกาม เมื่อพระเดชพระคุณหลวงพ่อชี้ให้เห็นเช่นนี้แล้วก็หวังว่าพวกเราจะตาสว่าง ดิ้นรนหาความเป็นไทให้ตน ให้พ้นจากกิเลสกาม อย่าให้เสียทีที่เกิดเป็นมนุษย์พบพระพุทธศาสนา

"อริยมรรคมีองค์ ๘ นั้นจะขาดสัมมาสมาธิมิได้เลย ถ้าขาดสัมมาสมาธิแล้วอริยมรรคไม่เต็ม เมื่อมรรคไม่เต็มก็ไม่มีอำนาจไม่มีพลังพอที่จะปหานสัญโญชน์กิเลสเครื่องร้อยรัดให้ติดอยู่กับโลกได้แม้เพียงจะละสัญโญชน์เบื้องต่ำ ๓ ประการ คือ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส ก้าวข้ามโคตรปุถุชนเข้าสู่ความเป็นพระอริยบุคคลเบื้องต้นก็เป็นไปไม่ได้" โอวาทนี้ให้ความชัดเจนในความสำคัญของการปฏิบัติธรรมว่าจะต้องมีทั้งสมถะและวิปัสสนากัมมัฏฐาน จึงจะสามารถตัดสัญโญชน์แม้เบื้องต่ำได้การปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งย่อมไม่สำเร็จประโยชน์ ดังนั้นนักปฏิบัติที่กล่าวเบียดเบียนซึ่งกันและกัน ระหว่างสมถะและวิปัสสนากัมมัฏฐาน ควรทำความเข้าใจให้ถ่องแท้ จะได้มีความก้าวหน้าในการปฏิบัติธรรมตามสมควรแก่ธรรม การปฏิบัติธรรมที่มีทั้งสมถะและวิปัสสนากัมมัฏฐานมีรายละเอียดอย่างไร ติดตามได้ในคอลัมน์**หลักสมถวิปัสสนากัมมัฏฐานเพื่อทำนิพพานให้แจ้ง**โดย**หลวงพ่อชยมงฺคโล**

การเผยแพร่ธรรมปฏิบัติตามแนววิชชาธรรมกายของสถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกายและวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม ดำเนินไปอย่างกว้างขวางได้ ก็ด้วยความเมตตาของเจ้าประคุณหลวงพ่อสมเด็จพระพุฒาจารย์ วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร และพระเดชพระคุณหลวงพ่อพระธรรมปัญญาบดี วัดปากน้ำภาษีเจริญ ตามรายละเอียดใน**บทความประวัติและการบริหารวัด** วันที่ ๒๖ สิงหาคม เป็นวันคล้ายวันเกิดของพระเดชพระคุณหลวงพ่อพระธรรมปัญญาบดีจึงได้นำประวัติของพระเดชพระคุณหลวงพ่อพระธรรมปัญญาบดี และคำปรารภของหลวงพ่อชยมงฺคโลมาลงไว้ เพื่อให้ทุกท่านทราบและร่วมอนุโมทนา

นอกจากนี้ยังมีบทความที่น่าสนใจอีกมาก โปรดติดตาม

"ไม่หลงโลกแล้วอย่าหลงธรรม จงรู้โลกและรู้ธรรม"

เถระที่ต้องระวัง

กัสสปะ ! **ภิกษุ แม้เป็นเถระแล้ว แต่ไม่เป็นผู้ใคร่ต่อไตรสิกขาด้วยตนเอง ไม่สรรเสริญผู้ปฏิบัติในไตรสิกขา, ไม่ชักจูงผู้ไม่รักไตรสิกขา, ไม่กล่าวยกย่องผู้รักการปฏิบัติในไตรสิกขา ตามเวลาที่ควรแก่การยกย่องตามที่เป็นจริง** กัสสปะ ! เราตถาคต ไม่สรรเสริญภิกษุเถระชนิดนี้

ข้อนั้นเพราะอะไร?เพราะเหตุว่าภิกษุทั้งหลายจะไปหลงคบภิกษุเถระชนิดนั้นเข้าด้วยคิดว่า "พระศาสดา สรรเสริญภิกษุชนิดนี้" ดังนี้ภิกษุเหล่าใดไปคบหาภิกษุชนิดนั้นเข้า ก็จะถือเอาภิกษุชนิดนั้น เป็นตัวอย่างสืบไป **การถือเอาภิกษุเถระชนิดนั้น เป็นตัวอย่างย่อมเป็นทางให้เกิดสิ่งอันไม่เป็นประโยชน์ และเป็นทุกข์ แก่ภิกษุเหล่านั้นเองสิ้นกาลนาน**

กัสสปะ ! เพราะเหตุนั้น เราจึงไม่สรรเสริญภิกษุเถระชนิดนี้

■■■■

บาลี พระพุทธภาษิต ติก. อํ.๒๐/๓๐๗/๕๓๑, ตรัสแก่ท่านพระมหากัสสปะที่นิคมของชาวโกศลชื่อปังกธา. (คำแปลจากหนังสือ "ขุมทรัพย์จากพระโอษฐ์" พ.ศ. ๒๕๑๔ หน้า ๑๘๑)

เกณิยานุโมทนาคาถา

โดย

พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร)

หลวงพ่อวัดปากน้ำ

นี่พระศาสดาวางตำราไว้เป็นตัวอย่าง ถวายแด่พระองค์น่ะไม่อัศจรรย์ดอก ถวายพระสงฆ์นั่นแน่ ให้ถวายในหมู่พระสงฆ์ ที่เป็นพระพุทธเจ้าในภายภาคข้างหน้าจะกี่องค์เราก็ไม่รู้เหมือนกัน บางทีมีบารมีแก่ ๆ สร้างมาหลายอสงไขย เราก็ไม่รู้ ไม่รู้ว่าใครสร้างบารมีมาเท่าไร พระสงฆ์นั่นแหละเป็นประมุขของบุญสำคัญเป็นหัวหน้าของบุญสำคัญ

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ (๓ ครั้ง)

อคฺคิหุตฺตํ มุขา ยญฺญา สาวิตฺติ ฉนฺทโส มุขํ
ราชา มุขํ มนุสฺสานํ นทีนํ สาคโร มุขํ
นกฺขตฺตานํ มุขํ จนฺโท อาทิจฺโจ ตปตํ มุขํ
ปุญฺญมากงฺขมานานํ สงฺโฆ เว ยชตํ มุขํ
ภณิสฺสาม มยํ คาถา กาลทานปฺปทีปิกา
เอตา สุณนฺตุ สกฺกจฺจํ ทายกา ปุญฺญกามิโนติ ฯ

ณ บัดนี้ อาตมภาพจักได้แสดงธรรมีกถา เฉลิมเพิ่มเติมศรัทธา ประดับสติปัญญาของท่านพุทธบริษัท ทั้งคฤหัสถ์บรรพชิต บรรดามาสโมสรในสถานที่นี้ เพื่อทำธรรมสวนกิจในสถานที่นี้ทุกถ้วนหน้าวันนี้จะแสดงด้วย **เกณิยานุโมทนาคาถา** เครื่องกล่าวปรารภทั้งทางโลกและทางธรรม และทั้งทางบำเพ็ญทานการกุศล แต่ว่าเราท่านทั้งหลาย ทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต เป็นพุทธศาสนิกชนตั้งในอยู่ภูมิพื้นของปุถุชน ต้องจำข้อสำคัญที่ขบขันไว้ในมนุษย์โลกนั้นก่อน เพราะว่าเราท่านทั้งหลายเกิดมาเป็นมนุษย์ไม่รู้จุดหมายใจดำของการบูชา ไม่รู้จักจุดหมายใจดำของคัมภีร์แห่งโลก ไม่รู้จักจุดหมายใจดำของพระเจ้าแผ่นดิน ไม่รู้จักจุดหมายใจดำของแม่น้ำสมุทรสาคร ไม่รู้จักจุดหมายใจดำของดวงจันทร์ ไม่รู้จักจุดหมายใจดำของดวงอาทิตย์ เรื่องนี้ ใน ๖ ข้อนี้ควรตั้งใจสดับต่อไป

ตามวาระพระบาลี **อคฺคิหุตฺตํ มุขา ยญฺญา** ยัญทั้งหลายมีไฟเป็นหัวหน้า **สาวิตฺติ ฉนฺทโส มุขํ** สาวิตติฉันท์เป็นคัมภีร์ของฉันทศาสตร์ทั้งหลาย **ราชา มุขํ มนุสฺสานํ** พระเจ้าแผ่นดินเป็นประมุขของนิกรทั้งหลาย **นทีนํ สาคโร มุขํ** สมุทรสาครเป็นประมุขของแม่น้ำทั้งหลาย **นกฺขตฺตานํ มุขํ จนฺโท** ดวงจันทร์เป็นประมุขของดวงดาวนักขัตฤกษ์ทั้งหลาย **อาทิจฺโจ ตปตํ มุขํ** อาทิตย์เป็นประมุขของสิ่งที่มีความร้อนทั้งหลาย สิ่งที่มีความร้อนทั้งหลายหรือว่าความร้อนทั้งหลาย สู้แสงอาทิตย์ไม่ได้ ใน ๖ ข้อนี้จะอรรถาธิบายต่อไปให้เข้าเนื้อเข้าใจ

การบูชาทั้งหลายในสากลโลก พระพุทธเจ้าจะเกิดขึ้นในโลกเขามีการบูชากัน สาวิตติศาสตร์นี่แหละเป็นคัมภีร์สำคัญของเขา ถ้าเรียนจบคัมภีร์สาวิตติศาสตร์แล้วละก็เป็นโปรเฟสเซอร์ อาจารย์อย่างใหญ่ทีเดียว เป็นครูอาจารย์อย่างใหญ่ทีเดียว คัมภีร์อื่น ๆ ที่รองลงไปก็ฉันทศาสตร์รองสาวิตติศาสตร์ลงไป แต่ว่าคัมภีร์ใดคัมภีร์หนึ่งจะท่วมทับคัมภีร์สาวิตติศาสตร์นั้นไม่ได้ สาวิตติศาสตร์ต้องเป็นคัมภีร์ใหญ่ เหมือนธรรมวินัยไตรปิฎกของเรา คัมภีร์พระวินัยปิฎก คัมภีร์สุตตันตปิฎก คัมภีร์ปรมัตถปิฎก ใน **ปิฎกทั้งสาม ปรมัตถปิฎกเป็นคัมภีร์สูง เป็นประธานหมดของพระวินัยพระสูตร** ฉันใดก็ดี คัมภีร์อื่นต้องรวมลงในสาวิตติศาสตร์ทั้งนั้น เมื่อถึงสาวิตติศาสตร์แล้วเป็นความรู้สุดสายของโลกเขา มีแค่นั้นแหละให้รู้จักอย่างนี้ นี่เป็นข้อที่ ๒

ข้อที่ ๓ **ราชา มุขํ มนุสฺสานํ** พระราชาพระเจ้าแผ่นดินเป็นประมุขของมนุษย์นิกรทั้งหลาย หมดประเทศไทย หมดทุก ๆ ประเทศ พระเจ้าแผ่นดินเป็นประมุขของมนุษย์นิกรทั้งประเทศ หมดทั้งประเทศต้องบูชาพระเจ้าแผ่นดินทั้งนั้น ต้องเคารพพระเจ้าแผ่นดินทั้งนั้น ต้องนับถือพระเจ้าแผ่นดินทั้งนั้น ต้องยำเกรงพระเจ้าแผ่นดินทั้งนั้น เพราะพระเจ้าแผ่นดินเป็นประมุขเป็นหัวหน้า ถ้าใครไม่ให้สิทธิ์ต่อพระเจ้าแผ่นดิน ลุอำนาจของพระเจ้าแผ่นดิน ดูถูกพระเจ้าแผ่นดิน ไม่ประพฤติดี ประพฤติผิดบาทบทกฎหมายของพระเจ้าแผ่นดิน พระเจ้าแผ่นดินก็ต้องจับใส่คุก พระเจ้าแผ่นดินก็ต้องลงโทษตัดศีรษะ ทำได้อย่างนี้แล้วไม่มีใครว่ากระไร

จะตัดศีรษะอย่างไรก็ตามแต่ชอบใจ นี่เป็นใหญ่กว่านิกรมนุษย์ทั้งหลายอย่างนี้หมดทั้งประเทศ พระเจ้าแผ่นดินเป็นประมุข พระเจ้าแผ่นดินเป็นหัวหน้า พระเจ้าแผ่นดินเป็นประธาน นี่เป็นข้อที่ ๓

ข้อที่ ๔ **นทีนํ สาคโร มุขํ** สมุทรสาครเป็นประมุขของแม่น้ำทั้งหลาย แม่น้ำน้อยใหญ่ มีมากน้อยเท่าใดในสกลโลกธาตุ เมื่อฝนตกลงมาแล้วก็ท่วมล้นไปตามหน้าที่ เมื่อเต็มแม่น้ำน้อยก็ไหลไปแม่น้ำใหญ่ เมื่อเต็มแม่น้ำใหญ่

ก็ต้องไหลไปสู่สมุทรสาครทะเลใหญ่โน่น ทะเลใหญ่นั่นแหละเป็นประมุขของแม่น้ำทั้งหลาย แม่น้ำทั้งหลายย่อมไหลไปรวมกันที่นั่น เมื่อรู้จักน้ำสมุทรสาครดังนี้แล้วละก็ สัตว์ทั้งโลกจะเป็นหญิงก็ดีชายก็ดีในกามภพนี้ รวมอยู่ในกามทั้งนั้น กามบังคับป่นปี้ ทั้งหญิงทั้งชาย กิเลสกามบังคับป่นปี้ทีเดียว ให้ติดอยู่ในกิเลสกามบ้าง วัตถุกามบ้าง ร้องไห้ร้องครางไปต่าง ๆ นานา รบราฆ่าฟันซึ่งกันและกัน เพราะกิเลสพัสดุกามเหล่านี้แล หมกอยู่ในกามนี้นี่แหละฉันใด สมุทรสาครให้สรรพสัตว์ทั้งหลายอยู่อาศัยได้ตามความปรารถนา กามสมุทัยสัจที่ให้สัตว์เวียนว่ายตายเกิด นี่ตัวสมุทัยแท้ ๆ ให้สัตว์เวียนว่ายตายเกิดนั้น เป็นใหญ่สำคัญ ในสากลโลกหมดทั้งกามภพ รูปภพ อรูปภพ อยู่ในสมุทัยทั้งนั้น ข้ามพ้นสมุทัยไปไม่ได้ สมุทัยเป็นคู่กับพระนิพพาน ถ้าพ้นสมุทัยก็ไปนิพพาน เหมือนแม่น้ำทั้งหลาย ถ้าตกลงมาแล้วจะไปไหนไม่ได้ ต้องไปขังอยู่ในท่ามกลางมหาสมุทรนั่น ติดมหาสมุทรนั่นแหละไม่ไปไหน สัตว์โลกเกิดมาแล้วไปไหนไม่ได้ติดอยู่ในสมุทัยสัจนั้น ให้รู้จักที่สำคัญอย่างนี้ เมื่อรู้จักที่สำคัญอย่างนี้ เป็นข้อที่ ๔

ข้อที่ ๕ **นกฺขตฺตานํ มุขํ จนฺโท** พระจันทร์เวลากลางคืนขึ้นเป็นประมุขของดาวนักขัตฤกษ์ทั้งหลาย ดาวมีมากน้อยเท่าใดในท้องฟ้า ดาวย่อมเป็นรองดวงจันทร์ ดวงจันทร์เป็นใหญ่กว่า ดวงดาวทั้งหมดมีมากน้อยเท่าใด ดวงจันทร์เป็นสำคัญกว่า แสงสว่างก็มากกว่า ดวงดาวมีมากน้อยเท่าใดจะรวมเท่าใดก็ไม่เท่าดวงจันทร์ ดวงจันทร์สำคัญกว่า ดวงจันทร์สว่างกว่า เมื่อรู้จักหลักอันนี้ ดวงจันทร์ทำแสงสว่างให้สำคัญลบดวงดาวหมดทั้งสิ้นฉันใดก็ดี **ดวงที่ให้สัตว์เวียนว่ายตายเกิดเหล่านี้ก็มีดวงธรรมอีก สำหรับแก้ไขให้สัตว์โลกให้พ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด** ดวงธรรมใหญ่เป็นลำดับจนกระทั่งดวงของพระอรหัต ใหญ่วัดผ่าเส้นศูนย์กลาง ๒๐ วา กลมรอบตัว สว่างหมดทั้งธาตุทั้งธรรม จะดูอะไรเห็นหมดฉันใด ดวงที่เป็นบาปอกุศลมีมากเท่าใด ก็ถูกดวงธรรมที่ใหญ่เช่นนั้นครอบงำหมด ดวงธรรมที่ย่อย ๆ ทำอะไรไม่ได้ เหมือนดวงดาวทำอะไรไม่ได้ ดวงจันทร์เป็นประมุขของดวงดาวทั้งหลาย **ดวงธรรมที่ดีที่สุดที่ใหญ่ก็เป็นประมุขของดวงบาปทั้งหลาย** เหล่านี้ ดวงธรรมย่อย ๆ ทำอะไรไม่ได้ สู้ดวงที่ใหญ่ไม่ได้ **พาสัตว์ให้ข้ามพ้นจากสมุทัยได้** นี้ก็เป็นข้อสำคัญ เป็นข้อที่ ๕

ข้อที่ ๖ **อาทิจฺโจ ตปตํ มุขํ** ความร้อนของดวงอาทิตย์ แสงร้อนอื่นหมดทั้งสากลโลกไม่เท่าทันแสงร้อนดวงอาทิตย์ จนกระทั่งไฟบรรลัยกัลป์ ดิน น้ำ ไฟ ลม อากาศเหล่านี้ไหม้บรรลัยหมด อากาศก็ทนไม่ไหว อากาศหยาบหรืออากาศละเอียดเท่าใดก็ช่างร้อนหมดทั้งนั้น ด้วยอำนาจดวงอาทิตย์ขึ้นหลายดวง ๆ เข้า แต่ดวงเท่านี้เราก็ร้อนพอใช้อยู่แล้วนี่แหละถ้าพูดถึงความร้อน ดวงอาทิตย์ไม่มีอะไรเท่า

เราเป็นพุทธศาสนิกชน หญิงก็ดีชายก็ดีทั้งคฤหัสถ์บรรพชิตไม่ว่า เมื่อเราจะแสวงหาบุญกุศลในทางพุทธศาสนา จะบำเพ็ญในโลกกับเขา ถ้าไม่พบพุทธศาสนาไม่พบพระสงฆ์แล้ว เสียคราวเสียสมัยที่เกิดมาเป็นมนุษย์ **ถ้าว่าพบพระพุทธ-ศาสนาพบพระสงฆ์เข้าแล้ว บุญลาภอันล้ำเลิศ ไม่เสียทีที่เกิดมาเป็นมนุษย์ทีเดียว** แล้วจะต้องทำอะไรถ้าพบหมู่พระสงฆ์เข้าแล้ว

เราเป็นบุญลาภอย่างไรล่ะ ก็มาพบพระสงฆ์เข้าแล้วนี่ เป็นบุญลาภอย่างไรล่ะ พระสงฆ์เป็นเนื้อนาบุญนา ต้องการบุญเท่าไรก็โกยเข้าซิ ตวงเอาซิ ตามความปรารถนา ปฏิบัติวัตรฐากเข้าซิ จะได้บุญยิ่งใหญ่ไพศาล มีบาลีบริหารรับสมอ้างว่า **ปุญฺญมากงฺขมานานํ สงฺโฆ เว ยชตํ มุขํ** พระสงฆ์นั้นแหละเป็นประมุข หรือเป็นหัวหน้า หรือเป็นประธานของมนุษย์นิกรทั้งหลายผู้ต้องการทำบุญบำเพ็ญทานอยู่ฉันนั้น ถ้าต้องการบุญบำเพ็ญทานละก็นี่ในพระสงฆ์นี่แหละเป็นสำคัญ ใหญ่โตหาที่เปรียบมิได้ บัดนี้เรามาพบหมู่พระสงฆ์แล้ว คือภิกษุสามเณรทรงไว้ซึ่งผ้ากาสาวพัสตร์ เป็นธงชัยของพระอรหัต เราได้บำเพ็ญบุญปรากฏอยู่ในบัดนี้ นี้เป็นประธานของบุญทีเดียว เป็นหัวหน้าของบุญทีเดียว เป็นประมุขของบุญทีเดียว รู้จักอันแน่นอนแล้วให้อุตส่าห์ตั้งอกตั้งใจว่าเกิดมาเป็นมนุษย์พบพระสงฆ์เข้าแล้ว

ตัวบุญละ ต้องการอื่นไม่สมความมุ่งหมายที่มาพบละ หรือไม่ฉะนั้นเป็นบุรุษเราก็จะบวชเป็นพระสงฆ์บ้าง เราจะบำเพ็ญกิจของพระสงฆ์ให้เต็มที่ ถ้าเป็นอุบาสกอุบาสิกาที่ครองเรือนเล่า เราจะต้องบริจาคทานให้เป็นที่เป็นฐานทีเดียว มาพบบุญอันล้ำเลิศอันประเสริฐแล้วเป็นประมุขของบุญทั้งหมดแล้ว

พระสงฆ์น่ะเป็นประมุขของบุญอย่างไร พระพุทธเจ้าไม่เป็นประมุขของบุญหรือ ไม่ยิ่งกว่าพระสงฆ์หรือ พระสงฆ์เป็นบุญยิ่งใหญ่กว่าพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าไม่เกิดขึ้นพระสงฆ์จะมีได้อย่างไร มีไม่ได้ พระพุทธเจ้าเกิดขึ้นมีพระสงฆ์ขึ้น พระสงฆ์นั้นแหละเป็นประมุขที่สำคัญ เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้ามีพระชนม์อยู่นั้น พระเจ้าแม่น้ำมหาปชาบดีโคตมีทอผ้าคู่หนึ่งไปถวายพระบรมศาสดา เพื่อจะให้พระองค์ทรงใช้ด้วยพระองค์เดียวสองผืน พระองค์เพื่อจะสงเคราะห์พระเจ้าแม่น้ำมหาปชาบดีโคตมีเมื่อพระเจ้าแม่น้ำมหาปชาบดีโคตมีทอผ้า เอาคู่ผ้ามาถวายแล้ว เมื่อประสูติจากพระมารดาได้เจ็ดวัน พระมารดาก็ทิวงคตไป พระเจ้าแม่น้ำมหาปชาบดีโคตมีได้พิทักษ์รักษาเลี้ยงดูจนกระทั่งเติบโตมา เราจะสงเคราะห์พระเจ้าแม่น้ำให้เป็นผู้มีบุญใหญ่กุศลใหญ่ รับคู่ผ้าของพระเจ้าแม่น้ำมหาปชาบดีโคตมี รับผืนเดียว รับสั่งให้ถวายพระสงฆ์เสียผืนหนึ่ง พระเจ้าแม่น้ำมหาปชาบดีไม่ปรารถนาจะถวายพระสงฆ์ ปรารถนาจะถวายแก่พระองค์เท่านั้น ทำอย่างประณีตด้วยพระหัตถ์ของพระนางเอง พระองค์ก็ไม่ทรงรับ แค่นสักเท่าไรก็ไม่ทรงรับ แค่นพระอานนท์ให้ช่วยแค่นพระบรมศาสดาให้ทรงรับทั้งสองผืนเถิด พระองค์ไม่ทรงรับอีก จำต้องถวายเป็นของสงฆ์ไป เมื่อถวายเป็นของสงฆ์ท่านก็รับเป็นลำดับ เฉพาะผ้าผืนนั้นไปถูกเอาอชิตภิกขุผู้บวชใหม่ พระเจ้าน้าเสียพระทัย ถ้าว่าเราได้ทำโดยประณีตด้วยตนเองไปถูกกับภิกษุบวชใหม่หาสมควรไม่ พระองค์ทรงทราบพระอัธยาศัย ทรงเรียกพระอานนท์ให้นำเอาบาตรมา พระอานนท์ส่งบาตรให้ พระจอมไตรเขวี้ยงบาตรไปในอากาศ ให้ภิกษุสามเณรที่นั้นไปนำบาตรมาให้พระตถาคต ขว้างลับเข้ากลีบเมฆหายไปแล้ว ไม่รู้ไปทางไหน พระอรหันต์ท่านก็รู้ว่าปัญหานี้ผูกเพื่ออชิตภิกษุบวชใหม่โน้น ปุถุชนก็ไม่รู้ว่าผูกเพื่อกระทำเพื่ออะไร จะเอาก็ไม่ได้ เหาะไปก็ไม่ได้อชิตภิกษุบวชใหม่ยกมือขึ้นนมัสการด้วยบุญญาภินิหารที่ข้าพเจ้าสั่งสมอบรมมาแต่ชาติก่อน ถ้าจะได้ตรัสรู้เป็นพระศาสดาเอกในโลกเหมือนพระบรมศาสดานี้แล้ว ขอให้บาตรนั้นมาสู่หัตถ์ของข้าพเจ้าบัดนี้ พอขาดคำอธิษฐานเท่านั้นบาตรก็กลับลอยลิ่วมาสู่หัตถ์อชิตภิกษุบวชใหม่ พระจอมไตรตรัสว่าภิกษุทั้งหลาย รู้จักไหมนั่นน่ะ ภิกษุบวชใหม่นั้นคือใคร ภิกษุตอบว่าไม่รู้จัก พระองค์ทรงรับสั่งว่านั่นแหละนะภิกษุทั้งหลาย น้องชายเราตถาคต ไปในภายภาคข้างหน้าจะได้เป็นศาสดาเหมือนกับเราดังนี้แหละ พระเจ้าแม่น้ำก็ดีอกดีใจปลื้มอกปลื้มใจว่าได้ทำด้วยความตรากตรำลำบาก จำเดิมแต่จ้างให้ช่างทองตีทองทำเป็นอ่างกรุฝ้ายรดน้ำด้วยน้ำอันประณีต ด้วยน้ำหอมบ้าง ทำมาด้วยความตรากตรำลำบากสิ้นกาลช้านานกว่าจะได้ผ้าสองผืนที่ต้องใจ เอามาถวายพระบรมศาสดาสองผืน พระศาสดาเป็นพระศาสดาในโลกนี้ในปัจจุบันทันตาเห็น เราได้ถวายผ้านี้แด่พระศาสดาผืนหนึ่ง และผ้าของเราอีกผืนหนึ่งเล่าถวายแก่อชิตภิกษุบวชใหม่ จะเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคตกาลในภายภาคหน้า ที่ว่าเราถวายผ้ากับพระพุทธเจ้าในอนาคตกาลก็ปานกัน ก็เลื่อมใสยินดีปรีดายิ่งนัก

นี่พระศาสดาวางตำราไว้เป็นตัวอย่าง ถวายแด่พระองค์น่ะไม่อัศจรรย์ดอก ถวายพระสงฆ์นั่นแน่ ให้ถวายในหมู่พระสงฆ์ พระสงฆ์ที่มาสวดมนต์ในวัดปากน้ำ ที่เป็นพระพุทธเจ้าในภายภาคข้างหน้าจะกี่องค์เราก็ไม่รู้เหมือนกัน บางทีมีบารมีแก่ ๆ สร้างมาหลายอสงไขยเราก็ไม่รู้ ไม่รู้ว่าใครสร้างบารมีมาเท่าไร **พระสงฆ์นั่นแหละเป็นประมุขของบุญสำคัญ เป็นหัวหน้าของบุญสำคัญ เป็นต้นของบุญสำคัญ ถ้าต้องการบุญก็ถวายให้พระสงฆ์ไม่เจาะจงภิกษุหนึ่งภิกษุใด มั่นหมายไปในหมู่พระสงฆ์ทีเดียว จะมีข้าวถ้วยปลาตัวก็ช่าง มีสิ่งใดก็ช่าง ก็ถวายพระสงฆ์ ให้ใจตรงเป็นกลาง ให้ทำอย่างนี้จะถูกบุญใหญ่ในพระพุทธศาสนา**

เมื่อรู้จักหลักอันนี้ **ภณิสฺสาม มยํ คาถา** เราจักสวดพระคาถา **กาลทานปฺปทีปิกา** เราจักสวดพระคาถาแสดงอานิสงส์ของการให้การตามสมัย **เอตา สุณนฺตุ สกฺกจฺจํ ทายกา ปุญฺญกามิโน** ทายกทายิกาทั้งหลายผู้ต้องการบุญ จงตั้งใจฟังพระคาถาทั้งหลายสืบต่อไปโดยความเคารพ คาถานี้แสดงตาม **กาลทานสูตร** เมื่อพระเจ้าแผ่นดินเสด็จมาทรงทอดพระกฐิน ณ สถานที่ใด สงฆ์ทุกวัดหมดประเทศไทยย่อมแสดงกาลทานสูตรนี้ถวายเป็นเบื้องหน้า กาลทานสูตรนี้เป็นทานสำคัญ ตามวาระพระบาลีว่า **กาเล ททนฺติ สปญฺญา วทญฺญา วีตมจฺฉรา ฯเปฯ ปติฏฺฐิตา โหนฺติ ปาณินนฺติ** แปลเนื้อความเป็นสยามภาษาว่า ทายกทายิกาทั้งหลายผู้ประกอบด้วยปัญญา ฉลาดพูด ปราศจากความตระหนี่ เลื่อมใสแล้วในพระอริยบุคคล ในพระอริยสงฆ์ เป็นผู้ที่เลื่อมใสแล้วในพระสงฆ์ซึ่งผู้ตรงคงที่ ถวายทานทำให้เป็นทานที่ตนถวายแล้วโดยกาลสมัย ในกาลทักขิณาทานที่เขาถวายนั้น **ทกฺขิณา** แปลว่า ทานสมบัติเป็นเครื่องเจริญผล ทานที่ทายกถวายนั้นเรียกว่า **ทักขิณา** ทักขิณาของทายกนั้นย่อมเป็นคุณชาติมีผลไพบูลย์ ถวายในพระสงฆ์ สรรเสริญว่าทักขิณาทานที่ถวายพระสงฆ์นั้นเป็นคุณชาติมีผลไพบูลย์ทีเดียวผลสมบูรณ์บริบูรณ์ทีเดียว ถ้าว่าพูดถึงน้ำเปี่ยมสระเปี่ยมมหาสมุทรเปี่ยมแม่น้ำทั้งนั้น ผลเต็มเปี่ยมไม่ขาดตกบกพร่องอันใด เพราะบริจาคทานในเขตบุญทีเดียว

ที่เราตั้งใจบริจาคทานบัดนี้ ก็บริจาคทานอยู่ในสงฆ์ บางท่านมีทานเล็กน้อย เข้าไปถวายองค์โน้นถวายองค์นี้ นั้นทำให้ผลน้อยลงไป ถ้าทำให้ผลมาก มีน้อยเดียวก็ช่าง ผลไม้หน่อย กล้วยใบก็ช่าง มุ่งถวายพระซิ ถวายพระสงฆ์นั้นถวายอย่างไร เพราะว่าในหมดทั้งสากลโลกมีเท่านั้น **ก็ขอถวายในสงฆ์ หรือไม่ฉะนั้นตั้งใจอยู่ว่า ท่านผู้หนึ่งผู้ใดเป็นพระอรหัตอรหันต์ ผู้หนึ่งผู้ใดจะประพฤติตัวให้เป็นพระอรหัตอรหันต์ต่อไป เป็นอายุพระศาสนาหมดทั้งสกลพุทธ-ศาสนา จงรับทานของข้าพุทธเจ้าเถิด** ถ้าว่าท่านเห็นองค์หนึ่งองค์ใดที่เป็นสามเณรก็ช่าง เป็นภิกษุแก่ก็ช่าง รูปพรรณสัณฐานเป็นชนิดใดก็ช่าง โอ ท่านองค์นี้ ๆ เป็นอรหัตอรหันต์ละ ท่านองค์นี้แหละจะเป็นอรหัตอรหันต์ต่อไป ท่านองค์นี้แหละเป็นอายุพระศาสนาละ ก็น้อมเคารพสักการะด้วยเบญจางค-ประดิษฐ์ทีเดียว แล้วก็ถวายทานนั้นไป ทานนั้นก็ตกเป็นสังฆทานแท้ ๆ ได้ชื่อว่าถวายทานในสงฆ์แท้ ๆ นี้แหละถวาย มีของเล็กน้อยให้ถวาย ฉลาดอย่างนี้ ถ้าฉลาดอย่างนี้ก็เอาตัวรอดได้ ไม่เสียทีที่เกิดมาเป็นมนุษย์พบพุทธศาสนา **ตสฺมา ทเท อปฺปฏิวานจิตฺโต ยตฺถ ทินฺนํ มหปฺผลํ** เพราะเหตุนั้น ทายกผู้มีจิตมิได้ท้อถอย ว่าทายกผู้มีจิตมิได้ย่อหย่อนท้อถอย ให้ในที่เช่นใดมีผลมาก ควรให้ที่เช่นนั้น ให้ให้ฉลาดอย่างนี้ เป็นทายกต้องฉลาด โง่ไม่ได้ ถ้าว่าถวายเจาะจงเสีย ผลมันก็น้อยไป ถ้าฉลาดก็ถวายเป็นกลางอยู่ร่ำไป ผลมันก็มากยิ่งใหญ่ไพศาล ท่านจึงได้วางหลักฐานไว้ว่า **ตสฺมา ทเท อปฺปฏิวานจิตฺโต ยตฺถ ทินฺนํ มหปฺผลํ** เพราะเหตุนั้น ทายกผู้ที่มีจิตมิได้ย่อหย่อนมิได้ท้อถอย ให้ในที่เช่นใดมีผลมาก ต้องให้ที่เช่นนั้น ให้ยืนยันอย่างนี้นะ

ปุญฺญานิ ปรโลกสฺมึ ปติฏฺฐา โหนฺติ ปาณินํ บุญย่อมเป็นที่ตั้งของสัตว์ทั้งหลายในโลกเบื้องหน้า

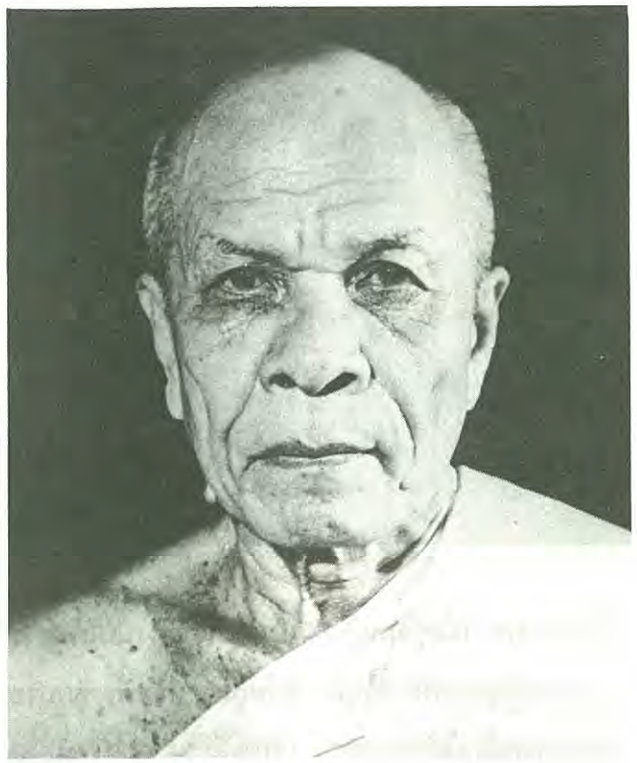

ในโลกนี้บุญก็เป็นที่พึ่งของสัตว์ทั้งหลายด้วย ไปในโลกเบื้องหน้าบุญก็เป็นที่พึ่งของสัตว์ทั้งหลายในโลกเบื้องหน้าด้วยอีกเหมือนกัน เมื่อรู้จักหลักอันนี้มั่นละก็ให้แน่นอนในใจของตัว พินิจพิจารณาไปว่าการบูชาทั้งหลายมีไฟเป็นหัวหน้า คัมภีร์ทั้งหลายมีสาวิตติฉันท์เป็นหัวหน้า ประเทศทั้งหมดหมู่มนุษย์ทั้งหมดมีพระเจ้าแผ่นดินเป็นหัวหน้า สมุทรสาคร แม่น้ำทั้งหมดบึงจะใหญ่กว้างสักเท่าใด ทะเลสาบสักเท่าหนึ่งเท่าใด มหาสมุทรสาครเป็นใหญ่เป็นหัวหน้า ดวงดาวทั้งหมดมีดวงจันทร์เป็นหัวหน้า แสงร้อนทั้งหมดมีแสงอาทิตย์เป็น

หัวหน้าเป็นประมุข เมื่อรู้จักหลักดังนี้ การบำเพ็ญบุญทั้งหลายมีพระสงฆ์เป็นหัวหน้า ให้รู้จักหลักดังนี้ ที่จะให้เป็นสงฆ์ต้องให้เป็นกลาง ๆ นะ ได้ชื่อว่าวางหลักของพระพุทธศาสนา เพราะศาสนาของพระศาสดาจะทรงอยู่ได้ก็เพราะอาศัยความเป็นกลาง ไม่เข้าข้างตนไม่เข้าข้างบุคคลอื่น อุบาสกอุบาสิกาบริจาคทานในพระพุทธศาสนา ให้ให้เป็นกลาง ไม่ค่อนข้างตนและหมู่ตนพวกตน **ให้ให้เป็นกลางอย่างนั้นได้ชื่อว่าบริจาคทานถูกตามสงฆ์** ถูกประมุขของบุญทีเดียว ถูกเป้าหมายของบุญทีเดียว ให้แน่แน่วในใจอย่างนี้ทุกถ้วนหน้านะ

ที่ได้ชี้แจงแสดงมาตามวาระพระบาลี ในเกณิยานุโมทนาคาถาตามวาระพระบาลี คลี่ความเป็นสยามภาษาตามมัตยาธิบาย พอสมควรแก่เวลา **เอเตน สจฺจวชฺเชน** ด้วยอำนาจความสัจที่ได้อ้างธรรมปฏิบัติตั้งแต่ต้นจนอวสานนี้ **สทา โสตฺถีภวนฺตุ เต** ขอความสุขสวัสดีจงบังเกิดมีแด่ท่านทั้งหลาย บรรดามาสโมสรในสถานที่นี้ทุกถ้วนหน้า สพฺพพุทธานุภาเวน ด้วยอานุภาพพระพุทธเจ้าทั้งปวง **สพฺพธมฺมานุภาเวน** ด้วยอำนาจพระธรรมทั้งปวง **สพฺพสงฺฆานุภาเวน** ด้วยอานุภาพพระสงฆ์ทั้งปวง **ปิฎกตฺตยานุภาเวน** ด้วยอานุภาพปิฎกทั้งสาม คือวินัยปิฎก สุตตันตปิฎก ปรมัตถปิฎก **ชินสาวกานุภาเวน** ด้วยอานุภาพสาวกของท่านผู้ชนะมาร จงดลบรรดาสุขสวัสดีให้เกิดมีในขันธปัญจก แห่งท่านผู้ทานิสสราธิบดีทั้งหลาย บรรดามาสโมสรในสถานที่นี้ทุกถ้วนหน้า อาตมภาพชี้แจงแสดงมาพอสมควรแก่เวลา สมมุติยุติธรรมีกถาด้วยอรรถนิยมความเพียงเท่านี้ **เอวํ** ก็มีด้วยประการฉะนี้

■ ■ ■ ■

วันแม่แห่งชาติ

โดย

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสณมหาเถระ ป.ธ.๙)
เจ้าอาวาสวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร
ประธานสถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย

ท่านสาธุชนทั้งหลาย รายการธรรมะสำหรับวันนี้ จะขอพูดเรื่องวันแม่ ซึ่งท่านทั้งหลายจะได้รับทราบกันมาแล้วโดยลำดับ เพราะว่าเมื่อวันที่ ๑๒ สิงหาคม ที่ผ่านมานี้ ประชาชนชาวไทยต่างมีความรู้สึกในลักษณะเดียวกันว่าเป็น "วันแม่" อันเนื่องมาแต่เป็นวันที่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ มีวันพระราชสมภพเวียนมาบรรจบเข้าในวันที่ ๑๒ สิงหาคม การที่ทางราชการได้กำหนดให้วันที่ ๑๒ สิงหาคมเป็น **"วันแม่แห่งชาติ"** หากจะได้ติดตามถึงผลที่เกิดขึ้น ก็คงจะได้ประจักษ์อยู่เหมือนกันว่าได้ผลในทางจิตใจไม่ใช่น้อย การติดตามผลเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ ดังที่ทราบกันอยู่โดยทั่วไป ในขณะเดียวกันก็น่าจะได้หาข้อมูลเพิ่มเติมว่า เมื่อเรากำหนดให้มี "วันแม่" ขึ้นแล้ว ควรที่จะได้ทำอะไรให้เพิ่มเติมเสริมขึ้นกว่าที่เราทำกันอยู่แล้ว เพื่อที่จะให้วันแม่มีความหมายมากยิ่งขึ้น เพราะเป็นที่ยืนยันได้อย่างแน่นอนแล้วว่า **วันแม่นั้นมีประโยชน์ มีคุณค่าโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือในทางด้านจิตใจเป็นอย่างมาก** ดังนั้นจึงขอนำเอาเรื่อง"วันแม่" ที่มีประโยชน์มีคุณค่ามากล่าวตามลำดับ เรื่องของแม่นั้นมีความสำคัญอย่างไร ท่านทั้งหลายก็ย่อมทราบกันดีแล้ว โดยเฉพาะในบ้านเมืองของเราเป็น

บ้านเมืองที่นับถือพระพุทธศาสนา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ตรัสสอนเรื่องความสำคัญของแม่ไว้โดยประการต่าง ๆ ปรากฏอยู่ในพระสูตรมากมาย ท่านทั้งหลายจะเห็นได้ว่าพระสูตรที่เราได้ยินกันอยู่เสมอ ๆ นั้นก็คือมงคลสูตร พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสไว้เป็นข้อความภาษาบาลีในมงคลสูตรว่า"**มาตาปิตุ-อุปฏฐานํ เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ**" แปลความว่า **การปฏิบัติบำรุงมารดาและบิดา เป็นอุดมมงคล** หรือมงคลอันสูงสุด ทรงยกคำว่า มาตา คือมารดา หรือแม่ในภาษาไทยนั้นเองขึ้นเป็นเบื้องหน้า ทั้งนี้ก็ไม่ใช่หมายความว่าจะถือสูงถือต่ำกันแต่เพียงอย่างเดียวแต่ประการใด แต่ว่าหมายที่จะชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของแม่ ว่าแม่นั้นมีความสำคัญ เพราะเหตุที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ในมงคลสูตรอย่างนี้เอง จึงมีพระอรรถกถาจารย์ได้อธิบาย

ความเกี่ยวกับเรื่องมารดาพร้อมกันไปกับเรื่องบิดา และการปฏิบัติบำรุงมารดาบิดา ตามที่ปรากฏทราบกันโดยทั่วไปจากคัมภีร์มังคลัตถทีปนี หรือเรียกกันง่าย ๆ ว่าหนังสือมงคลสูตร ซึ่งท่านได้พยายามประมวลเรื่องเกี่ยวกับมารดาบิดามากล่าวไว้โดยละเอียด และมิใช่แต่เพียงในมงคลสูตรเท่านั้น อีกสูตรหนึ่งที่มักจะอ้างกันอยู่เสมอ ๆ ได้ยินกันอยู่เสมอก็คือสิคาโลวาทสูตร พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงว่า**มารดาบิดาเป็นทิศเบื้องหน้า อยู่เฉพาะหน้าของบุตรธิดา** ท่านทั้งหลายก็ย่อมจะเห็นเป็นความสำคัญแล้วว่า ทิศเบื้องหน้าคือทิศตะวันออกเป็นทิศหลัก เป็นที่ยืนยันกันโดยทั่วไปว่า**มารดาบิดานั้นมีความสำคัญเหมือนทิศตะวันออก ปรากฏอยู่เฉพาะหน้าของบุตรธิดา**ที่ระลึกนึกได้ถึงความสำคัญของมารดาบิดา นอกจากพระพุทธองค์จะตรัสเรื่องมารดาบิดาเป็นทิศเบื้องหน้าอยู่เฉพาะหน้าบุตรธิดา แล้วยังได้ทรงแสดงถึงหน้าที่ของบุตรธิดาที่จะพึงปฏิบัติต่อมารดาบิดาของตน เพราะเหตุที่มารดาบิดาของตนมีพรหมวิหารธรรม อนุเคราะห์สงเคราะห์บุตรธิดาตั้งแต่เล็กแต่น้อยจนเติบใหญ่ **ไม่มีอะไรที่จะกล่าวเปรียบเทียบได้ให้หมดให้สิ้นว่ามารดาบิดา นั้นท่านได้อนุเคราะห์สงเคราะห์ สงเคราะห์ชุบเลี้ยงบุตรธิดามา ท่านมีพระคุณต่อบุตรธิดามากน้อยสักแค่ไหนเพียงไร** ที่ยกเอาพระสูตรขึ้นมากล่าวอ้างในโอกาสนี้เพื่อต้องการที่จะให้ท่านทั้งหลายได้ทบทวน แล้วจะเห็นได้ว่าเรื่องของแม่นั้น พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสไว้อย่างมีหลักมีฐาน มีที่ไปที่มา ทรงชี้ให้เห็นความสำคัญของมารดาบิดา และขอให้ท่านทั้งหลายได้ทบทวนถึงพระพุทธจริยาที่ทรงปฏิบัติต่อพระพุทธมารดา พูดอย่างสามัญว่าทรงปฏิบัติต่อแม่ พระพุทธเจ้าของเรานั้นเมื่อได้ตรัสรู้แล้วได้ทรงโปรดพระพุทธมารดา และได้ทรงโปรดพระพุทธบิดา เรื่องการทรงโปรดพระพุทธบิดานั้นในที่นี้จะไม่ขอกล่าว จะขอกล่าวแต่เฉพาะเรื่องการโปรดพระพุทธมารดา เพราะเรื่องที่พูดนี้เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับวันแม่ พระพุทธเจ้าได้เสด็จไปทรงแสดงธรรมโปรดพระพุทธมารดาในชั้นดาวดึงส์ เป็นเวลาถึงหนึ่งพรรษาสามเดือนเก้าสิบวันครบถ้วนไม่ขาดเลย จนกระทั่งพระพุทธมารดาได้ดวงตาเห็นธรรม การที่พระพุทธ-องค์ทรงปฏิบัติเช่นนี้ แสดงให้เห็นได้ว่าพระพุทธองค์ทรงระลึกถึงพระคุณของพระพุทธมารดาคือแม่ของพระองค์ พระพุทธเจ้าจะทรงมีความรู้สึกลึกซึ้งแค่ไหนเรายากที่จะกล่าวได้ แต่เรากล่าวกันแต่เพียงผิวเผินพอที่จะให้หยั่งทราบกันได้โดยง่ายว่า **พระพุทธเจ้าของเรานั้นแม้จะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแต่พระพุทธองค์ก็ยังทรงระลึกถึงแม่ของพระองค์ไม่เคยลืม** พระพุทธมารดาคือแม่ของพระพุทธเจ้าได้ทิวงคตคือตาย หลังจากที่พระพุทธเจ้าทรงประสูติแล้วใหม่ ๆ โดยความเป็นจริงแล้วพระพุทธเจ้า ไม่ได้ทรงเห็นแม้แต่พระพักตร์ของพระพุทธมารดาคือแม่ว่าเป็นอย่างไร เพราะว่าได้ทิวงคตคือตายไปเสียก่อน พระพุทธเจ้าคือเจ้าชายสิทธัตถะในเวลานั้นก็จำความอะไรไม่ได้ จึงกล่าวได้ว่าไม่สามารถที่จะจำได้เลยว่าหน้าแม่นั้นเป็นอย่างไร ถึงกระนั้นเมื่อพระองค์ได้ทรงตรัสรู้แล้ว ก็ยังทรงระลึกถึงว่าพระพุทธมารดาคือแม่ของพระพุทธองค์นั้น มีพระคุณเหนือชีวิตจิตใจของพระองค์ ควรที่จะได้สนองพระคุณ พระจะสนองพระคุณแก่มารดาอย่างไร พระพุทธองค์ก็ทรงมีวิธีที่ประเสริฐ นั่นก็คือทรงเทศน์โปรดพระพุทธมารดา แม้บางคน

จะไม่ค่อยปลงใจลงไปได้ว่า พระพุทธเจ้าไปทรงเทศน์ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ พระพุทธมารดาเป็นเทวดาลงมาฟัง ไม่สามารถที่จะปลงใจได้ว่าจะเป็นจริงอย่างนั้นอย่างนี้ แต่ในที่นี้ก็ควรที่จะกล่าวในแง่ของพระคุณธรรมของพระพุทธเจ้า เรื่องที่จะเชื่อหรือไม่เชื่อยังไม่ต้องกล่าวถึง มากล่าวถึงในแง่ของพระคุณธรรมว่า **พระพุทธเจ้านั้นท่านระลึกถึงแม่ของท่านจึงได้ทรงเทศนาคือเทศน์โปรดแม่ของท่านเป็นเวลาระยะยาวนาน** ด้วยเหตุนี้เองจึงมีประเพณีสืบต่อมาจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ว่าพระบวชใหม่เมื่อบวชแล้วจะต้องเทศน์ให้โยมแม่โยมพ่อฟังเสียหนึ่งกัณฑ์ ถ้าท่านยังมีชีวิตอยู่ก็ต้องเทศน์ให้ท่านฟัง ถ้าท่านไม่มีชีวิตแล้วก็หาโอกาสเทศน์ให้ญาติผู้ใหญ่ได้ฟัง ปฏิบัติกันมาจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ ก็เป็นการปฏิบัติตามพระยุคลบาทขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นเอง ท่านทั้งหลายจึงเห็นได้ว่า**คำสอนในทางพระพุทธศาสนาทรงเน้นถึงเรื่องแม่ ให้ระลึกถึงแม่โดยประการต่าง ๆ** และพระพุทธองค์ก็ได้ทรงปฏิบัติให้เห็นเป็นตัวอย่าง ให้เห็นว่าแม้แต่พระพุทธองค์ก็ทรงปฏิบัติสนองพระคุณของแม่เช่นเดียวกัน การสนองพระคุณของแม่ย่อมทำได้หลายวิธี พระพุทธองค์ทรงเป็นสมณะคือเป็นพระเป็นพระบรมศาสดา พระองค์จึงทรงเทศน์แทนพระคุณของพระพุทธมารดา คนทั้งหลายเหล่าอื่นก็ย่อมจะมีวิธีสนองตอบแทนบุญคุณของมารดาบิดาโดยประการอื่น แต่พระพุทธองค์ทรงอยู่ในฐานะสมณะจึงทรงทดแทนบุญคุณของมารดาบิดาของมารดาด้วยประการดังนี้ แม้แต่ในทางพระวินัยพระพุทธองค์ก็ได้ทรงสอนเกี่ยวกับเรื่องมารดาบิดาไว้ว่าพระภิกษุได้อาหารมาเพื่อที่จะขบฉัน หากจะพึงแบ่งส่วนหนึ่งให้แก่มารดาบิดาของตนก็ไม่ชื่อว่าเป็นการทำให้ศรัทธาไทยต้องตกไป คือไม่เป็นโทษแก่พระภิกษุนั้นเอง จึง**กล่าวได้ว่าทั้งในทางธรรมทั้งในทางวินัย พระพุทธเจ้าทรงปรารภ ทรงสอน ทรงบัญญัติให้เห็นความสำคัญของมารดาไว้โดยประการทั้งสิ้น** นี้เป็นการนำเอาหลักฐานในทางพระพุทธศาสนามากล่าว พอให้เห็นเป็นเค้า

ท่านทั้งหลายจะเห็นได้ว่าการปรารภถึงวันแม่นั้น ก็ได้ยึดเอาองค์สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถเป็นหลักเข้าไว้ เพื่อที่จะให้คนไทยทั้งชาติได้มาระลึกถึงแม่ของตน ข้อนี้ควรจะได้ทำความเข้าใจกันให้ลึกซึ้งเพราะเป็นเรื่องที่มีประโยชน์อย่างลึกซึ้ง โดยความเป็นจริงแล้วไม่ใช่หมายความแต่เพียงว่าวันที่ ๑๒ สิงหาคมเป็นวันเฉลิมพระชนม์พรรษาของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถแล้วมากล่าวกันถึงวันแม่แต่เพียงอย่างเดียว แต่ว่าให้ยึดเอาวันที่ ๑๒ สิงหาคมนี้แหละแล้วให้คนในชาติบ้านเมืองพากันระลึกถึงแม่ของตน ๆ การระลึกถึงแม่นั้นไม่ใช่ว่าระลึกได้เฉพาะแต่วันที่ ๑๒ สิงหาคมเท่านั้น **ในทางพระพุทธศาสนาสอนให้ระลึกถึงแม่ทุกวัน อย่างที่โบราณสอนว่าก่อนแต่จะนอนให้ไหว้พระคุณของมารดาบิดาเสียก่อนแล้วจึงนอน คู่กันไปกับการไหว้การบูชาพระคุณของพระรัตนตรัย** การที่พระพุทธศาสนาสอนไว้ แล้วมีขนบธรรมเนียมประเพณีในบ้านเมืองของเราเป็นเรื่องที่ดีและปฏิบัติสืบต่อกันมาโดยลำดับ **คนดีจึงนิยมการไหว้พระคุณของแม่และพระคุณของพ่อก่อนแล้วจึงนอนเป็นประจำไม่ให้ขาด** การระลึกถึงพระคุณของแม่จึงเป็นเรื่องที่ทำเป็นกิจวัตร คือเป็นข้อปฏิบัติเป็นประจำ ไม่ใช่เพียงแต่ชั่วระยะวันใดวันหนึ่งเพียงวันเดียว แต่ว่า**วันที่ ๑๒ สิงหาคมเป็นวันที่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถทรงมีพระราชสมภพ คือเกิดในวันนั้นควรจะได้ยึดเอาเป็นหลัก** แล้วพากันประกาศ บอกกันให้รู้กันทั่วทั้งประเทศว่าวันนี้แหละเราควรจะได้ตั้งใจพร้อมกันทั้งประเทศพากันนึกถึงแม่ของเราว่าแม่ของเรานั้นมีพระคุณแก่เราอย่างไร ของใครของคนนั้นระลึกถึงแม่ของตนเข้าไว้เป็นที่ตั้ง การที่เราได้ตั้งใจพร้อมใจกันทั่วทั้งประเทศแล้วนึกถึงแม่ ท่านทั้งหลายลองนึกดูซิว่าคนในบ้านเมืองเราเวลานี้มีจำนวนเกือบ ๖๐ ล้านคนแล้ว ในวันเดียวกันในเวลาใกล้เคียงกันทุกคนต่างส่งจิตส่งใจระลึกถึงพระคุณของแม่วนเวียนกัน แม่ก็ระลึกถึงแม่ของแม่ ลูกก็ระลึกถึงแม่ของตนวนเวียนกัน คนในชาติก็จะมีความสัมพันธ์สืบเนื่องในลักษณะเป็นลูกเป็นแม่ติด

เชื่อมกันหมด และด้วยความรู้สึกที่ดีงาม ด้วยความรู้สึกที่ว่าเรามีความสืบเนื่องกันด้วยคุณธรรมด้วยความดี แม่มีน้ำนมให้ลูก ลูกดื่มน้ำนมของแม่ ลูกรู้พระคุณของแม่ที่คุณแม่ได้ให้น้ำนม เห็นกันในลักษณะที่มีพระคุณมีความดีต่อกันในแง่นั้นบ้างในแง่นี้บ้าง **ดังนั้นวันแม่นั้นความมุ่งหมายที่สำคัญก็คือให้เราพากันนึกถึงแม่ของเราว่าแม่ของเรามีความสำคัญต่อชีวิตของเรา**แต่ว่าได้ถือเอาวันที่ ๑๒ สิงหาคมมาเป็นหลักตั้ง สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถพระองค์ก็ทรงระลึกเหมือนกับประชาชนคนทั้งหลายทั้งปวงพสกนิกรของพระองค์ระลึกถึงแม่อย่างไรสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ก็ทรงปฏิบัติอย่างนั้นเหมือนกัน แต่ว่าพอดีวันที่ ๑๒ สิงหาคมนั้นเรานิยมกันประกาศกันว่าเรายึดเป็นหลักของวันแม่ ส่วนของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถนั้นพระองค์ทรงมีพระราชจริยาที่ประกาศป่าวร้องกันให้ทราบทั่ว ๆ กันไปว่าเรามีพระแม่เจ้าที่ประเสริฐอย่างนี้ ๆ ก็ได้ทราบกันไปเป็นส่วนมาก แต่ในโอกาสนี้จะขอนำมากล่าวประกอบกับเรื่องวันแม่ให้สมบูรณ์ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถนั้นมีพระคุณพระจริยาวัตรงดงามอย่างไร ดีอย่างไร เป็นประโยชน์อย่างไร ในที่นี้จะไม่นำรายละเอียดต่าง ๆ มากล่าวเพราะทราบกันอยู่แล้วโดยทั่วไป จะพูดในแง่ของพระพุทธศาสนาแต่เพียงอย่างเดียวและบางประการ **สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถหากจะกล่าวตามหลักพระพุทธศาสนาก็กล่าวได้ว่า พระองค์เองก็ทรงเป็นแม่ของพระราชโอรสพระราชธิดาและทรงเป็นแม่ตัวอย่างเป็นแม่ที่ดีขอพูดด้วยภาษาธรรมดาว่าเป็นแม่ที่สอนลูกเป็นตัวอย่างได้ สอนโดยประการต่าง ๆ เพื่อที่จะให้ลูกได้ปฏิบัติไปในทางที่ดีที่งามในทางที่ถูกต้อง ในทางที่จะเป็นประโยชน์แก่ตนเองในทางที่จะเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น โดยยึดเอาแนวคำสอนในทางพระพุทธศาสนา** น้ำพระราชหฤทัยได้ทรงแผ่ไปในพระวรกายของพระราชโอรสพระราชธิดาตลอดเวลาด้วยอำนาจแห่งพระคุณธรรมที่พระองค์ได้ทรงแผ่ไปเช่นนั้น จึงเป็นเหตุที่ให้กล่าวได้ว่าเมื่อพระองค์ทรงเป็นแม่ก็ทรงเป็นแม่ที่เป็นพระพรหมของพระราชโอรสของพระราชธิดาคือของลูก ๆ เป็นพระพรหมที่ดีของลูก ๆ เป็นพระพรหมที่ศักดิ์สิทธิ์ของลูก ๆ เป็นพระพรหมที่จะบันดาลความร่มเย็นเป็นสุขและสิ่งอื่น ๆ ให้แก่ลูกโดยประการทั้งสิ้น การที่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถทรงปฏิบัติเช่นนี้ทำให้เห็นได้ว่า ในพระราชหฤทัยของพระองค์นั้นทรงยึดมั่นหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะในหลักที่ว่า เมื่อเป็นแม่แล้วจะต้องปฏิบัติอย่างไรต่อบุตรธิดาของตน **สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ มีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างหนักแน่น** ท่านทั้งหลายจะเห็นภาพที่ลงในหนังสือพิมพ์และโทรทัศน์ที่แผ่กระจายออกไปทั่วทั้งประเทศ กล่าวได้ว่าหนังสือพิมพ์ทุกฉบับโทรทัศน์ทุกช่องลงในลักษณะเช่นเดียวกัน แม้พระองค์ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลในวันที่ ๑๒ สิงหาคมเป็นการส่วนพระองค์ท่านทั้งหลายจะเห็นได้ว่า เวลาพระองค์ทรงฟังพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ พระองค์ทรงแสดงความคารวะเคารพต่อบทที่พระสงฆ์ท่านเจริญ ซึ่งเป็นพระพุทธวจนะเป็นคำสอนเป็นธรรมะแต่เป็นภาษาบาลีทรงประทับนั่งฟังหลับพระเนตร

สนิท ประนมพระหัตถ์ไว้ ที่กล่าวได้ว่างดงาม ถ้าหากว่าท่านทั้งหลายสังเกตให้ดีแล้วจะเห็นได้ว่า เป็นแบบเป็นอย่างโดยประการทั้งสิ้น **ไม่ว่าจะเป็นท่าประทับนั่งไม่ว่าจะเป็นพระอาการประนมพระหัตถ์ไม่ว่าจะเป็นพระอาการหลับพระเนตรล้วนแต่เป็นแบบเป็นอย่างให้เห็นได้ว่าผู้นับถือพระพุทธศาสนาที่ดีนั้นต้องปฏิบัติเช่นนี้** ในส่วนของพระราชหฤทัยเราทั้งหลายไม่สามารถที่จะเข้าไปหยั่งรู้หยั่งทราบได้ว่าพระองค์ มีพระราชหฤทัยสนิทแนบแน่นอยู่ในพระรัตนตรัยอยู่ในพระคุณของพระพุทธเจ้าเป็นต้น ลึกซึ้งแค่ไหนเพียงไร

แต่ว่าพระอาการที่ทรงแสดงออกมาให้เราทั้งหลายเห็นเป็นที่ประจักษ์นั้น **เรากล่าวได้ว่าเรามีสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถที่ทรงมีความเลื่อมใสศรัทธาหนักแน่นในพระพุทธศาสนา** ไม่ใช่เพียงแต่สักว่านับถือ ไม่ใช่เพียงแต่สักว่าอยู่ในประเทศที่มีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ แต่ได้ทรงปฏิบัติในส่วนต่าง ๆ ตามหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา แม้จะทรงฟังพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ก็ทรงฟังด้วยพระอาการที่สงบ ทรงสงบพระวรกาย ทรงสงบพระวาจา ทรงสงบพระอิริยาบถในส่วนต่าง ๆ แลดูงดงามไปทั้งสิ้นนี่แหละท่านทั้งหลาย**กล่าวได้ว่า สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถทรงเป็นแม่ที่เป็นตัวอย่าง** ที่ทำให้ลูก ๆ ไม่ใช่เฉพาะแต่พระราชโอรสพระราชธิดาเท่านั้น แม้แต่คนในประเทศทั้งประเทศก็จะเห็นได้ว่าพระแม่เจ้าทรงปฏิบัติอย่างนี้ ๆ คือสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถทรงปฏิบัติอย่างนี้นั่นเอง **ดังนั้นเมื่อเราจะแสดงความจงรักภักดีแสดงความเคารพคารวะอย่างสูง ในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ประการหนึ่งที่เราจะพึงทำและจะเกิดผลดีโดยประการต่าง ๆ นั้นก็คือทำตามพระองค์** พระองค์ทรงประนมพระหัตถ์งดงามเราก็ประนมอย่างนั้น พระองค์ทรงประทับนั่งงดงามเราก็นั่งอย่างนั้นหลับพระเนตรงดงามเราฟังพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์เราก็นั่งอย่างนั้น ไม่ใช่ว่านั่งคุยกันไปบ้าง เล่นกันไปบ้าง ฟังไปโดยไม่ได้ส่งจิตส่งใจไปตามบทที่พระสงฆ์ท่านสวด **สมเด็จพระนางเจ้าฯพระบรมราชินีนาถเป็นแม่ของชาติของบ้านของเมือง ทรงปฏิบัติอย่างนี้ เราทั้งหลายที่อยู่ในบ้านเมืองนี้ มีความจงรักภักดีต่อพระองค์ เมื่อพระองค์ทรงปฏิบัติเช่นไรแล้ว เราจะสนองพระคุณของพระองค์ในฐานะเป็นแม่ของชาติ เราก็พากันมาปฏิบัติในลักษณะที่งดงามเช่นพระองค์ท่าน** นี้ก็เป็นส่วนหนึ่งที่เกี่ยวกับสมเด็จพระนางเจ้าฯพระบรมราชินีนาถ ที่ทรงปฏิบัติเนื่องด้วยพระพุทธศาสนา ขอนำมากล่าวไว้ในเรื่องวันแม่ในโอกาสนี้ เวลาสำหรับการบรรยายในวันนี้ได้สิ้นสุดลง ขอความสุขสวัสดีจงมีแก่ท่านสาธุชนทุกท่าน.

■ ■ ■ ■

วรปุญฺญมหาเถราภิถุติคาถา

อินทรวิเชียรฉันท์ :

โย โส หิ "ปากน้ำ" อิติ ทยฺยนาเม
รมฺเม วิหารมฺหิ ยตีน เชฏฺโฐ
สงฺฆุตฺตโม โหติ ยสคฺคภูโต
โส ธมฺมปญฺญาปติ นาม เถโร
สลฺเลขธมฺมาภิรโต สุสนฺโต
อาจารสีลาทิคุเณหิ ยุตฺโต
เมตฺตาวิหารี จ อุพารจิตฺโต
อุสฺสาหวา โส จ สุสิกฺขกาโม
ปตฺโต สมิทฺธึ ปริยตฺติยาธ
ธมฺมตฺถวิญฺญู ปิฏกตฺตยสฺส
คมฺภีรปญฺโญ ชินธมฺมวาที
สามตฺถิเยนาปิ สุพุทฺธิยา จ
สพฺพญฺญุโน สาสนกิจฺจการี
เย สิกฺขกามา ปริยตฺติยํธ
อุคฺคณฺหเณ เยปิจ วุฑฺฒิเปกฺขา
โส สงฺคหํ กุพฺพติ สุฏฺฐุ เตสํ
เย เย อิมสฺมึ ยตโย วิหาเร
เถรา จ มชฺฌา นวกา จ ภิกฺขู
เย ทยฺยิกา โหนฺติ วิเทสิกา จ
เตสํ สทา เอส ปิโย มนาโป
เอตสฺส โข สมฺภวสมฺมตมฺหิ
วาเร มยํ ตสฺส วรํ ททาม
โส "อายุ วณฺโณ จ สุขํ พลนฺติ
ธมฺเมหิ ปปฺโปตุ สทาปิ วุฑฺฒินฺติ

ขนฺติสาเรน มยา กตายํฯ

เกล้าฯ พระมหามนตรี ขนฺติสาโร ป.ธ.๙
ประพันธ์ในนามคุณะนักเรียนชั้นประโยค ป.ธ.๘
สำนักเรียนวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร
วันที่ ๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๘

"วรปุญฺโญ" มหาเถรสดุดี

อภิวันท์ท่านผู้เชิดชูศาสน์
สมัญญา "พระธรรมปัญญาบดี"
ประธานสงฆ์สำนัก "วัดปากน้ำ"
และเป็นศูนย์สมาธิวิปัสสนา
ผู้นำดีที่น่าสักการะ
เพียบพร้อมวุฒิ-คุณธรรม-จำเริญวัย
ขอเชิดชูผู้ที่มีแต่ให้
หทัยท่านมั่นธรรมล้ำเมตตา
ในดิถีมงคลชนม์วัสสา
ขอให้ได้สิ่งสมหวังดังดวงมาน
ขอให้อายุมั่นร้อยกาลฝน
มีความสุขเกษมศรีตราบชีวา

สืบทายาทวงศ์ธรรมงามราศี
พระผู้ที่เลิศล้ำงามจรรยา
เป็นอารามเด่นงานการศึกษา
ตามแนวทาง "วิชชาธรรมกาย"
ยศ-ตำแหน่ง-ฐานะ พระผู้ใหญ่
ชนใกล้-ไกล น้อมมนัสเพิ่มศรัทธา
อัชฌาสัยจุนเจือเพื่อโลกหล้า
งามบุญญามหากุศลมากผลงาน
ขอให้บารมีคุณเกื้อหนุนท่าน
อยู่เพื่องานสอนธรรมพระสัมมา
พรรณพิมลผ่องใสปราศไฝฝ้า
และเพียบพร้อมด้วยพลานามัยเทอญ

เกล้าฯ พระมหามนตรี ขนฺติสาโร ป.ธ.๙
ประพันธ์ในนามพระภิกษุสามเณรวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม
สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี
๖ กันยายน ๒๕๓๘

ประวัติโดยสังเขป
พระธรรมปัญญาบดี (ช่วง วรปุญฺโญ ป.ธ.๙)
เจ้าอาวาสวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรรมการมหาเถรสมาคม

พระธรรมปัญญาบดี ฉายา วรปุญฺโญ อายุ ๗๐ พรรษา ๕๐ ป.ธ. ๙
วัดปากน้ำ แขวงปากคลอง เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ พระอารามหลวง
รองแม่กองงานพระธรรมทูต รูปที่ ๒
เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ แม่กองบาลีสนามหลวง
กรรมการมหาเถรสมาคม

สถานเดิม ชื่อ ช่วง นามสกุล สุดประเสริฐ เกิดเมื่อวันพุธขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีฉลู ตรงกับวันที่ ๒๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๘ นามบิดา นายมิ่ง สุดประเสริฐ นามมารดา นางสำเภา สุดประเสริฐ ณ บ้านเลขที่ ๓๒ ตำบลราชาเทวะ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

บรรพชา เมื่อวันจันทร์ขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๖ ปีเถาะ ตรงกับวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๒ ณ วัดสังฆราชา เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร โดยมีพระครูศีลาภิรัต(ทอง) วัดลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร เป็นพระอุปัชฌาย์

อุปสมบท เมื่อวันศุกร์ขึ้น ๖ ค่ำ เดือน ๖ ปีระกา ตรงกับวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ ณ พัทธสีมา วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร โดยมี พระครูบริหารบรมธาตุ (ป่วน เกสโร) วัดนางชี เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เป็นพระอุปัชฌาย์ พระมงคลเทพมุนี(หลวงพ่อวัดปากน้ำ) สมัยดำรงสมณศักดิ์ที่ พระครูสมณธรรมสมาทาน เป็นพระกรรมวาจารย์ ได้รับนามฉายาว่า **"วรปุญฺโญ"**

วิทยฐานะ พ.ศ. ๒๔๘๐ สำเร็จชั้นประถมปีที่ ๔ โรงเรียนประชาบาลวัดสังฆราชา เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. ๒๔๙๐ สอบได้นักธรรมชั้นเอก สำนักเรียนวัดปากน้ำ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. ๒๔๙๗ สอบได้เปรียญธรรม ๙ ประโยค สำนักเรียนวัดเบญจมบพิตร กรุงเทพมหานคร

การศึกษาวิปัสสนาธุระและเผยแพร่ ได้ศึกษาสมถวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนววิชชาธรรมกายของหลวงพ่อวัดปากน้ำตั้งแต่เป็นสามเณรจนถึงปัจจุบัน

พ.ศ. ๒๕๑๘ รับอาราธนาเป็น **ประธานโครงการธรรมปฏิบัติเพื่อประชาชนวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ**

พ.ศ. ๒๕๒๔ รับอาราธนาเป็น **รองประธานสถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

งานปกครอง พ.ศ. ๒๔๙๕ เป็นเลขานุการสมเด็จพระสังฆนายก วัดเบญจมบพิตร

พ.ศ. ๒๔๙๙ เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ

พ.ศ. ๒๕๐๐ เป็นพระอุปัชฌาย์

พ.ศ. ๒๕๐๗ เป็นรองเจ้าคณะภาค ๓

พ.ศ. ๒๕๐๘ เป็นเจ้าอาวาสวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ

พ.ศ. ๒๕๐๘-๒๕๑๖ เป็นเจ้าคณะภาค ๓ รวม ๒ สมัย

พ.ศ. ๒๕๑๖-๒๕๒๘ เป็นเจ้าคณะภาค ๑๗ รวม ๓ สมัย

พ.ศ. ๒๕๒๘-๒๕๓๘ เป็นเจ้าคณะภาค ๗

พ.ศ. ๒๕๓๑ ถึงปัจจุบัน เป็นกรรมการมหาเถรสมาคม

พ.ศ. ๒๕๓๘ เป็นเจ้าคณะใหญ่หนเหนือ

งานการศึกษา พ.ศ. ๒๔๘๗-๒๔๙๒ เป็นอาจารย์สอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักเรียน วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ

พ.ศ. ๒๔๘๙ ถึง ปัจจุบัน เป็นกรรมการตรวจข้อสอบธรรมสนามหลวง

พ.ศ. ๒๔๙๑ ถึงปัจจุบัน เป็นกรรมการตรวจข้อสอบบาลีสนามหลวง

พ.ศ. ๒๔๙๓-๒๔๙๗ เป็นอาจารย์สอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักเรียนวัดเบญจมบพิตร

พ.ศ. ๒๔๙๘ เป็นผู้นำข้อสอบบาลีสนามหลวงไปเปิดสอบในจังหวัดต่างๆ เป็นเวลาหลายปีติดต่อกัน

พ.ศ. ๒๔๙๘ เป็นกรรมการอุปถัมภ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแห่งคณะสงฆ์ไทย

พ.ศ. ๒๔๙๙ เป็นอาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ

พ.ศ. ๒๕๐๘ เป็นเจ้าสำนักเรียนวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ

พ.ศ. เป็นผู้ยกร่างเฉลยปัญหาบาลีสนามหลวง ประโยค ป.ธ.๖

พ.ศ. ๒๕๓๘ เป็นแม่กองบาลีสนามหลวง

งานเผยแผ่ พ.ศ. ๒๕๒๗ เป็นรองแม่กองงานพระธรรมทูต รูปที่ ๒ เป็นผู้แทนคณะสงฆ์ไทยไปประชุมที่ประเทศเนปาล เนื่องในโอกาสที่คณะสงฆ์ฝ่ายเถรวาทเจริญรุ่งเรืองมาครบ ๕๐ ปี และได้รับแต่งตั้งเป็นที่ปรึกษาพิเศษของสังฆสภาแห่งประเทศเนปาล ตลอดไป

พ.ศ. ๒๔๙๗ เป็นองค์สังคีติการกคณะสงฆ์ไทย ไปร่วมประชุมปฏิบัติงานฉัฏฐสังคายนาพระไตรปิฎก ที่ประเทศพม่า

พ.ศ. ๒๕๒๘ เป็นกรรมาธิการแห่งสังคีติการกสงฆ์ ในการสังคายนาพระธรรมวินัย ตรวจชำระพระไตรปิฎก

สมณศักดิ์ พ.ศ. ๒๔๙๙ ได้รับพระราชทานแต่งตั้งสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ ที่ พระศรีวิสุทธิโมลี

พ.ศ. ๒๕๐๕ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นราช ที่ พระราชเวที

พ.ศ. ๒๕๑๐ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะ

ชั้นเทพ ที่ พระเทพวรเวที

พ.ศ. ๒๕๑๖ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นธรรม ที่ พระธรรมธีรราชมหามุนี

พ.ศ. ๒๕๓๐ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นหิรัญบัฏ ที่ พระธรรมปัญญาบดี

สมณศักดิ์ต่างประเทศ ๑ พ.ค. ๒๕๒๐ ได้รับสมณศักดิ์จากประเทศบังคลาประเทศ ที่ พระศาสนธชมหาปัญญาสาระ

๒ ม.ค. ๒๕๒๔ ได้รับสมณศักดิ์จากประเทศศรีลังกา ฝ่ายอมรปุรนิกาย ที่ พระชินวรสาสนโสภณเตปิฏกวิสารท คณปาโมกขาจริย

๑๒ ก.พ. ๒๕๒๕ ได้รับสมณศักดิ์จากประเทศศรีลังกา นิกายสยามวงศ์ ฝ่ายอัสสคิริยะ ที่ พระศาสนโชติกสัทธัมมวิสารท-วิมลกิตติสสิริ

๓ ส.ค. ๒๕๒๕ ได้รับสมณศักดิ์จากประเทศศรีลังกา นิกายสยามวงศ์ ฝ่ายมัลลวัตตะ ที่ พระธรรมกิตติสสิริเตปิฏกวิสารโท

๑๒ มิ.ย. ๒๕๒๖ ได้รับสมณศักดิ์จากประเทศศรีลังกา ฝ่ายรามัญวงศ์ ที่ พระปิฏกปัณฑิตธัมมกิตติสสิริ ยติสังฆปติ

๑๖ มิ.ย. ๒๕๒๖ ได้รับแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์ของประเทศศรีลังกา นิกายสยามวงศ์ ฝ่ายโกเต ที่ พระอุบาลีวังสาลังการะ อุปัชฌายะธรรมธีรราชมหามุนีมหาเถระ

คติธรรม

๑. **จงประคองสีลสามัญญตา และทิฏฐิสามัญญตา**

๒. **จงรักษาสามัคคี**

๓. **จงระวังสตรีและสตางค์**

น้ำใจของครู*

โดย

พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล

เจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม

อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี

คำปรารภเมื่อบวช*

วันที่ ๖ มีนาคม พ.ศ.๒๕๒๙

เมื่อข้าพเจ้าได้ร่วมก่อตั้ง**โครงการธรรมปฏิบัติเพื่อประชาชน** วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ (ก่อตั้งขึ้นเมื่อ วันที่ ๔ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๑๘) ขึ้นใหม่ ๆ และเริ่มดำเนินกิจกรรมการเผยแพร่พระสัทธรรมตามแนววิชชาธรรมกายของพระพุทธเจ้าซึ่งพระเดชพระคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำ **พระมงคลเทพมุนี** (สด จนฺทสโร) ได้สั่งสอนศิษยานุศิษย์ตลอดมาจนตลอดชีวิตของพระเดชพระคุณหลวงพ่อท่าน แล้วหลังจากนั้นศิษยานุศิษย์โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระเดชพระคุณ **พระภาวนาโกศลเถร** (วีระ คณฺตฺตโม) ท่านรองเจ้าอาวาสและพระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนาสนาธุระ วัดปากน้ำภาษีเจริญ ก็ได้สั่งสอนถ่ายทอดวิชชาธรรมกายสืบต่อมาจนถึงปัจจุบันนี้นั้น กิจกรรมการเผยแพร่พระสัทธรรมนี้ส่วนใหญ่ก็เป็นการจัดรายการ **"ธรรมสู่สันติ"** ออกอากาศทางสถานีวิทยุต่าง ๆ ทั่วประเทศกว่า ๓๐ สถานี และภายหลังได้มีการออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์อีกด้วยชื่อว่ารายการ **"ธรรมปฏิบัติ"** โดยมีพระเดชพระคุณ **พระธรรม-**

** จากหนังสือที่ระลึกงานอุปสมบท นายเสริมชัย พลพัฒนาฤทธิ์ เมื่อ ๖ มีนาคม ๒๕๒๙*

*** เขียนเมื่อสมัยที่ยังเป็นฆราวาส*

ธีรราชมหามุนี* เจ้าอาวาสวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ เป็นองค์ประธานโครงการ และมีพระเดชพระคุณ **พระภาวนาโกศลเถร** รองเจ้าอาวาสและพระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนาธุระ วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ และพระเดชพระคุณ **พระราชปริยัติกวี**** รองเจ้าอาวาสและพระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายปริยัติ วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ เป็นรองประธานโครงการฯ ส่วนตัวข้าพเจ้าเองนั้นเป็นผู้ดำเนินงานทั้งหมด ในระยะแรก ๆ ของการดำเนินงาน พระเดชพระคุณหลวงพ่อ **พระธรรมธีรราชมหามุนี** ผู้เป็นองค์ประธานโครงการฯ มิได้รู้จักและมีความคุ้นเคยกับข้าพเจ้าส่วนตัวมาก่อน เพียงแต่ข้าพเจ้านั้นเป็นศิษย์หลวงพ่อ**พระภาวนาโกศลเถร** ผู้เป็นองค์รองประธานโครงการ ฯ เท่านั้น พระเดชพระคุณหลวงพ่อพระธรรมธีรราชมหามุนี จึงดูจะไม่ค่อยไว้วางใจในตัวข้าพเจ้านักถึงกับเคยตั้งข้อสังเกตถามตรง ๆ กับข้าพเจ้าเองว่า ที่ข้าพเจ้ามาทำงานให้วัดปากน้ำนี้เพื่อหวังประโยชน์อะไรตอบแทนหรือ? ข้าพเจ้าเองรู้สึกกระทบกระเทือนใจอย่างยิ่งที่ถูกท่านถามเอาตรง ๆ อย่างนั้น ก็ได้กราบนมัสการพระเดชพระคุณไปด้วยใจจริงว่า กระผมตั้งใจทำด้วยใจศรัทธามิได้คำนึงถึงประโยชน์ใด ๆ ตอบแทนเลยครับ

หลังจากนั้น พระเดชพระคุณหลวงพ่อท่านก็เฝ้าดูพฤติกรรมของข้าพเจ้าตลอดเรื่อยมา ข้าพเจ้าเองก็ก้มหน้าก้มตาทำงานรับใช้พระศาสนาเรื่อยไปเช่นกัน มีพระเดชพระคุณ**หลวงพ่อพระภาวนาโกศลเถร** ผู้เป็นครูคอยปลอบใจสั้น ๆ ว่า "ท่านไม่มีอะไรหรอก"

จนกระทั่งข้าพเจ้าได้เคยเดินทางไปเยี่ยมพระครูสีลาภิวัฒน์ เจ้าคณะอำเภอปทุมรัตต์ ซึ่งดำเนินโครงการเผยแพร่พระสัทธรรมนี้อยู่ที่ วัดสวนป่าวิเวกเจริญธรรมกาย อำเภอปทุมรัตต์ จังหวัดร้อยเอ็ด กับพระเดชพระคุณท่านนั้นแหละ จึงได้พบสายตาและน้ำใจของพระเดชพระคุณหลวงพ่อ**พระธรรมธีรราชมหามุนี** ชัดแจ้งว่าท่านไม่มีอะไรจริง ๆ อย่างที่หลวงพ่อพระภาวนาโกศลเถรท่านได้เคยพูดปลอบใจไว้และยังมีน้ำใจเปี่ยมด้วยความเมตตา ปรานี ซึ่งท่านแสดงออกทางสายตาต่อข้าพเจ้าโดยตลอด คอยดูแล เอาใจใส่ข้าพเจ้าตลอดระยะเวลาของการเดินทางทั้งไปและกลับ ความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจในพระเดชพระคุณหลวงพ่อ **พระธรรมธีรราชมหามุนี** ที่เคยมีมาแต่อดีตนั้นปลาสนาการไปสิ้น ยิ่งเมื่อได้มีโอกาสใกล้ชิด สนทนากับท่านอย่างตรงไปตรงมา ซื่อ ๆ และจริงใจ ก็ยิ่งได้พบความ "มีน้ำใจ" ของท่านแก่ข้าพเจ้าอย่างยิ่ง สมฐานะของครูผู้ประเสริฐ ทำให้ข้าพเจ้ายิ่งเคารพรักในพระเดชพระคุณหลวงพ่อท่านอย่างประหลาด ข้าพเจ้าจึงกราบนมัสการด้วยเศียรเกล้าแทบเท้าพระเดชพระคุณหลวงพ่อท่านด้วยความเคารพอย่างสูงตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

ครั้นถึงโอกาสที่ข้าพเจ้าจะลาออกจากราชการอเมริกัน เพื่อขอเข้าอุปสมบท ณ พัทธสีมาวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ ในวันที่ ๖ มีนาคม ศกนี้นั้น (พ.ศ.๒๕๒๙) ข้าพเจ้าก็ได้ไปกราบนมัสการขอพระเดชพระคุณหลวงพ่อท่านเป็นพระคู่สวดร่วมกับ พระเดชพระคุณหลวงพ่อ **พระพรหมคุณาภรณ์*** พระเดชพระคุณหลวงพ่อท่านก็รับด้วยความยินดี และเมื่อข้าพเจ้าขอพระเดชพระคุณหลวงพ่อท่าน ช่วยไปขอความกรุณาจาก เจ้าประคุณ**สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ หลวงพ่อ** วัดสามพระยา เพื่อขอเป็นพระอุปัชฌาย์พระเดชพระคุณหลวงพ่อ **พระธรรมธีรราชมหามุนี** ก็รับช่วยเหลือด้วยความยินดี และได้พาข้าพเจ้าไปฝากกับเจ้าประคุณสมเด็จฯ ด้วยตัวของพระเดชพระคุณของท่านเอง

ลูกผู้ชายที่มีแต่ความซื่อจริงใจ และมี **น้ำใจต่อกัน ย่อมเข้าใจกันได้ไม่ยากด้วยประการฉะนี้**

ข้าพเจ้าจึงขอถือโอกาสนี้กราบนมัสการ **"น้ำใจครู"** ด้วยเศียรเกล้าแทบเท้าพระเดชพระคุณหลวงพ่อท่านไว้ตลอดชีวิต

** ปัจจุบัน ดำรงสมณศักดิ์ที่ พระธรรมปัญญาบดี (ช่วง วรปุญฺญมหาเถร ป.ธ.๙)*

*** ปัจจุบัน ดำรงสมณศักดิ์ที่ พระเทพสุธี (วิเชียร อโนมคุโณ ป.ธ.๙)*

**ปัจจุบัน ดำรงสมณศักดิ์ที่ สมเด็จพระพุฒาจารย์(เกี่ยว อุปเสณมหาเถร ป.ธ.๙)*

น้ำใจครู

๒๖ สิงหาคม ๒๕๓๘

นับตั้งแต่ข้าพเจ้าได้เข้ามาบวชเป็นพระภิกษุ ณ พัทธสีมา วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ เมื่อวันที่ ๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๙ เป็นต้นมานั้น พระเดชพระคุณ**หลวงพ่อพระธรรมปัญญาบดี เจ้าอาวาสวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ** ผู้เป็น**พระอนุสาวนาจารย์ของข้าพเจ้า** และ**องค์รองประธานสถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี** ซึ่งข้าพเจ้าทำหน้าที่เป็นกรรมการผู้อำนวยการอยู่มาจนถึงปัจจุบันนี้ ได้มีน้ำใจเมตตาแก่ข้าพเจ้าเป็นพิเศษ ประทับใจข้าพเจ้าไม่อาจจะลืมได้ตลอดมา ทั้ง ๆ ที่พระเดชพระคุณหลวงพ่อท่านต้องวางตัวเป็นกลาง คือต้องปกครองดูแล รักษา พระภิกษุ สามเณร และอุบาสกอุบาสิกา ที่มีอยู่หรือที่พักอาศัยอยู่ในวัดปากน้ำเป็นจำนวนมาก ด้วยความเมตตาเสมอกัน และทั้งที่ข้าพเจ้าเองก็มิได้เป็นผู้ที่ได้อยู่รับใช้ ใกล้ชิดกับพระเดชพระคุณหลวงพ่อท่าน สมควรที่จะได้รับความเมตตาเป็นพิเศษ

แต่ข้าพเจ้าก็มีความรู้สึกว่าตนเองนั้น ได้รับเมตตาอนุเคราะห์เป็นพิเศษในโอกาสคือในกาละเทสะ ที่เหมาะสมเสมอ

ด้วยน้ำใจอันประเสริฐของครู พระเดชพระคุณหลวงพ่อได้เมตตาแนะนำวิธีปฏิบัติตนอย่างสมณะ เช่นว่า ยามเมื่อมีตัวอย่างของบุคคลผู้อวดดี อวดรู้ อวดฉลาด แต่ขาดเฉลียว แล้วพลาดพลั้ง พระเดชพระคุณหลวงพ่อก็ชี้ให้เห็นตัวอย่างที่ไม่ดีนั้นว่า **"อย่างนี้แปลว่า โง่ไม่เป็น คนเราต้องรู้จักโง่ให้เป็นเสียบ้าง** (จะได้สบายใจดี คือไม่ต้องไปมีเรื่องกับใคร)" เป็นคำแนะนำที่มีค่าแก่ข้าพเจ้ามาก ได้ใช้คาถานี้ว่า **"จงรู้จักโง่ ให้เป็นเสียบ้าง"** รักษาตัวรอดปลอดภัยในยามที่ต้องพบกับการยกตนข่มท่านของพาลชนผู้หลงตัวเองมามากต่อมาก หลายครั้งหลายคราว

มีอยู่เฉพาะเรื่องสำคัญที่หลีกเลี่ยงไม่ได้เท่านั้น จึงมิได้ใช้คาถานี้ คือเรื่อง "ธรรม" ที่ข้าพเจ้าได้ศึกษาอบรมมาจนมั่นใจพอสมควรแล้ว จึงต้องแสดงออกเต็มภูมิ เพื่อรักษาพระสัทธรรมอันพระพุทธเจ้าตรัสไว้ดีแล้วให้มั่นคง ให้ผู้สนใจในธรรม และ/หรือผู้ได้เข้ามาศึกษาสัมมาปฏิบัติในสำนักของข้าพเจ้า ได้มีความเข้าใจถูกต้อง คือ ให้เห็นด้วยปัญญาอันเห็นชอบตามความเป็นจริง (ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญาย)

ในฐานะเจ้าอาวาสซึ่งปกครองดูแล รักษา ความเป็นอยู่ของพระภิกษุ สามเณร และฆราวาสผู้พำนักอยู่ในวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ พระเดชพระคุณหลวงพ่อก็ได้มีเมตตาแก่ทุกคนเสมือนบิดาจะพึงมีให้แก่บุตรโดยเสมอหน้ากัน แต่ถึงอย่างนั้นข้าพเจ้าก็ยังรู้สึกซาบซึ้งในน้ำใจของพระเดชพระคุณหลวงพ่อ ที่ได้ให้ความเมตตาอนุเคราะห์แก่ข้าพเจ้าเป็นพิเศษ แม้จะไม่ใช่เป็นเรื่องพิเศษที่ใหญ่โตเอิกเกริก แต่ข้าพเจ้าก็ได้เห็นความเมตตาพิเศษที่พระเดชพระคุณหลวงพ่อท่านหยิบยื่นให้เสมอ

นับตั้งแต่วันแรกที่บวชเป็นพระภิกษุผู้ใหม่ ก็ได้รับเมตตาจากพระเดชพระคุณหลวงพ่อให้อยู่ที่ **"วิหารเลี๊ยบ"** ซึ่งเป็นวิหารที่ใช้รับรองพระเถระผู้ใหญ่ ตลอด ๑ พรรษา แล้วจึงได้ให้ข้าพเจ้าย้ายไปอยู่ที่ห้องเลขที่ ๑ ตึกศรีบุญยรัตน์ และยกห้องชั้นล่างของตึกนี้ทั้งหมดให้เป็นที่อยู่ของศิษย์ของข้าพเจ้าผู้บวชเป็นภิกษุ เพื่อให้สะดวกแก่การดูแลและช่วยเหลือในกิจกรรมการเผยแพร่ธรรมของข้าพเจ้า ตลอดมา จนข้าพเจ้าได้รับแต่งตั้งให้เป็นเจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม เมื่อข้าพเจ้ามีพรรษาพ้น ๕

(พ.ศ. ๒๕๓๔) แล้วข้าพเจ้าได้กราบลาและขอย้ายสังกัดไปรับหน้าที่เป็นเจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อสดฯ นั้น พระเดชพระคุณหลวงพ่อก็ยังเมตตาอนุเคราะห์ให้ข้าพเจ้ายังคงได้ใช้ห้องที่เคยอยู่นั้น เป็นที่พักอาศัยในเวลาที่ข้าพเจ้าต้องเดินทางเข้ามาติดต่อดำเนินกิจกรรมเผยแพร่ธรรมในกรุงเทพฯ อีกจนกระทั่งข้าพเจ้าได้กราบเรียนขอถวายห้องคืน โดยขอให้ศิษย์ของข้าพเจ้าอีกรูปหนึ่งอยู่แทนเพื่อให้ช่วยกิจกรรมการเผยแพร่ธรรมอีกต่อไป พระเดชพระคุณหลวงพ่อท่านก็ได้เมตตาอนุเคราะห์โดยไม่มีเงื่อนไขใด ๆ

ความเมตตาอนุเคราะห์ที่พระเดชพระคุณหลวงพ่อท่านได้ให้แก่ข้าพเจ้าด้วยน้ำใจ เป็นที่ประทับใจไม่รู้ลืมนั้น มีอยู่เสมอในโอกาสคือในกาละเทศะที่สมควร ซึ่งไม่อาจนำมากล่าวทั้งหมด ณ ที่นี้ได้

ในโอกาสคล้ายวันเกิดของพระเดชพระคุณ**หลวงพ่อพระธรรมปัญญาบดี** ๒๖ สิงหาคม ของทุกปี เกล้าฯ ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย จงได้โปรดบันดาลอภิบาลคุ้มครองพระเดชพระคุณหลวงพ่อให้ปราศจากโรคาพาธและสรรพอันตรายทั้งปวง จงมีพลานามัยสมบูรณ์ และอายุมั่นขวัญยืน จงเจริญรุ่งเรืองในพระสัทธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นที่พึ่งแก่พระภิกษุสามเณร และสาธุชนผู้ในใจในการศึกษาสัมมาปฏิบัติ ตลอดกาลนาน

เกล้าฯ ผู้ "**ลูกศิษย์**" ขอน้อมถวายส่วนแห่งบุญกุศลคุณความดีที่ได้ประกอบบำเพ็ญมาแล้ว และที่กำลังบำเพ็ญอยู่ต่อๆไป เป็นธรรมบูชา และสังฆบูชาแด่พระเดชพระคุณหลวงพ่อด้วยเศียรเกล้าตลอดไป

■ ■ ■ ■

หลักสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน เพื่อทำนิพพานให้แจ้ง (ต่อ)

โดย

พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล ป.ธ.๖

เนื่องในโอกาสการอบรมพระกัมมัฏฐาน รุ่นที่ ๒๙

ณ วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม

๓ พฤษภาคม ๒๕๓๘

๓. ความสำคัญของสมถะและวิปัสสนา

เมื่อเข้าใจความเป็นมาของสมถวิปัสสนาอย่างนี้แล้ว ก็จะได้พิจารณาต่อไปถึง**ความสำคัญของทั้งสมถะและวิปัสสนา อันเป็นธรรมที่จะต้องปฏิบัติควบคู่กันไป** เพราะ**สมถะและวิปัสสนานี้เองที่เป็นธรรมปฏิบัติเครื่องยังให้เกิดวิชชา ธรรมเครื่องดับอวิชชามูลรากฝ่ายเกิดทุกข์ทั้งปวง** ความสำคัญของสมถะและวิปัสสนานั้น ทุกท่านโปรดเปิดหนังสือหลักสมถวิปัสสนากัมมัฏฐานเพื่อทำนิพพานให้แจ้งในหน้า ๑๒ เล่มนี้ มีบาลีพระพุทธภาษิตแสดงไว้ว่า

"สมาธึ ภิกฺขเว ภาเวถ สมาหิโต ภิกฺขเว ภิกฺขุ ยถาภูตํ ปชานาติ"

"ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเจริญสมาธิ ภิกษุผู้มีใจตั้งมั่นแล้ว ย่อมรู้ตามความเป็นจริง"[๑๑]

ที่ว่ารู้ตามความเป็นจริง นี่รู้อะไร รู้สภาวะของสังขารว่าประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่งอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุปาทินนกสังขาร สังขารที่มีวิญญาณครองประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่งคือ ปุญญาภิสังขาร ปรุงแต่งด้วยบุญ อปุญญาภิสังขาร ปรุงแต่งด้วยบาป และ

[๑๑] พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สังยุตตนิกาย มูลปัณณาสก์ ข้อ ๑๖๕๔ หน้า ๕๒๐,พ.ศ.๒๕๒๕

อเนญชาภิสังขาร ปรุงแต่งด้วยสมาธิที่ไม่หวั่นไหว ความปรุงแต่งด้วยปุญญาภิสังขาร อปุญญาภิสังขาร อเนญชาภิสังขารเป็นต้นนี้มีสภาวะที่เป็นอนิจจังทุกขังอนัตตาอย่างไร นี่เห็นแจ้งแทงตลอดได้และเห็นแจ้งแทงตลอดรวมไปถึงอนุปาทินนกสังขาร สังขารที่ไม่มีวิญญาณครอง หรือกล่าวโดยส่วนรวม ความปรุงแต่งของสังขารธรรมที่เป็นไปในภพภูมิ ๓ และมีสามัญลักษณะว่าเป็นอนิจจังทุกขังอนัตตาอย่างไร คือมีสามัญญลักษณะอย่างไร อีกนัยหนึ่งคือ เห็นแจ้งรู้แจ้งแทงตลอดในพระไตรลักษณ์แล้วยังจะเห็นแจ้งแทงตลอดไปถึงวิสังขารคือพระนิพพาน ตามที่เป็นจริงว่ามีสภาวะหรือลักษณะที่ตรงกันข้ามจากสังขารธรรมทั้งปวงโดยสิ้นเชิงอย่างไร และเห็นแจ้งแทงตลอดในอริยสัจ ๔ มีทุกขสัจ สมุทัย นิโรจ มรรคสัจอันเป็นไป

ในญาณ ๓ คือสัจญาณ กิจญาณ และกตญาณ อย่างไร นี้แหละสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงทรงรับรองว่า **"เธอทั้งหลายจงเจริญสมาธิ ภิกษุผู้มีใจตั้งมั่นคือมีสมาธิที่ดีแล้ว ย่อมรู้ตามความเป็นจริง"** คือรู้**สภาวะของสังขารและวิสังขารตามที่เป็นจริง** และ**รู้แจ้งแทงตลอดในพระอริยสัจทั้ง ๔ อันเป็นไปในญาณ ๓** คือ สัจญาณ กิจญาณ และกตญาณอย่างไร ก็ด้วยใจที่เป็นสมาธินั่นเองหรือด้วยใจที่ตั้งมั่นนั่นเอง และอย่างน้อยที่สุดทุกท่านโปรดเข้าใจว่า **อริยมรรคมีองค์ ๘ นั้นจะขาดสัมมาสมาธิมิได้เลย ถ้าขาดสัมมาสมาธิแล้วอริยมรรคไม่เต็ม เมื่อมรรคไม่เต็มก็ไม่มีอำนาจไม่มีพลังพอที่จะปหานสัญโญชน์กิเลสเครื่องร้อยรัดให้ติดอยู่กับโลกได้ แม้เพียงจะละสัญโญชน์เบื้องต่ำ ๓ ประการ คือสักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส ก้าวข้ามโคตรปุถุชนเข้าสู่ความเป็นพระอริยบุคคลเบื้องต้นก็เป็นไปไม่ได้** นี่คือความสำคัญของสมาธิ สมถภาวนา หรือสมถกัมมัฏฐาน

๓.๑ วิชชาภาคิยธรรม

ที่มีพระพุทธดำรัสเกี่ยวกับ **"วิชชาภาคิยธรรม"** คือ**สมถะและวิปัสสนากัมมัฏฐาน** ว่า**เป็นธรรมเครื่องยังวิชชาให้เกิดและเจริญขึ้นนั้น** ใคร่จะขอให้ทุกท่านได้ทราบความเป็นมาของวิชชาเครื่องดับอวิชชามูลรากฝ่ายเกิดเสียก่อนว่า

สมุทัยเหตุเกิดทุกข์ เรามักกล่าวกันโดยปกติอย่างย่อว่าตัณหาเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เกิดทุกข์ แต่ถ้าจะกล่าวถึงเหตุในเหตุไปถึงต้น ๆ เหตุให้เกิดทุกข์แล้ว เราจะพบว่า **อวิชชาเป็นปัจจัยให้เกิดสังขาร สังขาร**เป็นปัจจัยให้เกิด**วิญญาณ วิญญาณ**เป็นปัจจัยให้เกิด**นามรูป นามรูป**เป็นปัจจัยให้เกิด**สฬายตนะ** (อายตนะภายใน ๖) **สฬายตนะ**เป็นปัจจัยให้เกิด**ผัสสะ ผัสสะ**เป็นปัจจัยให้เกิด**เวทนา เวทนา**เป็นปัจจัยให้เกิด**ตัณหา ตัณหา**เป็นปัจจัยให้เกิด**อุปาทาน** และ**อุปาทาน**นั่นแหละเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เกิดการกระทำความชั่วทางกาย ทางวาจา และใจ เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เกิด**ภพ ชาติ ชรา มรณะ ทุกข์** เพราะฉะนั้น เราจะเห็นว่า**ต้นเหตุที่เป็นมูลรากฝ่ายเกิดทุกข์จริง ๆ** คือ **"อวิชชา"**

อวิชชานั้นก็แปลว่า ความมืด ความไม่รู้อดีต ความไม่รู้อนาคต ความไม่รู้ทั้งอดีตและอนาคต ความไม่รู้อริยสัจทั้ง ๔ (ไม่รู้ทุกข์สัจ สมุทัยสัจ นิโรธสัจ และมรรคสัจ) และความไม่รู้ปฏิจจสมุปบาทธรรม ๑๒ เพราะฉะนั้น อกุศลธรรมตัวร้ายที่สุด ที่เป็นเหตุให้เกิดกิเลส ตัณหา อุปาทาน จนถึงเป็นความทุกข์เดือดร้อน ก็คือ **"อวิชชา"** นี่เอง

เมื่อทราบอย่างนี้แล้ว **ผู้ปฏิบัติพระกัมมัฏฐานหรือภาวนาธรรมนั้น จึงมุ่งที่จะกำจัดอวิชชามูลรากฝ่ายเกิดนี้เอง** และ**คุณธรรมเครื่องกำจัดอวิชชามูลรากฝ่ายเกิด ใช่อะไรอื่น** คือ**วิชชา เป็นความรู้ความสามารถพิเศษที่ให้เห็นแจ้งรู้แจ้งในสภาวะของสังขารและวิสังขารตามที่เป็นจริง และให้รู้แจ้งเห็นแจ้งไปถึงอริยสัจ ๔** วิชชาที่ว่านี้ ถ้ากล่าวโดยย่อได้แก่ วิชชา ๓ คือ

ปุพเพนิวาสานุสติญาณ นี้เป็นวิชชาที่ ๑ ญาณหยั่งรู้อัตภาพหรือชีวิตในอดีตของสัตว์โลกทั้งหลาย

วิชชาที่ ๒ **จุตูปปาตญาณ** ญาณหยั่งรู้ปฏิสนธิของสัตว์ หรืออีกนัยหนึ่ง ญาณหยั่งรู้ในอนาคตโดยทราบเหตุปัจจัยว่า สัตว์โลกทำกรรมดีบ้าง กรรมชั่วบ้าง อย่างนี้อย่างนั้น จะได้รับผลกรรมอย่างไร

เป็นความทุกข์เป็นความสุขอย่างไร ต่อไปในอนาคต ทั้งในภพชาตินี้ และยังเป็นชนกกรรมนำให้ไปเกิดในทุคติหรือสุคติภพ ตามกรรม นี่แหละจุตูปปาตญาณ เป็นวิชชาที่ ๒

ส่วนวิชชาที่ ๓ นั้น **อาสวักขยญาณ** เป็นญาณหยั่งรู้ วิธีทำอาสวะให้สิ้นเชื้อไม่เหลือเศษ เป็นพระอรหันต์ขีณาสพ หรือสูงขึ้นไปเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า นี่กล่าวโดยย่อ

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อก่อนแต่จะบรรลุพระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ ก็ได้เจริญวิชชาทั้ง ๓ นี้ ในคืนวันเพ็ญเดือนวิสาขะ เมื่อ ๒๕๘๓ ปี ที่ผ่านมานี้ ที่ใต้ควงไม้ศรีมหาโพธิ์ ในยามต้นแห่งราตรี สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าซึ่งก่อนแต่จะบรรลุเป็นพระพุทธเจ้ายังเป็นพระมหาโพธิสัตว์อยู่นั้น เสด็จประทับนั่งคู้บัลลังก์ เจริญฌานทั้ง ๔ ถึงจตุตถฌาน จิตสงัดจากกิเลสนิวรณ์ เครื่องกั้นปัญญาดี อ่อนโยนควรแก่งานแล้ว จึงน้อมไปเพื่อ**ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ** ระลึกชาติ ทรงได้เห็นอัตภาพและชีวิตของพระองค์เองแต่หนหลังในอดีตชาตินับภพนับชาติไม่ถ้วน ตลอดทั้งของสัตว์โลกอื่นทั้งหลายทั้งหมด ทรงเห็นแจ่มแจ้งตลอดทั้งนรกสวรรค์ แล้วจึงทรงดำริในพระทัยต่อไปว่า อะไรหนอเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้สัตว์โลกต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารจักร ไปสุขบ้างทุกข์บ้างอย่างนี้ ครั้นในยามกลางแห่งราตรี ทรงเจริญฌานสมาบัติอีกครั้งหนึ่งถึงจตุตถฌาน เพื่อกำจัดกิเลสนิวรณ์เครื่องกั้นปัญญาให้หมดไป แล้วน้อมไปเพื่ออนาคตังสญาณ เห็นเหตุเห็นปัจจัยสัตว์โลกทั้งหลาย ว่าเป็นไปตามกรรมอย่างไร ๆ ชื่อว่า **จุตูปปาตญาณ** รู้จุติปฏิสนธิของสัตว์ "**จุติ**" แปลว่า **เคลื่อน** คือเคลื่อนจากภพหนึ่งไปภพหนึ่ง แล้วก็ไปตั้งปฏิสนธิ คือไปเกิดในอีกภพภูมิหนึ่ง ๆ ตามกรรม ด้วยกรรมดีก็ไปสุคติภพ ด้วยกรรมชั่วก็ไปทุคติภพ คือไปเกิดเป็นสัตว์นรกบ้าง เป็นเปรตบ้าง อสุรกายบ้าง สัตว์เดรัจฉานบ้าง กลับมาเป็นมนุษย์บ้าง ไปเป็นเทพบุตร เทพธิดา ในเทวโลกบ้าง ถึงพรหมโลกและอรูปพรหมบ้าง ตามกรรม แล้วแต่ว่าจะมีกรรมอะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัย ถ้าเป็น "**ปุญญาภิสังขาร**" คือความปรุงแต่งด้วยกรรมดีก็เกิดในสุคติภพ ได้แก่ภพมนุษย์หรือเทวโลกที่ดี ถ้าเป็น "**อปุญญาภิสังขาร**" คือความปรุงแต่งด้วยกรรมชั่ว ก็เกิดในทุคติภพ ได้แก่ภพของเปรต สัตว์นรก อสุรกาย สัตว์เดรัจฉาน ถ้า "**อเนญชาภิสังขาร**" คือความปรุงแต่งด้วยฌานสมาบัติที่ไม่หวั่นไหว ก็ไปเกิดในสุคติภพ ในชั้นสูงของรูปพรหมและอรูปพรหมเป็นต้น ตามกรรม นี่**จุตูปปาตญาณ**

แต่เมื่อพระองค์ทรงเห็นนรกสวรรค์อย่างนั้น ทรงเห็นสัตว์โลกเป็นไปตามกรรมอย่างนั้น ทรงปรารภในพระทัยต่อไปว่า อะไรหนอเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้สัตว์โลกต้องกระทำความชั่วทางกายทางวาจา และทางใจ แล้วเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารจักร ได้รับความทุกข์ความเดือดร้อนอย่างนี้ ส่วนสัตว์โลกที่กระทำคุณความดี ก็มีอยู่ ก็ไปเกิดในสุคติภพ แต่เมื่อไรทำความชั่วก็เปลี่ยนไปเป็นทุคติภพ อะไรหนอเป็นเหตุเป็นปัจจัยครั้นในยามปลายแห่งราตรี ทรงเจริญฌานสมาบัติ ถึงจตุตถฌานอีกครั้งหนึ่ง เมื่อจิตสงัดจากกิเลสนิวรณ์เครื่องกั้นปัญญา อ่อนโยนควรแก่งานแล้ว ทรงตรวจหรือพิจารณาเหตุในเหตุไปถึงต้น ๆ เหตุให้เกิดทุกข์ จึงได้ทรงพบว่า **อวิชชา** คือความไม่รู้อดีต ไม่รู้อนาคต ไม่รู้ทั้งอดีตและอนาคต หรือไม่รู้เงื่อนต้นและเงื่อนปลาย คือไม่รู้ทั้งเหตุและปัจจัยให้เกิดความทุกข์ ไม่รู้ว่าสัตว์ทำกรรมอย่างไร ๆ เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ไม่รู้อริยสัจ ๔ ว่าทุกข์เป็นอย่างไร รู้แต่เพียงตื้น ๆ ไม่ได้รู้เห็นสัตว์โลกว่ามีความทุกข์หรือเป็นทุกข์ ทั้งในภพนี้และภพหน้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทุคติภพ หรือแม้ว่าสุคติภพก็เถอะ **สงฺขิตฺเตน ปญฺจุปาทานกฺขนฺธา ทุกฺขา** ที่กล่าวโดยสรุปว่า อุปาทานในเบญจขันธ์ หรือขันธ์ ๕ หรือในนามรูป ด้วยตัณหาและทิฏฐิ คือความหลงผิดนั้นแหละ เป็นตัวทุกข์และก็เป็นเหตุแห่งทุกข์ อย่างนี้ก็ไม่ทราบเรื่อง ไม่ทราบสมุทัย ไม่ทราบนิโรธสัจ ความจริงอย่างประเสริฐว่าสภาวะที่ทุกข์ดับเพราะเหตุดับมีได้เป็นได้จริงอย่างไร คือ**ไม่รู้ไม่เห็นพระนิพพานนั้นเอง "มรรคสัจ"** หนทางปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์ก็ไม่รู้ และประการสำคัญที่สุดก็คือ **ไม่รู้เหตุในเหตุไปถึงต้น ๆ เหตุให้เกิดทุกข์** ดังที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงเห็นแจ้งแล้ว ในยามปลายแห่งราตรี เมื่อทรงเห็นแจ้งรู้แจ้งแล้ว เรียกว่าตรัสรู้พระอริยสัจทั้ง ๔ แล้ว ในขณะเดียวกันก็ทรงน้อมไปเพื่ออาสวักขยญาณ ญาณหยั่งรู้วิธีกระทำอาสวะให้สิ้นเชื้อไม่เหลือเศษ เป็นพระอรหันต์ขีณาสพ ซึ่งเป็นวิชชาที่ ๓ แต่จริง ๆ แท้แล้ว สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามิใช่จะแจ้งชัดแต่เพียงวิชชา ๓ ทรงเจริญวิชชา ๘ นั่นแหละอย่างสมบูรณ์ **วิชชา ๘** มีอะไรบ้าง มีทั้ง**วิปัสสนาวิชชา**หรือ**วิปัสสนาญาณ** คือญาณอันนับเนื่องในวิปัสสนา ๑ **มโนมยิทธิ** คือฤทธิ์ทางใจ ๑ **อิทธิวิธี** วิธีแสดงฤทธิ์ต่าง ๆ ๑ ทรงเจริญวิชชานี้ ทั้งหมดนี่ อย่างบริสุทธิ์ อย่างสมบูรณ์

ทรงเจริญด้วย**ทิพโสต ๑** ทิพโสตก็คือหูทิพย์ **เจโตปริยญาณ** รู้กำหนดวาระจิตของผู้อื่น ๑ **ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ** ระลึกชาติได้ ๑ **ทิพจักษุ** คือ จักษุที่เป็นทิพย์ ๑ สามารถเห็นรูปที่ละเอียด ได้ยินเสียงที่ละเอียดประณีต หรือไกลแสนไกล และ**อาสวักขยญาณ** อีก ๑ นี่วิชชา ๘

อาสวักขยญาณนี่ สำคัญสำหรับที่จะให้รู้วิธีทำอาสวะให้สิ้นเชื้อไม่เหลือเศษ ซึ่งผู้ที่จะบรรลุพระอรหัตมรรคพระอรหัตผลนั้นต้องบรรลุอาสวักขยญาณด้วยกันทุกพระองค์ จึงจะทำอาสวะให้สิ้นเชื้อไม่เหลือเศษได้ เพราะฉะนั้นถ้าจะกล่าวอย่างแคบ ก็คือ **วิชชา ๓** กล่าวอย่างกว้างก็**วิชชา ๘** พระพุทธองค์ได้ทรงบรรลุมาก่อนแล้ว แต่เฉพาะในส่วนตั้งแต่ข้อที่ ๒ ถึงข้อที่ ๗ คือ **มโนมยิทธิ อิทธิวิธี ทิพพโสต เจโตปริยญาณ ปุพเพนิวาสนุสสติญาณ** และ**ทิพพจักขุ** นั้น**นับเนื่องในอภิญญา** คือความสามารถพิเศษ แต่เมื่อรวม**วิปัสสนาวิชชา** หรือวิปัสสนาญาณ (ข้อ ๑) กับ **อาสวักขยญาณ** (ข้อ ๘) เข้าไปแล้วชื่อว่า **วิชชา ๘** เพราะฉะนั้นท่านทั้งหลายโปรดทราบว่าการปฏิบัติธรรมนั้น การที่พระโยคาวจรจะเห็นแจ้งแทงตลอดในสมุทัย คือปฏิจจสมุปบาทธรรม ตั้งแต่อวิชชาว่าเป็นปัจจัยให้เกิดสังขารวิญญาณนามรูป ไปจนถึงกิเลส ตัณหา อุปาทาน ภพ ชาติ ชรา มรณะ ทุกข์ ก็จะต้องปฏิบัติธรรมคือต้องมีข้อปฏิบัติเพื่อยังวิชชาความรู้แจ้งให้เกิดและเจริญขึ้น อันจะเป็นธรรมเครื่องดับหรือกำจัดอวิชชามูลรากฝ่ายเกิดนี้เอง ซึ่งสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงปฏิบัติและบรรลุมาก่อนแล้ว พระอรหันตขีณาสพทั้งหลายก็บรรลุอย่างนั้นเหมือนกัน แต่ว่าพระอรหันตขีณาสพผู้เป็นสาวกของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น อาจจะเจริญ

อภิญญามากน้อยต่างกัน ไม่เท่ากัน แต่ไม่มีทางเท่าสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ **วิชชา ๓ และวิชชา ๘ ที่ควบด้วยวิปัสสนาวิชชาและอาสวักขยญาณนั้น เป็นไปโดยชอบที่จะให้กำจัดกิเลสอวิชชาตัณหาอุปาทานทั้งกิเลสหยาบและกิเลสกลาง ๆ และอนุสัยกิเลสซึ่งเป็นกิเลสละเอียด ให้หมดสิ้นไปจากจิตสันดานได้**

เพราะฉะนั้น "**วิชชา**" นี่จึงเป็นเรื่องสำคัญ ถ้าหากพระคุณเจ้าจะพอจำได้ว่า พระเดชพระคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำก็ได้ยกเอาพระพุทธภาษิตขึ้นแสดง มีคำขึ้นต้นว่า

"เทฺวเม ภิกฺขเว ธมฺมา วิชฺชาภาคิยา กตเม เทฺว สมโถ จ วิปสฺสนา จ...

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๒ อย่างเป็นไปในส่วนแห่งวิชชาธรรม ๒ อย่างเป็นไฉน คือ สมถะ ๑ วิปัสสนา ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมถะที่ภิกษุเจริญแล้ว ย่อมเสวยประโยชน์อะไร ย่อมอบรมจิต จิตที่อบรมแล้วย่อมเสวยประโยชน์อะไร ย่อมละราคะได้ วิปัสสนาที่อบรมแล้วย่อมเสวยประโยชน์อะไร ย่อมอบรมปัญญา ปัญญาที่อบรมแล้วย่อมเสวยประโยชน์อะไร ย่อมละอวิชชาได้

ดูกรภิกษุทั้งหลาย จิตที่เศร้าหมองด้วยราคะย่อมไม่หลุดพ้น หรือปัญญาที่เศร้าหมองด้วยอวิชชาย่อมไม่เจริญ ด้วยประการฉะนี้แล ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะสำรอกราคะได้จึงชื่อว่าเจโตวิมุตติ และเพราะสำรอกอวิชชาได้จึงชื่อว่า ปัญญาวิมุตติ"[๑๒]

เพราะฉะนั้นความหลุดพ้นน่ะต้องหลุดพ้นจากตัณหาราคะ และก็ต้องหลุดพ้นจากอวิชชา หรืออีกนัยหนึ่งต้องกำจัดทั้งอวิชชาและตัณหาราคะ หรือกิเลสตัณหาอุปาทาน จึงจะหลุดพ้นจากทุกข์ได้ และโปรดเข้าใจ ณ บัดนี้เลยว่าพระอริยเจ้าที่บรรลุมรรคผลนิพพานเป็นพระอรหันต์ขีณาสพนั้น ท่านบรรลุทั้งปัญญาวิมุตติและเจโตวิมุตติ ไม่ใช่บรรลุอย่างใดอย่างหนึ่งแต่เพียงอย่างเดียว ต้องเป็นไปทั้งเจโตวิมุตติและปัญญาวิมุตติเพื่อกำจัดอวิชชากิเลสตัณหาอุปาทานให้หมดสิ้นไปได้

เพราะฉะนั้น **สมถะและวิปัสสนาจึงเป็นธรรมเครื่องยังวิชชาให้เกิดและเจริญขึ้น เพื่อกำจัดอวิชชากิเลสตัณหาอุปาทานเป็นทั้งเจโตวิมุตติและปัญญาวิมุตติ หลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวงด้วยอาการอย่างนี้ ด้วยธรรมะ ๒ อย่างนี้** เกล้ากระผมจึงกราบเรียนว่า **ทั้งสมถะและวิปัสสนานั้นเป็นธรรมปฏิบัติคู่กัน จะต้องเจริญเสมอไป**

---

[๑๒]พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๐ อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต ข้อ ๒๗๕-๖ หน้า ๗๒-๓, พ.ศ. ๒๕๒๑

แต่ว่าจะเจริญสมถะก่อน วิปัสสนาภายหลัง หรือ วิปัสสนาก่อนสมถะภายหลัง หรือเจริญทั้งสมถะวิปัสสนาคู่กันนั้น เป็นไปตามเหตุการณ์ หรือตามถนัดของผู้ที่ได้อบรมบ่มนิสัยมา จะเลือกปฏิบัติทางใดให้เหมาะกับจริตอัธยาศัยและโอกาสเหตุการณ์ของตนก็ได้ ดังเช่นผู้ปฏิบัติภาวนาในวิชชาธรรมกาย เริ่มต้นด้วยสมถกัมมัฏฐานแล้วก็เจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานเมื่อโคตรภูญาณเกิดและเจริญขึ้น แล้วกระทำนิโรธดับสมุทัย คือปหานอกุศลจิตของกายในภพ ๓ เพื่อชำระธาตุธรรมเห็นจำคิดรู้คือ "**ใจ**" ให้ผ่องใสจากกิเลสทั้งปวงแม้เพียงชั่วคราว เป็นวิกขัมภณวิมุตติเพื่อถึงพระนิพพาน ยึดหน่วงพระนิพพานเป็นอารมณ์ ด้วยโคตรภูญาณนั้น และเมื่อพระสมถพละคือกำลังฝ่ายสมถะ และวิปัสสนาพละคือกำลังฝ่ายวิปัสสนามีกำลังเสมอกันนั้น มรรคจิตจะเกิดและเจริญขึ้น ปหานสังโยชน์กิเลสร้อยรัดให้ติดอยู่กับโลกอย่างน้อย ๓ ประการ คือ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาสได้ ย่อมก้าวล่วงข้ามโคตรปุถุชนเข้าสู่ความเป็นพระอริยบุคคลด้วยอาการอย่างนี้นั้น การทำนิโรธ (ไม่ใช่นิโรธสมาบัติ) ด้วยการดับหยาบไปหาละเอียด ผ่านธาตุธรรมเห็นจำคิดรู้ของกายในภพ ๓ ทุกกายสุดกายหยาบกายละเอียด ปหานอกุศลจิตของกายในภพ ๓ จนจิตผ่องใสบริสุทธิ์ถึงละอุปาทานในเบญจขันธ์และความยินดีในฌานสมาบัติได้โดยชั่วคราว ธรรมกายที่หยาบตกศูนย์ ธรรมกายที่ละเอียดก็จะปรากฏในอายตนนิพพาน ได้เห็นพระนิพพานธาตุของพระอรหันต์ขีณาสพไปจนถึงพระพุทธเจ้าที่บรรลุมรรคผลนิพพานธาตุ ที่ละเบญจขันธ์ ที่เราเรียกว่า "**ดับขันธ์**" **เข้าสู่ปรินิพพานด้วยอนุปาทิเสสนิพพานธาตุ** (นิพพานธาตุที่ไม่มีอุปาทิเหลืออยู่ เรียกว่าดับรอบ เข้าปรินิพพาน ดับรอบ คือดับทั้งกิเลสและสังขาร) **เห็นปรากฏอยู่ในอายตนนิพพาน** จึงเข้าใจวิสังขารได้แจ่มแจ้ง **ทั้ง"สภาวะ"** คือความว่างจากกิเลส จากตัวตน ที่ปุถุชนเขายึดถือ หลงยึดถือว่าเป็นตัวตนหรือบัญญัติว่าเป็นตัวตนนั่นแล้ว ๑ **ทั้ง "ผู้ทรงสภาวะ" คือธรรมกายที่บรรลุอรหัตผลนั้น** ๑ และทั้งอายตนนิพพาน ที่สถิตอยู่ของนิพพานธาตุที่ดับขันธ์เข้าสู่ปรินิพพานด้วยอนุปาทิเสสนิพพานธาตุนั้น ๑ ได้เห็นครบถ้วนเหมือนเห็นช้างหมดทั้งตัวอย่างนี้ ในช่วงนี้ที่**พระโยคาวจรทำนิโรธนี้เองมีสภาวะที่เป็นทั้งสมถะและวิปัสสนา**

๓.๒ ปฏิปทาเพื่อความหลุดพ้นด้วยสมถะและวิปัสสนา

มีปรากฏอยู่ในคัมภีร์ปฏิสัมภิทามรรค นี้เป็นหลักธรรม ที่มีอยู่ในคัมภีร์แท้ ๆ ว่า **ปฏิปทาเพื่อความหลุดพ้นด้วยสมถวิปัสสนากัมมัฏฐานนั้น**

ประการที่ ๑ เจริญวิปัสสนาโดยมีสมถะเป็นเบื้องต้น ดังมีพระธรรมภาษิตแสดงโดยพระอานนท์เถระเจ้าว่า

"ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ภิกษุในศาสนานี้ย่อมเจริญวิปัสสนาอันมีสมถะเป็นเบื้องต้น เมื่อภิกษุนั้นเจริญวิปัสสนาอันมีสมถะเป็นเบื้องต้นอยู่ มรรคย่อมเกิด ภิกษุนั้นเสพเจริญทำให้มากซึ่งมรรคนั้น เมื่อภิกษุนั้นเสพเจริญทำให้มากซึ่งมรรคนั้นอยู่ ย่อมละสัญโยชน์ได้ อนุสัยย่อมสิ้นไป

ภิกษุเจริญวิปัสสนาโดยมีสมถะเป็นเบื้องต้นอย่างไร ความที่จิตมีอารมณ์เดียวไม่ฟุ้งซ่านด้วยสามารถแห่งเนกขัมมะเป็นสมาธิ วิปัสสนาด้วยอรรถว่า พิจารณาเห็นธรรมที่เกิดในสมาธินั้น โดยความเป็นสภาพไม่เที่ยง โดยความเป็นทุกข์ โดยความเป็นอนัตตา ด้วยประการดังนี้ สมถะจึงมีก่อน วิปัสสนามีภายหลัง เพราะเหตุนั้นท่านจึงกล่าวว่าเจริญวิปัสสนามีสมถะเป็นเบื้องต้น ความที่จิตมีอารมณ์เดียวไม่ฟุ้งซ่าน ด้วยสามารถความไม่พยาบาทเป็นสมาธิ ความที่จิตมีอารมณ์เดียวไม่ฟุ้งซ่าน ด้วยสามารถแห่งอาโลกสัญญาเป็นสมาธิ (อาโลกสัญญาคือความจำได้หมายรู้ในแสงสว่าง อาศัยแสงสว่างเป็นสมาธิ) ความที่จิตมีอารมณ์เดียวไม่ฟุ้งซ่าน ด้วยสามารถความเป็นผู้พิจารณาความสละคืนหายใจออก ด้วยสามารถความเป็นผู้พิจารณาเห็นความสละคืนหายใจเข้า เป็นสมาธิ วิปัสสนาด้วยอรรถว่า พิจารณาว่าเห็นธรรมในสมาธินั้น ด้วยความเป็นสภาพไม่เที่ยง ด้วยความเป็นทุกข์ ด้วยความเป็นอนัตตา ด้วยประการดังนี้ สมถะจึงมีก่อน วิปัสสนามีภายหลัง เพราะเหตุนั้นท่านจึงกล่าวว่าเจริญวิปัสสนา มีสมถะเป็นเบื้องต้น"

นี้เป็นความหมายโดยย่อที่ว่าเจริญวิปัสสนาโดยมีสมถะเป็นเบื้องต้น

ประการที่ ๒ เจริญสมถะโดยมีวิปัสสนาเป็นเบื้องต้น ดังพระธรรมภาษิตที่พระอานนท์เถระเจ้าได้แสดงไว้ว่า

"ภิกษุเจริญสมถโดยมีวิปัสสนาเป็นเบื้องต้น เมื่อภิกษุนั้นเจริญสมถะโดยมีวิปัสสนาเป็นเบื้องต้นอยู่ มรรคย่อมเกิด ภิกษุนั้นเสพเจริญทำให้มากซึ่งมรรคนั้น เมื่อภิกษุนั้นเสพเจริญทำให้มากซึ่งมรรคนั้นอยู่ ย่อมละสัญโญชน์ได้ อนุสัยย่อมสิ้นไป

ภิกษุนั้นเจริญสมถะโดยมีวิปัสสนาเป็นเบื้องต้นอย่างไร วิปัสสนาด้วยอรรถว่า พิจารณาเห็นโดยเป็นโดยความเป็นสภาพไม่เที่ยง โดยความเป็นทุกข์ โดยความเป็นอนัตตา ความที่จิตมีการปล่อยธรรมทั้งหลายที่เกิดในวิปัสสนานั้นเป็นอารมณ์ เพราะความที่จิตอารมณ์เดียวไม่ฟุ้งซ่านเป็นสมาธิ เป็นด้วยประการดังนี้ วิปัสสนาจึงมีก่อน สมถะมีภายหลัง เพราะเหตุนั้นท่านจึงกล่าวว่า เจริญสมถะมีวิปัสสนาเป็นเบื้องต้น"

ประการที่ ๓ เจริญสมถะและวิปัสสนาคู่กัน ดังพระธรรมภาษิตที่พระอานนท์เถระเจ้าได้แสดงไว้ว่า

"ภิกษุเจริญสมถะและวิปัสสนาคู่กันไป เมื่อภิกษุนั้นเจริญสมถะและวิปัสสนาคู่กันไป มรรคย่อมเกิด ภิกษุนั้นเสพเจริญทำให้มากซึ่งมรรคนั้น เมื่อภิกษุนั้นเสพเจริญทำให้มากซึ่งมรรคนั้นอยู่ย่อมละสัญโญชน์ได้ อนุสัยย่อมสิ้นไป

ภิกษุย่อมเจริญสมถะและวิปัสสนาคู่กันไปอย่างไร ภิกษุย่อมเจริญสมถะและวิปัสสนาคู่กันไปด้วยอาการ ๑๖ คือ ด้วยความเป็นอารมณ์ ๑ ด้วยความเป็นโคจร ๑ ด้วยความละ ๑ ด้วยความสละ ๑ ด้วยความออก ๑ ด้วยความหลีกไป ๑ ด้วยความเป็นธรรมละเอียด ๑ ด้วยความเป็นธรรมประณีต ๑ ด้วยความหลุดพ้น ๑ ด้วยความไม่มีอาสวะ ๑ ด้วยความเป็นเครื่องข้าม ๑ ด้วยความไม่มีนิมิต ๑ ด้วยความไม่มีที่ตั้ง ๑ ด้วยความว่างเปล่า ๑ ด้วยความเป็นธรรมมีกิจเป็นอันเดียวกัน ๑ ด้วยความไม่ล่วงเกินซึ่งกันและกัน ๑ และด้วยความเป็นคู่กัน ๑"

และยังกล่าวถึงวิธีปฏิบัติที่จะให้หลุดพ้นชื่อว่า

ประการที่ ๔ ธัมมุทธัจจวิคคหิตมนัส ว่า

"การเจริญภาวนาที่จิตใจของผู้ปฏิบัติที่ถูกชักให้เขวด้วยธัมมุทธัจจ์ หรือวิปัสสนูปกิเลส ๑๐ ประการ แต่ครั้นถึงความเหมาะที่จิตนั้นตั้งแน่วแน่สงบสนิทลงได้ ณ ภายใน เด่นชัดเป็นสมาธิ มรรคก็เกิด ภิกษุนั้นเสพเจริญทำให้มากซึ่งมรรคนั้น เมื่อภิกษุนั้นเสพเจริญทำให้มากซึ่งมรรคนั้นอยู่ย่อมละสัญโญชน์ได้ อนุสัยย่อมสิ้นไป"[๑๓]

แปลว่าเอาผิดเป็นครู

เพราะฉะนั้นปฏิปทาเพื่อความหลุดพ้นสมถะและวิปัสสนากัมมัฏฐานนั้น ย่อมกระทำได้ใน ๔ วิธี คือ เจริญวิปัสสนาโดยมีสมถะเป็นเบื้องต้น ๑ เจริญสมถะโดยมีวิปัสสนาเป็นเบื้องต้น ๑ เจริญสมถะและวิปัสสนาคู่กัน ๑ และธัมมุทธัจจวิคคหิตมนัส โดยวิธีเอาผิดเป็นครูอีก ๑

นี้เป็นเรื่องราวของสมถวิปัสสนาที่เป็นธรรมเครื่องยังวิชชาให้เกิดและเจริญขึ้น เพื่อกำจัดอวิชชา กิเลส ตัณหา อุปาทาน เหตุแห่งทุกข์ทั้งหลายให้หมดสิ้นไป

ขอทบทวนปฏิปทาเพื่อความหลุดพ้น คือเมื่อเจริญสมถะและวิปัสสนานั้นจะเจริญอย่างไหนก่อนขึ้นอยู่กับจริตอัธยาศัยของแต่ละท่านที่อบรมสั่งสมมา ตลอดจนบุญบารมีด้วยเช่นบางท่านตั้งใจบำเพ็ญบารมีมาเพียงเพื่อบรรลุความเป็นพระอริยบุคคลหรือพระอรหันต์บุคคล ในระดับปกติสาวกก็มี ในระดับอสีติมหาสาวกก็มี ในระดับพุทธอุปัฏฐาก พุทธบิดา พุทธมารดา และก็อัครสาวกซ้ายขวา ก็มี ในระดับพระปัจเจกพุทธเจ้าก็มี ในระดับพระสัพพัญญูพุทธเจ้าก็มี ที่กำลังบำเพ็ญบารมีอยู่เพราะฉะนั้นด้วยบุญบารมีของท่านนั้น ท่านก็จะเจริญสมถวิปัสสนาไปตามอัธยาศัยไปตามบุญบารมีของท่านที่เคยสั่งสมอบรมมาแต่ละท่านไม่เหมือนกัน จะไปตำหนิว่าคนนั้นผิดคนนี้ถูกหาได้ไม่

เพราะฉะนั้น พระคุณเจ้าทั้งหลายเมื่อมาปฏิบัติธรรมสำนักนี้แล้ว กลับไปแล้ว จงอย่าฟังใครตำหนิใครว่าสำนักนั้นเป็นแต่สมถะสำนักนี้สิ ถึงจะเป็นวิปัสสนา บ้างก็ว่าสำนักนี้สิถึงจะเป็นทั้งสมถะและวิปัสสนา หรือสำนักนั้นเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ **ท่านจงตั้งใจปฏิบัติทั้งสมถะและวิปัสสนา** พระพุทธเจ้าไม่ได้เคยทรงแสดงแยกกันเลย ทรงแสดงไปด้วยกันเสมอ แต่ว่าใครจะปฏิบัติอะไรก่อนนั้นขึ้นอยู่ที่บุญบารมีของแต่ละท่านที่สร้างสมอบรมมา และขอกราบเรียนว่า การปฏิบัติสมถะก่อนวิปัสสนาภายหลัง

---

[๑๓] *พระไตรปิฎกเล่มที่ ๓๑ ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค ข้อ ๕๓๔-๕๔๓ หน้า ๓๑๓-๓๒๕, พ.ศ.๒๕๒๑*

หรือวิปัสสนาก่อนสมถะภายหลัง หรือสมถะวิปัสสนาคู่กันนั้น ผู้ปฏิบัติคนเดียวกันนั้นแหละ เมื่อถึงคราวปฏิบัติจริง ๆ แล้วก็ปฏิบัติไปทุกข้อ มีทั้งผิดและหลงทางก็ต้องแก้ แบบข้อที่ ๔ ที่ชื่อว่า **"ธัมมุทธัจจวิคคหิตมนัส"** บางครั้งถ้าใจไม่สงบ ก็ต้องทำใจให้สงบด้วยสมถะก่อนแล้วเจริญวิปัสสนาภายหลัง แต่บางครั้งใจมันสงบดีอยู่แล้วก็ต้องการเจริญวิปัสสนาให้เกิดปัญญาสืบต่อไป วิปัสสนาก่อนสมถะภายหลัง คนเดียวกันนี่แหละปฏิบัติหลายอย่าง เหมือนนักมวยนี่จะไปสอนว่า เอ็งชกอย่างเดียวนะไม่ได้ เรียกว่า ต้องครบเครื่อง จะใช้อาวุธอะไรก่อน ในการที่จะเข่นฆ่าศัตรูนั้น ก็ใช้ในโอกาสอันเหมาะสมของตน ตามความชำนาญของตน ก็คือบุญบารมีของผู้ปฏิบัติธรรมนั้นเองที่จะต้องเข่นฆ่ากับกิเลส แต่ผู้ที่คอยตำหนิกันอยู่นั่นคือผู้ที่ยังรู้ไม่จริง ถ้ารู้จริงแล้วไม่ต้องพูด เพราะปฏิบัติได้ทั้งนั้น และควรปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งก่อน หรือสุดท้ายก็ต้องทำนิโรธ ทำ **"นิโรธ"** นั่นก็เป็นการปฏิบัติสมถะและวิปัสสนาคู่กันไปเลย มันห้ามไม่ได้ จะไปทำอย่างใดอย่างหนึ่งมรรคก็ไม่เกิด เมื่อมรรคไม่เกิดไม่เจริญก็ปหานสัญโญชน์ไม่ได้ ขาดอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้ **สมถะวิปัสสนา** นี่ ต้องเป็นไปด้วยกัน ลงท้ายก็เป็นไปด้วยกัน เมื่อกิเลสสงบ ใจมันสงบนั่นก็สมถะ ก่อนปฏิบัติก็ต้องสมถะ ขณะปฏิบัติก็ต้องสมถะ ถ้าว่าใจมันฟุ้งซ่านแล้วไปเอาอะไรได้ ผู้ปฏิบัติธรรมนั้นจะรู้เป็นอย่างดีเลยว่า **ถ้าว่าจิตใจของผู้ปฏิบัติมีกิเลสนิวรณ์อย่างใดอย่างหนึ่งอยู่ในจิตใจแล้ว การที่จะเห็นอรรถเห็นธรรมเป็นไปไม่ได้ เห็นอรรถเห็นธรรมแจ้งชัดตามที่เป็นจริงเป็นไปไม่ได้ เพราะฉะนั้นต้องเจริญสมถภาวนาให้กิเลสนิวรณ์หมดไป เมื่อกิเลสนิวรณ์หมดไปก็คือใจสงบเป็นสมาธิแนบแน่นมั่นคง ยกระดับภูมิจิตของตนขึ้นสู่องค์แห่งฌาน มี วิตก วิจาร ปีติ สุข เอกัคคตา** แล้วนั่นแหละ **จึงจะสามารถกำจัดกิเลสนิวรณ์ให้หมดไปได้ในเบื้องต้น สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ปฏิบัติมาอย่างนี้ พระอริยเจ้าก็ปฏิบัติอย่างนี้ไม่ต้องสงสัย ไม่ต้องไปนั่งเถียงกัน**

เพราะฉะนั้นจะ**เจริญวิปัสสนาโดยมีสมถะเป็นเบื้องต้น** หรือ**เจริญสมถะโดยมีวิปัสสนาเป็นเบื้องต้น** หรือ**จะเจริญสมถะและวิปัสสนาคู่กันนั้น ผู้ปฏิบัติเลือกใช้ตามอัธยาศัย ตามเหตุการณ์ ตามสิ่งแวดล้อม ตามภูมิธรรมภูมิจิตของตน** แต่ว่าเบื้องต้นนั้นอาจจะหลงผิดไปบ้าง สำหรับผู้ที่ยังไม่เข้าสู่ครรลองแห่งมรรคผลที่แท้จริงก็อาจจะหลงผิดอยู่บ้าง ก็แก้ด้วยสติปัญญาอันเห็นชอบ ก็ไม่เห็นยากตรงไหน

แต่กราบเรียนว่าถ้าใครปฏิบัติภาวนาตามแบบที่หลวงพ่อวัดปากน้ำสอน คือตามแนววิชชาธรรมกายของพระพุทธเจ้า **เมื่อถึงรู้เห็นและเป็นธรรมกายแล้ว เรื่องวิปัสสนูปกิเลสไม่ต้องคิดถึงเพราะว่าจะไม่เกิด เพราะเราดับหยาบไปหาละเอียดเรื่อยไป และก็พิจารณาสภาวธรรม วิปัสสนูปกิเลสไม่มีคือ ไม่เกิดดำเนินไปมุ่งตรงไปเพื่อมรรคผลนิพพาน**

ถ้าจะถามว่า อย่างนั้นคนถึงธรรมกายนี่เป็นพระอรหันต์หมดแล้วหรือ ? อันนี้ตอบไม่ได้ แต่พึงทราบว่า **ถ้าใครกำจัดสังโยชน์กิเลสเครื่องร้อยรัดให้ติดอยู่กับโลกได้เพียงใด ก็บรรลุมรรคผลนิพพานได้เพียงนั้น ถ้ายังกำจัดไม่ได้ ก็เพียงแต่ได้โคตรภูญาณ** เสมือนหนึ่งเท้าข้างหนึ่งยืนอยู่บนนิพพาน เท้าข้างหนึ่งยืนอยู่บนภพสาม ถ้าถอยกลับมาก็เป็นปุถุชนธรรมดา ถ้าก้าวต่อไปก็เป็นอริยบุคคล ก็ต้องตอบกันอย่างนี้ ก็แปลว่าตัวใครตัวมัน ตัวเองเป็นผู้รู้ตัวเอง เพราะฉะนั้นจึงไม่ต้องตอบในข้อนี้ และอีกประการหนึ่ง การบำเพ็ญบุญบารมีนั้น แต่ละคนแต่ละท่านก็บำเพ็ญไม่เสมอกัน ก็อาจจะบางท่านอาจอยู่ระหว่างการบำเพ็ญบารมีระดับนั้นระดับนี้อยู่ ก็ยังไม่บรรลุมรรคผลนิพพานได้ เพราะอะไร เพราะบุญบารมียังไม่เต็ม เรื่องนี้ก็เป็นธรรมชาติของการปฏิบัติธรรม ไม่ใช่เรื่องแปลกประหลาดอะไร

มาในวันนี้ (๔ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๓๘) กระผมใคร่จะกล่าวในตอนต่อไป ก่อนที่จะไปถึงในรายละเอียด โดยเฉพาะเจาะจงในเรื่อง**สมถกัมมัฏฐาน**และ**วิปัสสนากัมมัฏฐาน** ข้อที่จะกล่าวต่อไปนั้นคือ **จรณะ ๑๕ อันเป็นข้อปฏิบัติเพื่อยังวิชชาให้เกิดและเจริญขึ้น** เมื่อคราวก่อน เราได้**ทราบแล้วถึงความสำคัญทั้งสมถะและวิปัสสนาที่จะเป็นไปเพื่อยังวิชชาให้เกิดและเจริญขึ้นแล้ว**

๓.๓ จรณะ ๑๕

จรณะ ๑๕ เป็นข้อปฏิบัติซึ่งผู้ปฏิบัติธรรมพึงจะต้องปฏิบัติเพื่อยังคุณธรรมให้เกิดสมบูรณ์พร้อมด้วยสมถวิปัสสนานั้นเอง และนี้ก็จะนำไปสู่การเจริญวิชชาให้เกิดให้เจริญสมบูรณ์ขึ้น เพื่อกำจัดอวิชชามูลรากฝ่ายเกิดทุกข์ทั้งปวงให้หมดสิ้นไปได้ตามรอยบาทพระพุทธองค์

ท่านทั้งหลายคงได้ยินสมอในเรื่องของการสรรเสริญพระพุทธคุณว่า **"วิชชาจรณสัมปันโน" สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงถึงพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ** นี้เป็นพระพุทธคุณที่สำคัญที่เราท่านทั้งหลาย

ได้กล่าวคำสรรเสริญพระพุทธคุณอยู่เสมอ เพราะฉะนั้นการปฏิบัติในข้อปฏิบัติคือ จรณะ ๑๕ ก็เพื่อยังให้วิชชาเกิดและสมบูรณ์ขึ้นเพื่อกำจัดอวิชชากิเลสตัณหาอุปาทานเหตุแห่งทุกข์นั้น พึงจะต้องกระทำตามรอยบาทพระพุทธองค์

จรณะ ๑๕ นั้นมีอะไรบ้าง? คือ

ศีลสัมปทา ๑ คือ **ความถึงพร้อมด้วยศีล** ซึ่งเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปสำหรับพระภิกษุก็หมายเอาปาฏิโมกขสังวร สำหรับสามเณรอุบาสกอุบาสิกา ก็หมายเอาศีลที่บริสุทธิ์ อย่างน้อยก็เทียบเคียงกับอริยกันตศีล คือศีลของพระอริยเจ้าให้มีความถึงพร้อมอยู่เสมอ นี้เป็นเรื่องสำคัญที่จะทำให้กายและวาจาสงบ และจะได้ให้สงบไปถึงใจสามารถอบรมใจให้สงบเป็นสมาธิแนบแน่นมั่นคงได้ และเป็นไปเพื่อกำจัดกิเลสนิวรณ์เครื่องกั้นปัญญาก็คือเป็นบาทฐานแห่งสมถกัมมัฏฐาน

อินทรีย์สังวร ๑ หมายถึงการสำรวมระวังอินทรีย์ ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เมื่ออารมณ์ภายนอก ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส สิ่งสัมผัสทางกาย มาสัมผัสกับอายตนะภายในคือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ถ้าไม่สำรวมระวังให้ดี "ใจ" โดยเฉพาะอย่างยิ่ง **ความเห็นด้วยใจ ความจำ ความคิด ความรู้** และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง "**ความคิด**" หรือที่เรียกว่า "**จิต**" **ซึ่งเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของใจที่จะน้อมไปสู่อารมณ์** และ**ปรุงแต่งอารมณ์ภายนอกที่ได้สัมผัสนั้นเอง** เช่น รูปธาตุมากระทบจักษุประสาท จักษุวิญญาณธาตุก็รู้เห็นรูป จิตก็ปรุงแต่งว่ารูปนี้งาม หรือกิริยาอาการนี้น่ารัก ทั้ง ๆ ที่นั้นเป็นธรรมชาติโดยธรรมดา โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ปฏิบัติกายคตาสติอยู่เสมอ ก็จะเห็นรูปทั้งหลายทั้งปวงว่า นั่นเป็นไปโดยธรรมชาติของเขา เนื้อก็เป็นเนื้อ หนังก็เป็นหนัง เลือด

กระดูกก็เป็นอยู่อย่างนั้น แต่ว่าเพราะ "**สุภสัญญา**" **คือความหมายมั่นในความงาม**มันครอบครองหัวใจมานาน ครั้นเห็นอะไรที่ต้องใจ ก็ชอบใจ นี้เรียกว่า "**ปรุงแต่งทางใจ**" ตลอดทั้งกิริยาอาการต่าง ๆ ว่าอย่างนี้น่าชอบใจ น่าชื่นใจ ก็จะยึดเกาะอารมณ์นั้นแล้ว เมื่อปรุงแต่งทางใจอย่างนั้น**แล้วก็ยึดถือเห็นเป็นตัวเป็นตน เป็นบุคคล เรา เขา ของเรา ของเขา ด้วยความเห็นผิด** จิตดวงเดิมจะตกศูนย์ อกุศลจิตก็จะเกิดขึ้นพร้อมกับอนุสัยกิเลส คือกามราคานุสัยที่หุ้มดวงจิตหรือดวงคิด ปรากฏขึ้นพร้อมกับอกุศลจิตนั้นเอง แล้วกิเลสประเภทกามราคะก็จะเฟื่องฟูขึ้น ย้อมสีน้ำเลี้ยงของจิตให้เป็นไปตามประเภทของกิเลส อย่างเช่นกรณีเป็นความรัก ก็จะเห็นเป็นสีชมพู เป็นต้น ดลจิตดลใจให้ปฏิบัติไปตามอำนาจของเขา นี้อย่างหนึ่ง "**ตัณหา**" ซึ่งเป็นกิเลสอีกประเภทหนึ่ง ก่อให้เกิดความทะยานอยากได้พัสดุกามนั้นมาเป็นของตน ก็ตะเกียกตะกายสุดความสามารถไม่ได้ด้วยเล่ห์ก็ขอให้ได้ด้วยกลไม่ได้ด้วยมนต์ ก็ให้ได้ด้วยคาถาจะเอามาให้ได้

นี้แหละ**อวิชชาเป็นปัจจัยให้เกิดสังขารคือความปรุงแต่ง** (และจะกล่าวข้ามไปเลย) **สังขารเป็นปัจจัยให้เกิดวิญญาณ-นามรูป-สฬายตนะ-ผัสสะ-ตัณหา-อุปาทาน** ซึ่งจะเป็นปัจจัยให้เกิดการกระทำกรรมที่ไม่ดีทางกาย ทางวาจา และใจ **เป็นเหตุให้เกิดภพชาติ ภพชาติเกิด ณ ภายใน ในธาตุละเอียด ตั้งอยู่ตรงกลางกำเนิดธาตุธรรมเดิมนั้น** ที่สุดละเอียดทีเดียว **กายในกาย ณ ภายในก็เศร้าหมอง ด้วยอำนาจของกิเลส** และ**ภพชาติที่เป็นทุคคติ** ถ้าปฏิบัติตามวิชชาธรรมกายก็จะเห็นได้ เห็นปฏิจจสมุปบาทธรรมอย่างนี้ได้ นับตั้งแต่เห็น**กายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต** และ**ธรรมในธรรม เป็น ณ ภายใน ซึ่งจะส่งผลออกมาถึง ณ ภายนอก ให้มีจิตใจกระวนกระวาย มีกิริยาอาการที่กระวนกระวายด้วยความหลงรักด้วยปรารถนา ด้วยความต้องการทะยานอยากในพัสดุกามนั้น**นี้เป็นเหตุให้เกิด**ทุกข์ อุปาทานในขันธ์ ๕ ด้วยตัณหาและทิฏฐิ** อย่างนี้**เป็นทุกข์**และ**เป็นเหตุแห่งทุกข์**

สำหรับบัณฑิตผู้เรียนรู้แล้วเข้าใจกระบวนการของจิตอย่างนี้แล้ว ประพฤติปฏิบัติในข้ออินทรีย์สังวร คือ**รู้จักสังวร** สำรวมระวัง **ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ของเรา เมื่ออารมณ์ภายนอก ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส สิ่งสัมผัสทางกายมากระทบเข้า ก็ไม่หลงสยบอยู่กับอารมณ์ที่น่ารัก** คือว่าให้มีสติพิจารณาเห็นกายในกาย เห็นเวทนา

ในเวทนา เห็นจิตในจิต เห็นธรรมในธรรม อยู่เสมอ การสำรวมศีลและอินทรีย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ อินทรีย์สังวร ก็จะมีได้เป็นได้ และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นตามส่วนแห่งศีล สมาธิ ปัญญา อันมีนัยอยู่ในอริยมรรคมีองค์ ๘ นั้นเอง หรือจะกล่าวโดยรวบยอด **ด้วยสติสัมปชัญญะ ด้วยปัญญาอันเห็นชอบนั้นเอง** นี้กล่าวเพียงตัวอย่างเดียว ในเรื่อง ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ซึ่งเป็นใหญ่ในชีวิตของเรา จึงชื่อว่า อินทรีย์ที่จะต้องสำรวมระวัง เมื่ออารมณ์ภายนอกได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส สิ่งสัมผัสทางกาย มากระทบเข้าแล้ว ก็ระวังจิตของเราอย่าสังขารคืออย่าปรุงแต่งมาก ให้หลงรัก และในทางตรงกันข้าม หลงชัง ให้อกุศลจิตเกิดขึ้นพร้อมกับเจตสิกธรรมฝ่ายบาปอกุศล คือ อนุสัยกิเลส

ในกรณีหลงรัก หลงยินดีพอใจ ชอบใจ ติดใจ **กามราคานุสัยก็เกิดขึ้นพร้อมกับอกุศลจิต หุ้มดวงจิตอยู่** อันนี้สามารถพิจารณาเห็นได้ หรือในกรณีที่หลงชัง ไม่ชอบใจ รังเกียจ มีจิตใจที่ผลักไสอย่างนั้นแล้ว **อนุสัยกิเลสประเภทปฏิฆานุสัยก็จะปรากฏขึ้นหุ้มดวงเห็น** และฟุ้ง**กระจายขึ้นย้อมสีน้ำเลี้ยงของจิตด้วยปฏิฆะให้มีความหงุดหงิดไปถึงโกรธพยาบาทอาฆาตจองเวร** ในกรณีเช่นนั้น จะเกิดกิเลสประเภทเหล่านั้นย้อมสีน้ำเลี้ยงของจิตให้ขุ่นมัว เป็นสีแดงเข้มหรือแดงกล่ำ หรือเขียวเข้มไปจนถึงเกือบดำ **ดลจิตดลใจให้ปฏิบัติไปตามอำนาจของมัน** ในลักษณะที่เกิด**วิภวตัณหา** ปรารถนาจะให้พ้นไป ปรารถนาจะให้ผู้อื่นพินาศฉิบหายด้วยประการต่าง ๆ ก็แสดงออกด้วยทางกาย ทางวาจา และทางใจ ให้เกิดความทุกข์เดือดร้อนทั้งแก่ตนและผู้อื่น

เพราะฉะนั้นจึงต้องสำรวมระวังว่า เมื่อ รูป เสียง กลิ่น รส สิ่งสัมผัสทางกาย มากระทบกับ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ของเรา แล้วก็จงอย่าปรุงแต่งทางใจให้บ่อยให้มาก **ไม่สยบอยู่ในอารมณ์ที่น่ารัก** และ **ไม่เคียดแค้นชิงชังอยู่ในอารมณ์ที่ไม่น่ารัก** นี้เรียกว่ามี "**อินทรีย์-สังวร**" แต่ทั้งสิ้นทั้งปวง **ต้องมีสติสัมปชัญญะ รู้เท่าทันกระบวนการของจิตที่มักจะใฝ่ชั่ว** เหมือนเราตั้งใจคอยดูโจรผู้ร้ายที่จะเข้ามาลักขโมยของเราในบ้าน ถ้าเรามีสติสัมปชัญญะอยู่เสมอ ด้วยปัญญาอันเห็นชอบแล้ว ก็เหมือนกับว่าเราคอยตรวจตราวางยามรักษาการณ์อยู่รอบ ๆ บ้านของเรา ถ้าว่าโจรจะเข้ามาทำโจรกรรม โจรนี่จะเข้ามาโจรกรรมเมื่อเจ้าของบ้านเผลอ **เมื่อบุคคลเผลอสติ กิเลสก็จะเกิดขึ้นพร้อมกับอกุศลจิตทำหน้าที่ของเขาทีเดียว เช่นเดียวกับโจรนั่นแหละ** โจรนั้นมักจะทำโจรกรรมหรือกระทำได้สะดวกเมื่อเจ้าของเผลอ เมื่อเจ้าของไม่สำรวมระวัง เมื่อเจ้าของไม่มีรั้วรอบขอบชิดในการที่จะป้องกันระวังฉันใด กิเลสที่จะเกิดพร้อมกับอกุศลจิต ก็จะเกิดขึ้นในขณะที่เจ้าตัวเผลอสตินั้นเอง เป็นคนไม่สำรวมระวัง ด้วยสติสัมปัชัญญะ ด้วยปัญญาอันเห็นชอบ

เพราะฉะนั้น **อินทรีย์สังวรจึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะส่งเสริมช่วยให้การเจริญสมถะและวิปัสสนากัมมัฏฐานเป็นไปด้วยดีได้** กล่าวคือ **เมื่อจิตสงบระงับจากกิเลสนิวรณ์ ปัญญาก็เกิด เมื่อปัญญาเกิด เป็นผู้มีสมาธิอยู่เสมอ สติสัมปชัญญะก็มีและเกิดขึ้นได้อย่างสมบูรณ์ คือไม่เผลอสติบ่อย ๆ เมื่อทำมาก ๆ เข้า ก็มีสภาวะที่เป็นการสำรวมระวังศีล**และ**อินทรีย์** ดังที่ได้กล่าวแล้วนี้ นี่เกี่ยวเนื่องกันอย่างนี้

โภชเนมัตตัญญุตา ๑ คือการบริโภคอาหารแต่พอควร เหมือนอย่างเรามาปฏิบัติธรรมอย่างนี้ อาหารการกินของเราก็เพียงแต่พอเหมาะ ยังอัตภาพให้เป็นไป มิใช่หลงมัวเมาอยู่ในอาหาร ถ้าหลงมัวเมาอยู่ในอาหารแล้วก็จะง่วง จะซึม เวลานั่งก็คอยแต่จะหลับ เพราะฉะนั้น โภชเนมัตตัญญุตา ก็เป็นข้อปฏิบัติอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้การเจริญสมถะและวิปัสสนากัมมัฏฐานเป็นไปด้วยดีได้

ชาคริยานุโยค ๑ หมายถึงว่าเมื่อเรารู้เราเข้าใจเหตุและผลของการปฏิบัติธรรมดีแล้ว กล่าวคือเข้าใจในทุกข์ ในเหตุแห่งทุกข์ ในสภาวะที่ทุกข์ดับเพราะเหตุดับ และหนทางปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์ตามสมควรแล้ว **ต้องประกอบความเพียรของผู้ตื่นอยู่** คือตั้งใจประพฤติปฏิบัติธรรมทีเดียว เราจะไม่เผลอเราจะไม่รอไม่คอยว่าให้ถึงเวลาเมื่อนั่นเมื่อนี่ก่อนแล้วจะปฏิบัติ หรือว่าเราจะไม่อ้างว่าไม่มีเวลาปฏิบัติ สำหรับคนที่มีคุณธรรมคือจรณะ ๑๕ ข้อนี้ อ่อน ๆ ขึ้นไป ก็จะตั้งใจทีเดียว **ชาคริยานุโยค ตั้งใจประกอบความเพียร ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป จะไม่ทิ้งเวลา** ที่นอกเหนือจากความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติงานในอาชีพ **ให้เปล่าประโยชน์** มีเวลาปฏิบัติทีเดียว และแท้ที่จริง **แล้ว สมถวิปัสสนากัมมัฏฐานปฏิบัติได้ทุกเมื่อ**

ณ บัดนี้ให้เข้าใจก่อนว่าบุคคลผู้มีปัญญาพอเข้าใจอริยสัจ๔ พอสมควรแล้ว ตั้งใจปฏิบัติเลย ตั้งใจประกอบความเพียรเลย ไม่รอเมื่อนั่นเมื่อนี่ ไม่คอยว่าติดนั่นติดนี่ ไม่อ้างว่าเวลาไม่พอ ติดกิจโน้นติดกิจนี้ แต่เวลาคุยกันนาน ๆ มีได้เป็นได้ อย่างนั้นใช้ไม่ได้ บางครั้งคุยกันแต่ในเรื่องไร้สาระ

อย่างนี้เป็นต้น

เพราะฉะนั้น ชาคริยานุโยค จึงเป็นข้อปฏิบัติอีกข้อหนึ่งที่จะส่งเสริมสมถและวิปัสสนากัมมัฏฐานให้เกิดและเจริญขึ้น ยังให้วิชชาเกิดและเจริญขึ้น

ศรัทธา ๑ ความถึงพร้อมด้วยศรัทธา หมายเอา**ศรัทธาในธรรมปฏิบัติ ทั้งหลักปริยัติ ทั้งวิธีปฏิบัติ** และ**ผลของการปฏิบัติ** ที่ถูกต้องตรงตามพระสัทธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้ทรงแสดงไว้ดีแล้ว นี้ในเรื่องข้อธรรมปฏิบัติ

ในเรื่องของบุคคล **ก็ต้องรู้จักศรัทธาบุคคล ศรัทธาบุคคลผู้ประพฤติธรรมตามที่เป็นจริง** มิใช่หลอกลวงบุคคลอื่นเขา และ**ต้องศรัทธาด้วยปัญญา** เรื่องความศรัทธานี้ มีมาแล้วหลายอย่าง **บางคนศรัทธาเพราะเห็นรูปงาม** เรียกว่า **"รูปัปมาณิกา"** พอเห็นบุคคลรูปงาม ศรัทธาทีเดียว บางคนไปวัดไปวาแล้ว กระผมเคยได้ยินสมัยเป็นฆราวาส มีสุภาพสตรีเพื่อนร่วมงาน ไปที่วัดแห่งหนึ่ง ไปถึงก็ติดรูปอาจารย์หลงใหล กลับมาคุยให้ผมฟังว่า "แหม! คุณเสริมชัย ท่านงามไปหมด ฟันนี้เรียบสวย" มาเล่าให้ฟังอย่างนี้เรา ก็นึกว่า เออ นี้หนอ "รูปัปมาณิกา" เกิดศรัทธาเพราะรูป ก็ดีไปอย่างหนึ่ง คืออย่างน้อยก็ศรัทธารูปแล้ว เข้าวัด ก็ดี ก็ยังดีกว่าเห็นรูปงามแล้วไปอื่น แต่ยังใช้การไม่ได้ **เพราะฉะนั้นศรัทธาไม่พึงเกิดแต่เพียงเพราะรูปัปมาณิกา** คือเพียง**เห็นว่ารูปงาม** หรือ**รูปแบบที่งาม แล้วไปติดในรูปแบบ** หรือ**รูปนั้น ๆ** หรือ**อาการนั้น ๆ**

บางท่าน **"โฆสัปปมาณิกา"** แหม! ท่านองค์นี้เทศน์เพราะ เสียงอ่อนหวาน ไพเราะเหลือเกิน ฟังไม่มีอิ่ม หมดวันหมดคืน ทิ้งบ้าน

ทิ้งช่อง ไปฟังเขาอยู่นั่นแหละ อย่างนี้โฆสัปปมาณิกา ก็ใช้ได้ส่วนหนึ่ง แต่ยังไม่ดีแท้

อีกประเภทหนึ่ง **"ลูขัปปมาณิกา"** ศรัทธาเพราะว่าเห็นพระใด หรือบุคคลใดสมถะเหลือเกิน แต่งกายเศร้าหมอง ไม่เอาธุระอะไรทั้งนั้น นั่นก็หลงศรัทธา โดยไม่ได้พิจารณาดูให้ถ่องแท้ถึงธรรมะภายใน ก็ไปหลงติดอยู่อย่างนี้ ดีส่วนหนึ่งเหมือนกัน อย่างน้อยก็เข้าไปสู่ครรลองหรือแนวทางแห่งธรรมะ ก็ใช้ได้เหมือนกัน แต่ยังไม่ดีแท้

ที่ดีแท้ต้องเป็น "ธัมมัปปมาณิกา" คือว่า **จงเกิดศรัทธาเมื่อพบเห็นบุคคลใด** โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในพระพุทธศาสนาเรา ก็หมายเอาพระภิกษุตลอดไปถึงสามเณร หรืออุบาสกอุบาสิกาใด **ที่มีคุณธรรมจริง ๆ ในจิตสันดานในจิตใจ มีวัตรปฏิบัติ มีศีลาจารวัตรที่งดงามตามพระธรรมพระวินัย** บางท่านก็ทำเกินพระธรรมพระวินัยไปก็มี **ต้องให้พอดี ๆ อยู่ในพระธรรมพระวินัย ตามรอยบาทพระพุทธองค์เป็นมัชฌิมาปฏิปทา** นั่นวัตรปฏิบัติอย่างนั้น แล้วก็เข้าไปใกล้ เข้าไปดู เข้าไปสัมผัสวัตรปฏิบัติศีลาจารวัตรเป็นส่วนภายนอก แล้วจึงคอยดูส่วนภายในด้วยว่าจิตใจท่านเป็นอย่างไร เมื่อดูแล้วเห็นแล้ว น่าเลื่อมใสศรัทธา ก็ศรัทธาเป็นชั้น ๆ **ศรัทธาในศีลาจารวัตร** หรือ**วัตรปฏิบัติของท่านของใครก็ตามที่ดี ที่อยู่ในศีลในธรรม** นี้เป็นศรัทธาชั้นที่ ๑ แล้วค่อย ๆ ดูไปอีกชั้นหนึ่ง **ดูจิตใจอัธยาศัยของท่าน ว่าท่านมีจิตใจอัธยาศัยที่ลดมานะละทิฏฐิที่กิเลสเบาบางลงไป** หรือ**ตั้งใจหรือพยายามหรือปฏิบัติในข้อปฏิบัติเพื่อขจัดขัดเกลากิเลสจริง ๆ อย่างนี้ใช้ได้** ศรัทธานี้**เป็นศรัทธาชั้นที่ ๒** คือ**ละเอียดเข้าไปถึงจิตใจ**

แต่**คนที่จะรู้ว่าใครดีจริง ก็ต้องเรียนรู้เองด้วยเหมือนกัน ไม่ใช่หลงงมงาย เพราะในเรื่องรูปัปมาณิกา โฆสัปปมาณิกา ลูขัปปมาณิกา** ค่อนข้างจะหลงงมงาย ไม่รู้ในพระธรรมพระวินัยของพระพุทธเจ้าตามที่เป็นจริง ก็หลงว่าเห็นอย่างนี้ว่าดีละ ก็ดีไปอย่างหนึ่งว่า ได้น้อมใจไปสู่พระรัตนตรัย แต่ยังไม่ดี**แท้ ถ้าจะให้ดีแท้ เราต้องเข้าใจพระธรรมพระวินัยของพระพุทธเจ้าตามสมควร** แม้เป็นอุบาสกอุบาสิกา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งพระด้วยกันก็ดี หรือสามเณรด้วยกันก็ดี **ต้องเข้ามาสู่พระสัทธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ให้เกิดความรู้ความเข้าใจจริง ๆ พอสมควรที่จะวินิจฉัยว่า วัตรปฏิบัติของท่านผู้นี้ ศีลาจารวัตรของท่านผู้นี้ดำเนินไปตามทางสายกลาง ไม่ได้ทำเพื่อให้คนอื่นหลงศรัทธา แต่ทำเพื่อขจัดขัดเกลา**

กิเลสตนเอง เพื่อสร้างพระในใจตนเอง ถ้าอย่างนี้แล้วความศรัทธานั้นถูกต้อง ไปจนถึง เมื่อเข้าใกล้ชิดพอสมควร เราเองก็ต้องเป็นคนปฏิบัติ เมื่อเราเองเป็นคนปฏิบัติแล้ว ไม่ว่าจะเป็นพระภิกษุสามเณร อุบาสกอุบาสิกา มันอ่านกันออกว่าท่านผู้นี้มีจิตใจอย่างไร ในระหว่างพระด้วยกันก็เหมือนกัน อย่างเช่นว่า

ถ้าว่าผู้ใดมีวัตรปฏิบัติ มีศีลาจารวัตรที่งดงามอยู่ในทางสายกลาง ตามพระสัทธรรม หรือตามพระธรรมพระวินัยของพระพุทธเจ้า **เราจะเห็นเลยว่าการกระทำก็ดี การพูดก็ดี เจตนาความคิดอ่านของการกระทำ ของการพูด** เราพิจารณาแล้วเห็นแล้ว **ว่าตรงเส้นทาง ตามพระธรรมพระวินัย อย่างนี้แล้วใช้ได้ จึงจะวินิจฉัยได้ หาไม่แล้ววินิจฉัยก็ไม่ถูก เพราะเราเองก็ไม่รู้ มิฉะนั้นแล้วจะกลาย**

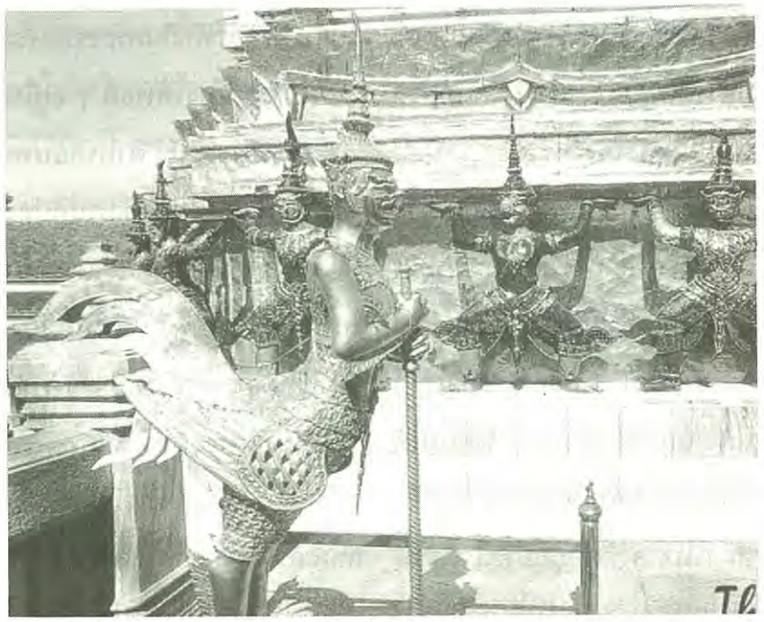

เป็นหลงไป

เพราะฉะนั้น เรื่องความศรัทธาในบุคคลเป็นเรื่องสำคัญ ตลอดไปจนถึงธรรมปฏิบัติของท่าน ธรรมปฏิบัติของท่าน ณ ภายนอก ทั้งศีลาจารวัตร และวัตรปฏิบัติ และทั้ง ณ ภายในจิตใจของท่าน ไปถึงคุณธรรมของท่าน ซึ่งเราพอจะอ่านออกถ้าเราเป็นคนปฏิบัติธรรม **เมื่ออ่านออกแล้ว เห็นต่อไปอีกว่าท่านทำเพื่อประโยชน์ตนประโยชน์ท่านผู้อื่นอย่างไร ด้วยคุณธรรมอย่างไร ด้วยวัตรปฏิบัติอย่างไร ด้วยเจตนาอย่างไร เมื่อเห็นอย่างนี้แล้ว เราจึงเกิดศรัทธาในบุคคลยิ่ง ๆ ขึ้นไปตามลำดับ นี้เป็นศรัทธาชั้นที่ ๓**

และประการสำคัญที่สุด **ธรรมปฏิบัติที่ท่านปฏิบัติอยู่ก็ดี ที่ท่านสอนอยู่ก็ดี ที่ท่านแสดงออกก็ดี ถูกจริตอัธยาศัยกับเราหรือเปล่า ถ้าถูกจริตอัธยาศัยกับเราก็ยิ่งดี**

แต่บางครั้งอาจไม่ถูกบ้าง แต่ถ้าถูกตามพระธรรมพระวินัยแล้ว จงเข้าไปหาผู้นั้น จงเกิดศรัทธาบุคคลนั้น แล้วเข้าไปศึกษาปฏิบัติกับท่าน ใครก็ตามที่มีวัตรปฏิบัติมีศีลาจารวัตร มีคุณธรรมในจิตใจในจิตสันดาน มีเจตนาความคิดอ่านและความประพฤติปฏิบัติที่ดีแล้ว **จงไป ไม่ว่าท่านจะอยู่ป่าเขาลำเนาไพรไหน ไม่ว่าจะมีอะไรขวางกั้น ไม่ต้องสนใจ จงไปหาท่านผู้นั้น แล้วจะได้ธรรมะที่ดี** แล้วเรา**จะได้ศรัทธาปสาทะในธรรมะที่ดี ในบุคคลและในข้อปฏิบัติที่ดีที่ถูกต้องได้อย่างถูกต้อง**

เพราะฉะนั้นเรื่องศรัทธาจึงเป็นเรื่องสำคัญ มิใช่หลงเปะปะไปอย่างนั้นอย่างนี้

หิริ ๑ คือ**ความละอาย** ซึ่งควบคู่กันไปกับ**โอตตัปปะ ๑ ความเกรงกลัวต่อบาปอกุศล** นี้เรื่องสำคัญนัก **บุคคลเรานั้น เมื่อยังไม่บรรลุอรหัตผล** หรือ**ยังไม่เป็นพระอริยเจ้าชั้นสูง ความผิดพลาดย่อมมี แต่ว่าให้พิจารณาตนเองอยู่เสมอ ว่าเราผิดอะไรหรือไม่ อย่าเข้าข้างตนเอง อย่าแก้ตัวให้แก่ตัวเอง จงพิจารณาตัวเองให้ถ่องแท้ อย่าไปมองคนอื่น มองตัวเองเป็นสำคัญ** อะไรมันเกิดขึ้น ดูตัวเองเป็นสำคัญ เมื่อว่าดูตัวเองเป็นสำคัญแล้ว เราจะรู้ทีเดียวเราผิดตรงไหน บางทีเราอาจเห็นว่าคนอื่นผิด เราก็มุ่งไปที่คนอื่น แต่ลืมไปว่าเราก็ผิด ผิดอย่างไร ผิดไม่รู้จักสำรวมระวัง ไปมองแต่คนอื่นผิด ตัวเองลืมมองตัวเอง ว่าตัวเองขาดความสำรวมระวัง ขาดอินทรีย์สังวร เลยลืมระวังกิริยาอาการหรือกระทำ ลืมระวังวาจา หรือระวังปาก ลืมระวังใจ เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ การที่จะเจริญสมถวิปัสสนากัมมัฏฐานก็สำเร็จได้ยาก

เพราะฉะนั้น **การที่จะเจริญสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน ที่จะให้เกิดวิชชานั้น ผู้นั้นจะต้องเป็นผู้มีหิริโอตตัปปะ มีความละอายและเกรงกลัวต่อบาปอกุศลแม้น้อยหนึ่ง คอยพิจารณาศีลและอินทรีย์ของตนอยู่เสมอ อย่าให้ผิดพลาด ถ้าผิดพลาดก็ตั้งใจใหม่ เพราะตราบใดที่ยังไม่บรรลุความเป็นพระอริยบุคคลชั้นสูง ความผิดพลาดย่อมมี แต่ว่าให้สำรวมระวังโดยเร็ว สอนตัวเองโดยเร็ว ด้วยความละอายและเกรงกลัวต่อบาปอกุศล**

พาหุสัจจะ ๑ คือ**การได้เรียนรู้มามาก มีประสบการณ์มากด้วย** เรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญ ส่วนใหญ่จะคิดว่า พาหุสัจจะ หมายเอาความเป็นพหูสูต รู้มากจากการศึกษาเล่าเรียน หรือการอ่านตำรับตำรา บางคนอ่านตำราจนไม่รู้ว่าอะไรกันแน่ ตีกันยุ่งหมดเลย หรือบางคนจำเอาแต่คำพูดอย่างนี้ ๆ เรียกว่า

เจริญปัญญาเพียงจากการอ่านการรับฟัง เรียกว่า **"สุตมยปัญญา"** เท่านั้นไม่พอ ต้องประกอบด้วย **"จินตามยปัญญา" คิดโดยรอบคอบ ไม่เข้าข้างตัวเอง** บางทีหลงติดอยู่กับอะไรอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่นว่าได้ยินได้ฟังครูบาอาจารย์สอนมาอย่างนี้ ก็เลยจำอยู่อย่างนี้ ไม่ยอมแก้ไม่ยอมเปลี่ยนเมื่อได้ข้อมูลใหม่

บางครั้งครูบาอาจารย์ที่เราได้ยินได้ฟังมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคปริยัติธรรม **ผู้พูด**หรือ**ผู้สอนท่านยังไม่ใช่พระอรหันต์ ความคิดอ่านแม้จะปราดเปรื่อง แม้จะเป็นผู้คงแก่เรียน แต่ความที่ยังไม่ได้ปฏิบัติให้เข้าถึงให้รู้ให้เห็นให้เป็นถึงคุณธรรมชั้นสูงคือมรรคผลนิพพานด้วยตน ย่อมมีโอกาสผิดพลาดได้** ความผิดพลาดนั้นยิ่งเรื่องละเอียดลึกซึ้งก็มีโอกาสผิดพลาดมากในประเด็นต่าง ๆ เมื่อจับประเด็นผิดพลาดอย่างหนึ่งก็จะไปกระทบกระเทือนกับอีกอย่างหนึ่ง และก็ไปกระทบถึงอื่นๆ **บางท่านได้ยินได้ฟังมา ก็ยึดอยู่นั่นแหละ ปล่อยไม่ได้** เพราะฉะนั้น เรื่องนี้จึงเป็นเรื่องสำคัญ

จริงอยู่ **ปัญญาต้องเกิดจากสุตมยปัญญา คือการได้ยิน ได้ฟัง ได้อ่าน ได้เรียนรู้ แล้วยังต้องประกอบด้วยจินตามยปัญญาด้วยความคิดอ่านโดยรอบคอบ แต่ความคิดอ่านของคนขึ้นอยู่กับระดับภูมิธรรมและภูมิปัญญาของตนจึงไม่เพียงพอสำหรับผู้เป็นปุถุชนหรือผู้ยังไม่บรรลุอริยมรรคอริยผลชั้นสูง ๆ ต่อไป ก็จะมีภูมิธรรมภูมิปัญญาแคบ ๆ อยู่แค่ได้ยินได้ฟังมา แล้วคิดด้วยสติปัญญาของตนในระดับภูมิธรรมภูมิปัญญานั้นก็ยังจะมีโอกาสผิดพลาดได้อีก** เพราะฉะนั้น**ที่ว่ารอบรู้ เรียนรู้ต้องรู้ทั้งฟังทั้งอ่าน หรือเรียนรู้ให้เกิดปัญญา จากสุตมยปัญญา และประกอบด้วยจินตามยปัญญา เท่านั้นยังไม่พอ ต้องภาวนามยปัญญา ภาวนามยปัญญาเป็นเรื่องสำคัญนัก ไม่อย่างนั้นพระพุทธเจ้าจะไม่สอนทั้งปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ**

มีบางท่าน ได้เคยวิพากษ์วิจารณ์ตำหนิกระผมเอง ที่แสดงธรรมบรรยายธรรมโดยอ้างทั้งหลักปริยัติและอ้างทั้งผลการปฏิบัติของพระผู้สุปฏิปันโน เอามาตำหนิติฉินอย่างร้ายแรง ว่า กระผมเอาผลการปฏิบัติสำนักตัวมาแสดง ซึ่งไม่ควรจะแสดง ควรแต่จะแสดงหลักฐานอ้างอิงเฉพาะเอกสารหลักฐานในพระไตรปิฎกอันเป็นคัมภีร์หลักเท่านั้น ถ้าอย่างนั้นแล้ว จะเรียนธรรมะไปทำไม ผู้แสดงตำหนิติฉินนี่นับอย่างชาวโลกว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณ เรียกอย่างชาวโลกว่า **ท่านเป็นพหูสูต เป็นผู้รู้มาก แต่ตำหนิธรรมปฏิบัติ** หรือ**ผู้ปฏิบัติ** หรือ**ตำหนิผลของการปฏิบัติที่กระผมได้นำมาอ้างว่าเป็นผลของการปฏิบัติของสำนักตนคือสำนักที่สอนวิชชาธรรมกาย** โดยที่ท่านได้วิจารณ์ว่า **ผลการปฏิบัติสำนักของตนนั้นไม่รู้ว่าถูกต้องตามพระธรรมของพระพุทธเจ้าหรือไม่** นี่ ท่านอ้างอย่างนี้ ท่านจึงสรุปว่า เพราะฉะนั้นกระผมหรือใคร ๆ จึงไม่ควรนำมาอ้าง ตรงนี้กระผมพูดต่อหน้าพระคุณเจ้าเลยว่า **ถ้าท่านผู้วิจารณ์ไม่รู้ว่าผลการปฏิบัตินั้นจะตรงตามพระธรรมของพระพุทธเจ้าหรือไม่ ถ้าไม่รู้แล้วพูดทำไม นี่แสดงว่าท่านผู้วิจารณ์นั้นยังใช้ไม่ได้ เพราะท่านเองก็ไม่รู้ แล้วพูดทำไม ถ้าจะพูดวิจารณ์ก็ต้องพูดได้ว่า ที่ท่านพระมหาเสริมชัยนำมาอ้างนี่ผิดเพราะอะไร หรือถูกเพราะอะไร ถ้าไม่รู้จริงแล้ว เงียบเสียยังดีกว่า เพราะพูดออกมาแล้วขยายขี้เท่อของตน ตนเองก็ไม่รู้ว่าผิดหรือถูก แล้วพูดทำไม?**

"พาหุสัจจะ" ต้องเข้าใจให้ดีว่า **ต้องมีประสบการณ์ด้วย ต้องเป็นปัญญาที่เกิดจากทั้งสุตมยปัญญา** ซึ่งกระผมไม่ปฏิเสธ เพราะกระผมเองก็เป็นผู้ที่ตั้งใจเรียนรู้อย่างนั้นเหมือนกัน จนกระทั่ง ถ้าจะว่าจริง ๆ แล้ว ชีวิตของกระผมก็เป็นผู้ที่เรียนทั้งทางโลกทางธรรมมาตลอด ไม่ได้หยุดเลย ปริยัติก็เรียน ดังที่ท่านทั้งหลายคงทราบดีว่า กระผมแก่ ๆ นี่แหละ กระผมเรียนภาคปริยัติมาตั้งแต่เริ่มบวชไป นั่งเรียนนักธรรมตรี โท เอก ร่วมกับสามเณรอายุ ๑๕-๑๖ ปี เป็นเพื่อนกันเสร็จแล้วก็เรียนภาคปริยัติแผนกบาลีมาจนบัดนี้ก็สอบไล่ได้ผ่านชั้นเปรียญธรรม ๖ ประโยค ที่พูดนี่ไม่ได้มาอวด แต่ว่าเพื่อให้ทราบว่า **พาหุสัจจะเป็นข้อปฏิบัติหรือจรณะ ที่ทุกท่านพึงปฏิบัติไม่พึงละเว้น** ไม่พึงละเว้นเลย และนอกจากนั้น **จินตามยปัญญาก็ต้องพิจารณา** จริงอยู่ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้ในกาลามสูตร ว่า**ให้พิจารณาให้ถ่องแท้อย่างไร อย่าเชื่อครู อย่าเชื่อตำรา อย่าเชื่ออะไร ๆ พระพุทธดำรัสว่า "อย่าเชื่อ"** ไม่ได้หมายความว่า **ไม่ให้เชื่ออะไร ๆ เลยนะ แต่ให้ฟังแล้วคิด คิดแล้วลองปฏิบัติดู ปฏิบัติดูแล้วเห็นผลจริงอย่างไรแล้ว จึงเชื่อผลของการปฏิบัตินั้น**

เพราะฉะนั้น **ผลของการปฏิบัติจึงเป็นของดี ของสูง ไม่ใช่ของมาปฏิเสธกัน** ทุกสำนักที่ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ล้วนดีประเสริฐทั้งนั้น **ผลการปฏิบัติของท่านผู้สุปฏิปันโนนั้น เมื่อเข้าสู่มรรคผลนิพพานแล้ว เป็นไปในแนวเดียวกัน เพราะเหตุนั้นกระผมจึงมักเอาผลของการปฏิบัติของพระผู้สุปฏิปันโนสำนักต่าง ๆ** รวมทั้งใน**สำนักวิชชาธรรมกายที่**

หลวงพ่อวัดปากน้ำได้สอนมาแล้วนั้น เอามาแสดงอ้างประกอบกับหลักปริยัติ เมื่อผลการปฏิบัติของพระผู้สุปฏิปันโนหลายสำนักสอดคล้องตรงกันแล้ว เราจึงมีศรัทธาเชื่อมั่นในธรรมปฏิบัติที่ท่านสอนว่าตรงตามพระสัทธรรมของพระพุทธเจ้าอย่างไร

คำว่า **"พาหุสัจจะ"** หรือ**ผู้พหูสูตนั้น จึงไม่จำกัดอยู่เพียงว่าเรียนจากตัวหนังสือ** หรือ**ฟังจากครูบาอาจารย์เท่านั้น หามิได้ ต้องคิดโดยรอบคอบ** และ**สติปัญญาของเรานั้น เป็นเครื่องบอกความรอบคอบว่า หรือเรื่องที่เราคิดนั้นจะถูกหรือผิดเพียงไร** ในกรณีที่เรื่องนั้นเป็นเรื่องหยาบ ๆ ตื้น ๆ ไปจนถึงกลาง ๆ และลึกซึ้ง **อยู่ที่ภูมิธรรมภูมิปัญญาของแต่ละท่านที่จะสามารถค้นเอาปัญญาจากจินตามยปัญญาออกมาใช้ได้ถูกต้องตรงตามพระธรรมพระวินัยทั้งปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ และประการสำคัญที่สุด ต้องถึงภาวนามยปัญญา และถ้าได้ผลภาวนามยปัญญาตรงกับหลักปริยัติ มีพระสูตร พระวินัยเป็นต้น นั่นประเสริฐแล้ว ถ้าใครมาตำหนิติฉินการแสดงผลของการปฏิบัติว่าสอดคล้องกับหลักปริยัติอย่างไร ๆ แล้วคนนั้นขุดหลุมฝังตัวเอง แล้วยังชักนำคนอื่นกระโดดลงหลุม เพื่อจะฝังทั้งตัวเองและผู้อื่นอีกต่อไปด้วย และผู้อื่นที่หลงเชื่อถือเขา**

เพราะฉะนั้น **"พาหุสัจจะ"** ต้องหมายความรวมไปถึง**การเรียน เขียน อ่าน การฟัง ซึ่งเป็นสุตมยปัญญา** และ**คิดเป็นจินตามยปัญญา ให้รอบคอบ** แล้วก็**ผลจากภาวนามยปัญญา** กล่าวคือ**มีประสบการณ์และมีผลจากการปฏิบัติ ที่ตนเองได้เรียนรู้ทั้งหลักปริยัติ วิธีปฏิบัติ** และ**มีประสบการณ์ในการปฏิบัติ พิจารณาเหตุสังเกตผล ดีพอสมควรแล้ว**

พาหุสัจจะเป็นเรื่องที่สำคัญ **นักปริยัติบางท่านจึงมักจะเพียงเอาข้อธรรมะมาตั้ง ๆ ว่าเป็นอย่างนี้ ๆ เป็นนักรวบรวมข้อมูลเอามาตั้ง ๆว่าธรรมนี่เป็นอย่างนี้ ๆ แต่ไม่ใช่เป็นนักวิจัยธรรม**

นักวิจัยธรรมนั้น จะต้องเป็นผู้เจริญปัญญาจากทั้ง ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ จึงจะสมบูรณ์ เพราะผลของการปฏิบัตินั้นเป็นผลสำคัญยิ่ง ที่ว่าเมื่อมาเทียบเคียงกับหลักปริยัติแล้ว ก็จะสอดคล้องตรงกันหรือไม่ ถ้าสอดคล้องตรงกันแล้ว เห็นความสัมพันธ์ของข้อมูลต่าง ๆ เป็นอย่างดีแล้ว **ธรรมะจากผลของการวิจัยธรรมเช่นนั้นนั่นแหละจึงประเสริฐ ได้ยินได้ฟังได้ยาก ผู้แสดงก็หาแสดงได้ยาก แม้ผู้ฟังจะฟังก็ยังยากแต่ก็คุ้มค่าของการฟัง ปฏิบัติตามยาก แต่ถ้าเพียรปฏิบัติจนได้ผลดีจริงแล้วก็คุ้มค่าของการประกอบความเพียรปฏิบัตินั้น**

เพราะฉะนั้น พาหุสัจจะ ความเป็นพหูสูต ท่านทั้งหลายพึงเข้าใจอย่างนี้ **อย่าได้เข้าใจแต่เพียงว่าหรือยกย่องกันแต่เพียงว่าคนนี้เป็นผู้คงแก่เรียน คนนี้เป็นผู้ทรงพระไตรปิฎก เท่านั้น เพราะผู้ทรงพระไตรปิฎกเฉย ๆ แต่ปฏิบัติยังได้ไม่ถึงไหน ยังไม่ถึงขั้นวิจัยธรรมโพชฌงค์ ๗ ยังไม่เกิดและเจริญขึ้นโดยอาการอย่างนั้นจะมีสภาวะไม่แตกต่างจากพระโปฐิละในสมัยพุทธกาล** พระโปฐิละเป็นพระคณาจารย์ใหญ่ ผู้ทรงพระไตรปิฎกสอนลูกศิษย์ในสำนักของตน จนได้บรรลุมรรคผลเป็นพระอรหันต์จำนวนมาก แต่ตนเองนั้นหาได้บรรลุธรรมไม่ เมื่อไรที่เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าตรัสว่า "เออ! มาแล้วหรือ ตุจฉโปฐิละ" ซึ่งแปลว่าโปฐิละผู้ว่างเปล่า เวลาจะกลับก็ตรัสว่า "ไปแล้วหรือ ตุจฉโปฐิละ โปฐิละผู้ว่างเปล่า" อย่างนี้มีอยู่ในคัมภีร์

เพราะฉะนั้น พวกเราต้องเข้าใจว่า **เพียงแต่คงแก่เรียน หรือเพียงแต่เรียนรู้จากหลักปริยัติ แม้ผู้นั้นจะมีความรู้มาก เอามาแสดงได้ว่า คัมภีร์นั้นว่าอย่างนั้น คัมภีร์นี้ว่าอย่างนี้ แต่นั่นเป็นเพียงการแสดงข้อมูลในลักษณะการรวบรวมข้อมูลเท่านั้น ยังไม่ได้เข้าใจถึงสหสัมพันธ์ของข้อมูล แล้วยังไม่ได้วิเคราะห์วิจัย สรุปผลมาเป็นผลงานวิจัยให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้งในใจของตน เช่นเดียวกันกับพระอริยเจ้าที่โพชฌงค์ของท่านเกิดและเจริญขึ้นแล้ว สติสัมปชัญญะท่านดีแล้ว ก็เกิดธรรมวิจยะสามารถวิเคราะห์วิจัยธรรมที่ละเอียดลึกซึ้งให้ถูกต้องแน่นอนได้**

เพราะฉะนั้น เรื่องนี้ต้องระวัง ท่านทั้งหลายพึงกระทำเองในเรื่องพาหุสัจจะ อย่าได้ไปฟังใครมากนัก แม้แต่กระผมเองผู้พูด ก็ไม่ใช่เป็นผู้ทะลุปรุโปร่งไปหมดหรอก ยังต้องเรียน ยังต้องศึกษาอยู่ แม้พระสารีบุตรมหาเถระเจ้า พระพุทธเจ้าท่านถามว่า เชื่อพระองค์ท่านหรือเปล่า? พระสารีบุตรมหาเถระท่านบอก ไม่เชื่อหรอก คนอื่นก็นินทาท่านว่า ท่านทำไมทูลอย่างนั้นกับพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าทรงทราบวาระจิตของพระภิกษุผู้ปุถุชน ก็เลยตรัสว่า สารีบุตรเขาถูกแล้ว เขาฟังแล้วไปคิด **แล้วเขาไปปฏิบัติเป็นภาวนามยปัญญา เมื่อเขาเห็นผลถูกต้องตามพระธรรมของพระพุทธเจ้าที่ตรัสไว้แล้วนั้น จึงเชื่อสารีบุตรปฏิบัติถูกแล้ว ท่านทั้งหลายพึงเป็นอย่างนั้น** เรื่องพาหุสัจจะขอให้เข้าใจให้ดี

อุปักกโม ๑ ประกอบความเพียรต่อเนื่อง เหมือนกับคำว่า **"วิริยะ" ต่อเนื่องเลย ไม่ทอดทิ้ง**

เสียกลางคัน เป็นคนไม่หยิบโหย่ง เป็นคนทำจริง ที่กระผมเองมักกำชับลูกเณรทั้งหลายว่า**จงเป็นคนจริง จริงใจ** แล้วก็**จริงทำ** คือ**ทำจริง** แล้วจึงจะ**จริงรู้** คือ**รู้จริง** แปลว่าต้อง ๓ จริง คือ **จริงใจ จริงทำ จริงรู้**

จริงใจ จริงทำ จริงรู้ คือ จริงใจแล้วก็ต้องทำจริง ทำจริงแล้วจึงจะรู้จริง เพราะของจริงต้องอยู่กับคนจริง คนไม่จริง ไม่ได้เรื่องหรอก เพราะฉะนั้น **อุปกฺกโม** นี่จงทำให้สำเร็จ จะทำอะไรทำให้สำเร็จ ด้วยสติปัญญาอันเห็นชอบ ด้วยสติสัมปชัญญะ ด้วยปัญญาอันเห็นชอบ ต้องพิจารณาเหตุสังเกตผล ปรับปรุงวิธีปฏิบัติของเราให้ดี

สติ ๑ สตินี่หมายความรวมไปถึง **สัมปชัญญะ ๑** เพราะมีความหมายอันเดียวกัน "**สติ**" **เป็นการรู้สึกตัวพร้อมก่อนคิด พูดทำ** ถ้าว่ามันเผลอผิดไป ขณะคิดพูดทำ เราก็มารู้สึกตัวเสียว่าที่เราคิดก็ดี เราพูดก็ดี เราทำนั้นมันดีหรือ**ชั่ว ถ้าคิดได้ในระหว่างกำลังคิดพูดทำอยู่**นั่นเรียกว่า "**สัมปชัญญะ**" เพราะฉะนั้น**สติกับสัมปชัญญะเป็นของคู่กัน** หรือจะเรียกว่าอย่างเดียวกันก็ได้ เพียงแต่ว่ารู้สึกตัว รู้เท่าทันว่านี้บาปบุญคุณโทษนี้อกุศลนี้กุศล นี้ทางเจริญนี้ทางเสื่อม และความที่จะรู้อย่างนี้ ก็ต้องเป็นผู้มีสติพิจารณาเห็นกายในกาย เห็นเวทนาในเวทนา เห็นจิตในจิต และธรรมในธรรมนั้นเอง ก็คือเป็นผู้ที่อบรมสติปัฏฐาน ๔ ให้เป็นมหาสติปัฏฐาน ๔ "**มหา**" ก็แปลว่าใหญ่ ก็หมายความว่า เมื่อรู้เห็นพฤติกรรมของตน คอยตามรู้ตามเห็นพฤติกรรมของตนอยู่เสมอว่าดีหรือชั่ว เป็นไปด้วยอำนาจของกิเลส หรือว่าเป็นด้วยอำนาจของบุญกุศล หากว่าเป็นไปด้วยอำนาจของกิเลสกล่าวคือเป็นบาปอกุศลกรรม ไม่ว่าจะเป็นกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต ถ้ามีขึ้นแล้วก็กำจัดหรืองดเว้นเสีย

ปัญญา ๑ ปัญญานี้ต้องอบรมเชียว อบรมปัญญาอะไร ปัญญารู้แจ้งในสภาวะของสังขาร หรือสังขตธรรมคือธรรมชาติที่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง ที่มีวิญญาณครองชื่อว่า อุปาทินนกสังขาร และไม่มีวิญญาณครองชื่อว่า อนุปาทินนกสังขาร หรือกล่าวโดยส่วนรวม คือธรรมชาติที่เป็นไปในภูมิ ๓ ทั้งหมด คือ ในกามภูมิ รูปภูมิ และอรูปภูมิ หมดทั้งภพ ๓ นี้แหละ ถ้ากล่าวโดยย่อเป็นปัญญาแจ้งชัด เห็นความปรุงแต่งว่าปรุงแต่งอย่างไร แล้วก็เห็นสามัญญลักษณะคือลักษณะเสมอกันของสังขารทั้งปวงมีเบญจขันธ์เป็นต้น ว่าเป็นอนิจจังทุกขังอนัตตาอย่างไร ตามที่เป็นจริงด้วย แล้วก็**เห็นแจ้งแทงตลอดไปถึงวิสังขารคือพระนิพพาน** ทั้งความหมายโดยปริยาย และความหมายโดยปรมัตถ์ เป็นความหมายเดียวคือพระนิพพานธาตุที่ไม่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง เป็นธรรมชาติบริสุทธิ์ล้วน เป็นวิราคธาตุ วิราคธรรมแท้ ๆ นั้น มีสภาวธรรมที่เป็น **นิจฺจํ สุขํ** และ **ธุวํ** หรือ **สสฺสตํ นิจฺจํ** คือเที่ยง **สุขํ** จริง ๆ แล้วเป็นบรมสุข เป็น **ปรมํ สุขํ ธุวํ** คือยั่งยืน **สสฺสตํ** คือมั่นคง **อมตํปทํ** เป็นบทที่ไม่ตาย เป็นธรรมที่ไม่ตายอย่างไร เห็นตามที่เป็นจริง และเห็นแจ้งแทงตลอดไปถึงอริยสัจทั้ง ๔ คือ ทุกขสัจ สมุทัยสัจ นิโรธสัจ มรรคสัจ อันเป็นไปในญาณ ๓ คือ สัจจญาณ กิจจญาณ และกตญาณ อย่างไร นี้ปัญญาอันเห็นชอบอย่างนี้

รูปฌาน ๔ รูปฌาน ๔ ก็คือ **ปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน** และ **จตุตถฌาน** นี้ชื่อว่า รูปฌาน ๔ เป็นข้อปฏิบัติในขั้น**สมถกัมมัฏฐาน**โดยตรง เพื่อที่จะกำจัดกิเลสนิวรณ์เครื่องกั้นปัญญาให้หมดไปโดยตรง

ทั้งหมดนี้รวมเรียกว่า จรณะ ๑๕

เฉพาะในข้อของการเจริญรูปฌาน ๔ นี้ เป็นหนึ่งในอริยมรรคมีองค์ ๘ ชื่อว่า **สัมมาสมาธิ** อันจะเป็นไปให้เกิดปัญญาดังที่กล่าวแล้วนั่นแหละ และสัมมาสมาธิในข้อ**รูปฌาน ๔** นี่ จะเห็นว่าเป็นหนึ่งในจรณะ ๑๕ ที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงบำเพ็ญประกอบ หรือปฏิบัติมาแล้ว เป็นข้อปฏิบัติที่จะยังให้วิชชาเกิดเพื่อดับอวิชชา มูลรากฝ่ายเกิด เพราะฉะนั้นเป็นเรื่องที่ควรปฏิบัติอย่างยิ่ง เป็น**สัมมาสมาธิ เป็นหนึ่งในอริยมรรคมีองค์ ๘** มีผู้ตั้งคำถามว่า ในสมัยพุทธกาล เคยมีพระบางรูป พระเถระนะ ท่านปฏิบัติวิปัสสนาอย่างเดียว แล้วก็เมื่อถึง

ใกล้จะตาย เช่นว่าจะฆ่าตัวตาย ท่านก็บรรลุอรหัตตผล ไม่เห็นต้องทำฌานเลย นี่ไม่เห็นต้องทำฌานเลย และมีบางองค์ที่ปรากฏว่าพอท่านฟังได้ธรรมเดี๋ยวเดียวท่านก็ได้บรรลุ ไม่เห็นต้องทำฌานเลย โปรดทราบเลยทีเดียวว่านั่นเพราะด้วยบารมีของท่านที่บำเพ็ญมาแล้วเต็มแล้วในชาตินั้น **แม้จะปฏิบัติวิปัสสนาล้วน ๆ ก่อนไม่ได้ทำฌาน แต่เมื่อถึงคราวที่จะบรรลุมรรคผลนั้น จิตสงบเป็นอารมณ์เดียวชั่วขณะจิตถึงขั้นปฐมฌานขึ้นไป จึงจะมีกำลังพอที่จะเกิดวิชชาดับหรือกำจัดอวิชชามูลรากฝ่ายเกิดได้** นี้กล่าวในแง่ของวิชชา วิชชาที่ ๓ คือ อาสวักขยญาณของท่านเกิดแล้วเพียงพอที่จะปหานอาสวะของท่านให้หมดสิ้นไปได้แล้ว เพราะฉะนั้นสมาธิเพียงชั่วขณะจิตหนึ่งที่จิตใจสงบเป็นสมาธิแนบแน่นมั่นคงนั้นเพียงพอที่อาสวักขยญาณ อันเป็นวิชชาที่ ๓ เกิดขึ้นปหานสัญโญชน์กำจัดอนุสัยกิเลสหมดทันทีได้

แล้วมรรคจิตคืออรหัตมรรคเกิดปหานสัญโญชน์ทั้ง ๑๐ ประการ (ทั้งสัญโญชน์เบื้องต่ำ ๕ เบื้องสูง ๕) ให้หมดสิ้นไปได้ชั่วพริบตาเดียวนั่นแหละ แล้วท่านก็เข้าผลสมาบัติในทันทีนั่นเอง ชั่วขณะจิตนั้นเอง แต่ทั้งนี้รายละเอียดมิได้แสดงเอาไว้ อย่าได้ไปหลงคิดว่าท่านไม่กระทำฌาน กระทำหรือไม่กระทำ โดยเจตนาจงใจหรือไม่ ฌานจิตก็เกิดเพราะจิตท่านสงบ แม้กำลังเชือดคอตัวเองอยู่ ไม่ต้องสงสัย เพราะมิฉะนั้น ถ้าหากว่ามรรคมีองค์ ๘ ไม่เต็ม คือขาดเสียองค์หนึ่ง ก็ไม่มีทางจะปหานสัญโญชน์ได้ ให้จำไว้เลย**ว่าผู้ที่จะบรรลุมรรคผลนิพพาน นั้นต้องแทงตลอดอริยมรรคมีองค์ ๘ หนึ่งในอริยสัจ ๔** คำว่าแทงตลอดคือ รู้แจ้งเห็นแจ้ง เป็นแจ้ง **สมาธิก็ต้องอย่างน้อยก็ปฐมฌานขึ้นไปต้องเกิด** จะโดยวิธีการอย่างไร จะโดยว่าความบังเอิญ จะ

โดยว่าจิตของท่านสงบ เช่นบางท่านนี่พิจารณาศีลพิจารณาศีลของตนเออ บัดนี้ศีลของเรานี่นะบริสุทธิ์นะ นับย้อนหลังไป ไม่ค่อยจะบกพร่องอะไร หรือว่าเคยบกพร่องเล็กน้อยเราก็ได้แก้ไขปรับปรุง **บัดนี้ ศีลของเราบริสุทธิ์แล้ว อิ่มเอิบในหัวใจ** นี่ **ปัสสัทธิเกิด ปีติก็เกิด เมื่อปีติเกิด สมาธิก็เกิด สมาธิเกิด อุเบกขาก็เกิด เมื่ออุเบกขาเกิด กำลังบำเพ็ญภาวนาอยู่ น้อมไปเพื่อวิชชา วิชชาก็เกิด และเมื่อพิจารณาสภาวธรรมให้เกิดปัญญา ปัญญาก็เกิด จากการที่ได้ทั้งเห็นและทั้งรู้ เป็นภาวนามยปัญญาชั้นสูง ก็สามารถกำจัดสังโยชน์กิเลสเครื่องร้อยรัดให้ติดอยู่กับโลกนั้นให้หมดสิ้นไปได้ตามระดับภูมิธรรมที่ปฏิบัติได้ของแต่ละท่านด้วยอาการอย่างนี้**

นี้ก็เป็นเรื่องราวของ**จรณะ ๑๕ เป็นข้อปฏิบัติที่เป็นอุปการะ** และ**ยังให้วิชชาให้เกิดและเจริญขึ้น คือจะเป็นไปพร้อมทั้งสมถะและวิปัสสนา** ส่วนที่เป็นสมถะตรง ๆ ก็คือ รูปฌาน ๔ และมีศีลเป็นบาท และมีการเจริญภาวนา มีสติพิจารณา เห็นกายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต และธรรมในธรรม เริ่มตั้งแต่เป็นการเจริญภาวนาในขั้นอนุวิปัสสนาถึงโลกุตรวิปัสสนา ให้เกิดปัญญารู้แจ้งในสภาวะของสังขาร วิสังขารคือพระนิพพาน และอริยสัจ ๔ ตามที่เป็นจริง สามารถให้กำจัดอวิชชามูลรากฝ่ายเกิดได้ทันที เมื่อจรณะ ๑๕ นี้ได้ประกอบบำเพ็ญมาด้วยดีบริสุทธิสมบูรณ์ดีแล้ว

ขอสรุปย่อนิดหนึ่ง เพื่อจะทำความเข้าใจสืบต่อไปว่า มรรคมีองค์ ๘ หรือกล่าวโดยย่อว่า ศีล สมาธิ ปัญญา หรือสมถวิปัสสนา อันมีนัยอยู่ในอริยมรรคมีองค์ ๘ นั้น เป็นข้อปฏิบัติหรือเป็นปฏิปทาที่ทุกท่านพึงจงปฏิบัติให้เกิดและเจริญขึ้น แล้วจะเป็นเครื่องยังให้วิชชาเกิดและเจริญขึ้น ดับอวิชชามูลรากฝ่ายเกิดให้หมดสิ้นไป และข้อปฏิบัติหรือธรรมปฏิบัติ คือ**สมถะและวิปัสสนากัมมัฏฐานนั้นจะเกิดและเจริญได้ดีก็ต้องประกอบด้วยจรณะ ๑๕ คือข้อปฏิบัติทั้ง ๑๕ ประการ ที่จะช่วยให้วิชชาเกิดและเจริญขึ้น** ประกอบพร้อมด้วยทั้งสมถะและวิปัสสนา คือ **ศีลสัมปทา ๑ อินทรีย์สังวร ๑ โภชเนมัตตัญญุตา ๑ ชาคริยานุโยค ๑ สัทธา ๑ หิริ ๑ โอตัปปะ ๑ พาหุสัจจะ ๑ อุปักกมะ** หรือ **วิริยะ ๑ สติปัฏฐาน ๑ ปัญญา ๑ รูปฌาน ๔** รวมเป็นจรณะ ๑๕

■ ■ ■ ■

ค่าน้ำนม

โอ้พระคุณชนนีนี้ใหญ่หลวง แม่เฝ้าห่วงลูกยามาแต่หลัง
ลูกเจริญเติบใหญ่ได้พลัง เพราะแม่หลั่งเกษียรสายน้ำให้ดื่มกิน
หยดน้ำนมแม่นี้มีค่านัก ลูกยากจักทดแทนให้หมดสิ้น
พระคุณแม่ใหญ่กว่าฟ้าและดิน มิรู้สิ้นสุดทางจะอ้างคุณ
น้ำใจแม่ล้ำเลิศประเสริฐพร้อม แม่ถนอมโอบเอื้อช่วยเกื้อหนุน
เฝ้ากล่อมเกลี้ยงเลี้ยงลูกมาด้วยการุณย์ แม่เจือจุนกูลเกื้อเอื้ออารี
แม่ผู้ให้ความสุขแก่ลูกเอ๋ย ลูกไม่เคยลืมบุญคุณแม่นี้
สุดพร่ำขึ้งถึงค่าความปรานี ที่แม่มีต่อลูกจิตผูกพัน
ลูกจะแทนคุณได้อย่างไรหนอ เพื่อให้พอเพียงบุญคุณแม่นั้น
ลูกบวชเรียนเพียรพากมากอนันต์ แต่ดูมันเล็กน้อยด้อยเกินไป
หยดน้ำนมแม่นี้มีค่าล้น ลูกสุดค้นสรรหาคำปราศรัย
หาค่าอื่นหมื่นแสนในแดนใด มาเทียบได้ก็ต่ำต้อยด้อยจริงแล
แม่กล่อมเกลี้ยงเลี้ยงลูกแสนทุกข์เข็ญ หวังให้เป็นทายาทสมบัติแม่
แม่ป่วยไข้ได้ลูกอยู่เฝ้าดูแล เพียงปิดตาให้แม่ตอนแก่ตาย ฯ

■■■■

มงคลคาถาที่ ๙

ศศิประภา ศากยบุตร

สรุปมงคลคาถาตามภาษาชาวบ้าน สำหรับเยาวชน

มงคลคาถาที่ ๑ คบคนดี หนีคนชั่ว บูชาทั่ว คนควร(บูชา)
มงคลคาถาที่ ๒ อยู่ถิ่นที่ดี บารมีเสริม เพิ่มบุญ
มงคลคาถาที่ ๓ ฟังให้มาก ฝากฝีมือ ถือวินัย เข้าใจพูด
มงคลคาถาที่ ๔ อุปถัมภ์แม่พ่อ ไม่ระย่อสงเคราะห์บุตร สุดดูดายคู่สมรส หมดจดการงาน
มงคลคาถาที่ ๕ ผูกใจด้วยการให้ ประพฤติในธรรมจริยา อาสาสงเคราะห์ญาติ เลือกฉลาดทำกิจดี อย่างไม่มีโทษติดตาม
มงคลคาถาที่ ๖ งดเว้นบาป สาปส่งน้ำเมา เข้าถึงพระธรรม
มงคลคาถาที่ ๗ เคารพนบนอบ อ่อนน้อมถ่อมตน ฝึกฝนสันโดษ โปรดกตัญญู รู้เวลาฟังธรรม
มงคลคาถาที่ ๘ อดทนทั้งใจกาย ว่านอนสอนง่าย ใฝ่หาสมณะ ถามพระข้อสงสัย
มงคลคาถาที่ ๙ เพียรเผากิเลส อยู่ในเขตพรหมจรรย์ รู้เท่าทันอริยสัจ สลัดสมมุติ รุดสู่นิพพาน

ตโป จ พฺรหฺมจริยญฺจ อริยสจฺจานทสฺสนํ
นิพฺพานสจฺฉิกิริยา จ เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ

ความเพียรเผากิเลส ๑ ความประพฤติพรหมจรรย์อันประเสริฐ ๑ ความเห็นอริยสัจ ๑ ความทำพระนิพพานให้แจ้ง ๑ กิจ ๔ อย่างนี้ เป็นมงคลอันอุดม

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (โต) ทรงรจนาไว้ว่า

ปฏิบัติเผากิเลสทั้ง พรหมจรรย์ พรตนอ
เห็นอริยสัจจธรรม์ แจ่มแล้ว
ทำแจ้งประจักษ์ ธรรม
นั่นแหละมงคลแผ้ว ผ่องแท้อุดมดี

ต่อแต่นี้ จะพิจารณามงคลคาถาที่ ๙ ดังที่ยกบาลี และบทประพันธ์ โคลงสี่สุภาพ ข้างต้นนี้ ให้พิจารณาความหมายเพื่อพิจารณาให้ถ่องแท้และลุ่มลึกตามลำดับ

คาถาที่ ๙ มงคลแรก ต้องเพียรเผากิเลส ก่อนอื่นต้องทำความรู้จักกับกิเลส อันเกิดขึ้นในใจของเรา กิเลสนี้จะเกิดขึ้นเอง ถ้าเราไม่คุมสติให้อยู่ ไม่หมั่นพิจารณาอยู่ ก็หมักหมมเพิ่มพูน มากขึ้นมากขึ้น เปรียบเช่นฝุ่นละอองตามบ้านเรือนที่อยู่อาศัยหรือใบไม้แห้งในสนามหญ้า ลานบ้าน จำเป็นต้องปัดกวาด เช็ดถู ทุกวัน ทั้งฝุ่นละอองและใบไม้แห้ง และหญ้ารวมทั้งวัชพืชต่าง ๆ ถ้าทิ้งไว้ก็จะรกรุงรัง จิตของคนเราเหมือนกัน ถ้าไม่ชำระก็จะขุ่นมัวด้วยกิเลส มุ่งหวังแต่จะได้ ไม่ละ คิดแต่จะยึดจะติดของต่าง ๆ ว่าจะต้องเป็นของตน ต้องแก่งแย่งชิงดีชิงได้ พูดกันไม่เข้าใจเพราะมุ่งจะเอาสิ่งเดียวกัน ต้องตีรันฟันแทงกัน ต้องรบราฆ่าฟันกัน เพราะความโลภนั่นเอง ซึ่งเป็นกิเลสนำพาสู่ความวิบัติ

ในระดับมนุษย์ ในโลกนี้ ขบวนการเกิดกิเลส ที่เกาะกุมจิต คือ "อภิชฌา, พยาบาท, และมิจฉาทิฏฐิ" เพราะความเพ่งโลภอยากได้ในวัตถุที่จะมาปรนเปรอสนองความอยาก โดยไม่สนใจว่าจะได้สิ่งนั้นมาด้วยวิธีการที่สุจริตหรือไม่ เป็นประการแรกให้เกิดเป็นอภิชฌา และเมื่อยึดมั่นถือมั่น กับคน กับทรัพย์สมบัติ กับยศฐาบรรดาศักดิ์ กับพ่อแม่พี่น้อง ครั้นเมื่อสูญเสียไป ไม่พิจารณาให้ถ่องแท้ตามเหตุปัจจัยว่าเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา กลับโทษสาเหตุอื่น ๆ และคับแค้นใจ ต้องการชำระความแค้น โดยเบียดเบียนผู้อื่น เพราะหลงผิดคิดว่าเป็นความสุข ความพอใจของตน เพื่อผลประโยชน์ของตนดังนี้คือความพยาบาท ความตั้งใจ และทำให้เป็นไปในทางเสื่อมเสีย เป็นทางมิจฉาทิฏฐิ เป็นต้น

ดังนั้นวิธีการแก้กิเลสในระดับมนุษย์โลกก็คือ ทาน ศีล ภาวนา

การทำทาน การให้ทาน แบ่งสมบัติสิ่งของของตน, การให้ความรู้ให้กับผู้อื่น เป็นการละการยึดถือ ทานบารมีและอานิสงส์ของทานศึกษาได้จากพระไตรปิฎก มีตัวอย่างให้ชัดเจนทีเดียว อภัยทานเป็นทานที่สูงสุด ไม่ต้องจองเวรจองกรรมกัน ไม่ต้องแค้น ไม่ต้องแก้แค้น ไม่มีพยาบาท กิเลสก็หลุดได้จากการเกาะกุมจิต

การรักษาศีล แม้ได้เพียงศีล ๕ อันเป็นศีลในระดับมนุษยธรรม ก็ยังความสุขความสงบมาสู่ตนและมาสู่หมู่คณะ เพราะการไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ไม่ประพฤติผิดในกาม ไม่พูดเท็จ ไม่ดื่มสุราเมรัย ทำให้ระงับภัยพิบัติได้อย่างชงัดนัก

ศีลนี้แหละเปรียบเหมือนรั้วเปรียบเหมือนตะแกรงกั้นฝุ่นละอองอันเป็นกิเลสไว้ได้ จิตจะไม่ขุ่นมัวง่าย

การภาวนา เป็นทางแก้ที่กิเลสกลาง ๆ ได้อีก การภาวนาคือการเจริญสมาธิให้เกิดปัญญา การรวมจิตมา ณ จุดกำเนิด ณ ศูนย์กลางกายฐานที่ ๗ เหนือสะดือสองนิ้วกลางลำตัว เมื่อรวมได้นิ่งแน่ดีแล้ว จิตก็จะตกศูนย์ดิ่งเข้าภายใน สามารถจะเห็นสภาวะต่าง ๆ ของตนได้ชัดเจน ตั้งแต่เห็นดวงปฐมมรรค, ดวงศีล, ดวงสมาธิ, ดวงปัญญา, ดวงวิมุตติ และดวงวิมุตติญาณทัสนะ แล้วธรรมกายพระสกิทาคาเป็นกายมนุษย์ละเอียดเข้าสู่กายทิพย์, พรหม, อรูปพรหม, ธรรมกายโคตรภู, ธรรมกายพระโสดา, ธรรมกายพระสกิทาคา, ธรรมกายพระอนาคา จนถึงธรรมกายพระอรหัตทั้ง ๑๘ กาย ทำความเห็นให้ตรงเป็นสัมมาทิฏฐิ แก้มิจฉาทิฏฐิคือการหลงผิดได้

กิเลสในระดับทิพย์สูงกว่ากิเลสมนุษย์ คือ "**โลภ โกรธ หลง**" เมื่อเราไม่รู้ตัวเรา ซึ่งสมมติว่าเป็นของเรา เราก็จะไปยึด ไปคิด แล้วพยายามที่จะปรนเปรอโดยหาสิ่งต่าง ๆ เพื่อตนเองอันเป็นวิสัยของความโลภ เราก็เก็บสะสมจนมากมาย เหลือกิน เหลือใช้ ตายแล้วก็เอาไปไม่ได้ ถ้าคิดออก ความโลภจะลดลงได้ ความโกรธ ความไม่พอใจ ความคับแค้นใจ ทำให้อารมณ์ขุ่นมัว ซึ่งเป็นส่วนบังจิตด้วยว่าจะต้องแก้ไขโดยการทำสมาธิ การรวมใจแล้วมีสติสัมปชัญญะคือไม่รู้ตัวโดยรอบ แล้วจักไม่โกรธ คนที่มีแต่ความทุกข์จะเป็นคนที่โกรธง่าย คนที่มีความสุข มักจะไม่ค่อยโกรธง่าย ๆ ถ้าไม่โกรธได้เลยก็จะมีความสุขที่สุดกว่าใคร ๆ จิตใจก็จะผ่องใส ความหลงผิดมัวเมาโดยเฉพาะในกามฉันทะเป็นทางไปของคนที่ไม่มีปัญญา การเจริญภาวนาจะทำให้ไม่ไปหลงรักหลงชัง ทำใจให้เป็นกลาง ๆ ได้

กิเลสระดับละเอียดขึ้นไปอีกในระดับพรหมก็คือ "**โทสะ ราคะ โมหะ**" ซึ่งต้องระงับโดย "**อธิศีล อธิจิต และอธิปัญญา**" มิฉะนั้นก็จะพ่ายแพ้แก่พญามาร แม้ศีล ๑๐ ศีล ๒๒๗ ข้อ ถูกอุบายพญามารไม่กี่เพลง ถ้าวิชาเราไม่แกร่งพอก็ต้องพ่ายแพ้เสียทีตกเป็นพวกเขาโดยไม่ทันรู้ตัวได้

กิเลสที่ละเอียดที่สุดในระดับอรูปพรหม ซึ่งต้องยึดจิตให้อยู่ในระดับของโลกิยภพ คือ "**อวิชชานุสัย กามราคานุสัย และปฏิฆานุสัย**" จะตรึงจิตของเราให้คิดโลกิยภพเป็นขั้นสุดท้าย ทำให้เวียนว่ายตายเกิดอยู่นั่นแหละไม่รู้จบ จะช้าจะเร็วตามอายุบุญเสวย

บุญหมดแล้วก็วนเวียนว่ายตายเกิด ถ้าละให้ได้ด้วยมรรค ทั้ง ๘ อย่าง ก็จะก้าวพ้นโลกิยภพได้

การเจริญมรรคมีองค์ ๘ ขอ อัญเชิญพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้ทรงร้อยกรอง เห็นตรง พูดไพเราะ จิตมั่นคง หมั่นเพียร งานสุจริต คิดดี แจ้งสว่าง สวยงาม สงบร่มเย็น

จากหนทางมรรค ๘ นี้ เมื่อประพฤติปฏิบัติได้ แล้วการเข้าสู่นิพพานจะต้องทำนิพพานให้แจ้ง เป็นมงคลประการสุดท้ายของคาถา ๙ เรื่องนิพพานนี้ สำคัญที่สุดสำหรับผู้ที่ต้องการหลุดพ้นจากสังสารวัฏ สำหรับการทำนิพพานให้แจ้งนั้น ก็โดย**การอบรมอริยมรรค มีองค์ ๘** กล่าวโดยย่อคือ**การอบรมศีล สมาธิ ปัญญา, อธิศีล อธิจิต อธิปัญญา, ปฐมมรรค มรรคจิต มรรคปัญญา,** ให้ถึง **ธรรมโคตรภู พระโสดาบัน พระสกิทาคามี พระอนาคามี**และ**พระอรหัต ถึงตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า** นั้นแหละ

การทำความเห็นอริยสัจ ขอ อัญเชิญบทตามข้อ ๑๔ ในมุตโตทัย ของพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต มาให้พิจารณา คือ

อกิริยาเป็นที่สุดโลก-สุดสมมติบัญญัติ

"**สจฺจานํ จตุโร ปทา ขีณาสวา ชุติมนฺโต เต โลเก ปรินิพฺพุตา**" สัจธรรมทั้ง ๔ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ยังเป็นกิริยา เพราะแต่ละสัจจะ ๆ ย่อมมีอาการต้องทำ คือ**ทุกข์-ต้องทำการกำหนดรู้, สมุทัย-ต้องละ, นิโรธ-ต้องทำให้แจ้ง, มรรค-ต้องเจริญให้มาก ดังนี้ ล้วนเป็นอาการที่จะต้องทำให้ทั้งหมด ถ้าเป็นอาการที่จะต้องทำก็ต้องเป็นกิริยา เพราะเหตุนั้นจึงรวมความได้ว่าสัจจะทั้ง ๔ เป็นกิริยา** จึงสมกับบทคาถาข้างต้นนั้น ความว่าสัจจะทั้ง ๔ เป็นเท้า หรือเป็นเครื่องเหยียบก้าวขึ้นไป หรือก้าวขึ้นไป ๔ พัก จึงจะเสร็จกิจ ต่อจากนั้นจึงเรียกว่า **อกิริยา** อุปมาดังเขียนเป็นเลข ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๐ แล้วลบ ๑-๙ ทิ้งเสีย เหลือแต่เลข ๐ (ศูนย์) ไม่เขียนอีกต่อไป คงอ่านว่าศูนย์ แต่ไม่มีค่าอะไรเลย จะนำไปบวก ลบ คูณ หาร กับเลขจำนวนเลขใดๆ ไม่ได้ทั้งสิ้น **แต่จะปฏิเสธว่าไม่มีหาได้ไม่ เพราะปรากฏ ๐ (สูญ)** นี่แหละ คือ **ปัญญารอบรู้** เพราะทำลายกิริยา คือ ความสมมติ หรือว่าลบสมมติลงเสียจนหมดสิ้น ไม่เข้าไปยึดถือสมมติทั้งหลาย คำว่าลบคือทำลายกิริยา กล่าวคือความสมมติ **มีปัญหาสอดขึ้นว่า เมื่อทำลายสมมติหมดแล้ว จะไปอยู่ที่ไหน แก้ว่าไปอยู่ในที่ไม่สมมติ** คือ **อกิริยานั่นเอง** เนื้อความต้องการนี้เป็นการอธิบายตามอาการของความจริง ซึ่งประจักษ์แก่ผู้ปฏิบัติโดยเฉพาะ อันผู้ไม่ปฏิบัติหาอาจรู้ได้ไม่ ต่อเมื่อไรฟังแล้วทำตาม จึงรู้เองเห็นเองนั่นแหละจึงจะเข้าใจได้

ความแห่ง ๒ บท คาถาต่อไป ว่า พระขีณาสวเจ้าทั้งหลายดับ โลก ๓ รุ่งโรจน์อยู่ คือทำการพิจารณา บำเพ็ญเพียร เป็นภาวิโต พหุลีกโต คือ ทำให้มากเจริญให้มาก จนจิตมีพลัง สามารถพิจารณาสมมติทั้งหลาย ทำลายสมมติทั้งหลายลงไปได้ จนเป็นอกิริยา ก็ย่อมดับโลก ๓ ได้ การดับโลก ๓ นั้น ท่านขีณาสวเจ้าทั้งหลายมิได้เหาะขึ้นไปภพโลก รูปโลก อรูปโลก เลยทีเดียว คงอยู่กับที่นั่นเอง แม้พระบรมศาสดาของเรา ก็เช่นเดียวกัน พระองค์ประทับนั่งอยู่ที่ ณ ควงไม้โพธิ์พฤกษ์แห่งเดียว เมื่อจะดับโลก ๓ มิได้ให้เหาะขึ้นไปในโลก ๓ คงดับอยู่ที่จิต ๆ นั่นเองเป็นโลก ๓ ฉะนั้นท่านที่ต้องการดับโลก ๓ พึงดับที่จิตของตน ๆ จนทำลายกิริยา คือ ตัวสมมติหมดสิ้นจากจิต ยังเหลือแต่อกิริยาเป็นฐีติจิต ฐีติธรรม อันไม่รู้จักตาย ฉะนี้แล"

กิเลสทั้งหลายเหล่านี้ มีเป็นลำดับขั้นตอนคอยถ่วงความเจริญของปัญญา ปิดบังทางนิพพานเป็นระยะ ๆ จนถึงที่สุดในโลกิยภพคือระดับอรูปพรหม

ด้วยกิเลสนั้นมีระดับขั้นตอน ยึดเหนี่ยวจิตใจอยู่ จึงต้องใช้ความเพียรพยายามเผากิเลสให้หมดไป เป็นสิ่งที่ควรกระทำแล้วเป็นมงคลข้อแรกของคาถาที่ ๙ นั้นเอง เมื่อละกิเลสจนสุดท้าย **ก็เข้าสู่ภาวะในพรหมจรรย์** เพื่อที่ละความสุขทางกามภพเสีย เพราะสุขนั้นเป็นเพียงเครื่องล่อในระยะสั้น แต่ทุกข์ และภาระที่จะตามมาย่อมยาวนาน และยึดเหนี่ยวด้วยภาระ และหน้าที่ในสังคม ละกามสุข ประพฤติพรหมจรรย์ มีเวลามากขึ้น แล้วศึกษาอริยสัจ ๔ อันได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค แต่เมื่อได้รับการฝึกฝนอบรมความฉลาด ให้รู้สรรพเณยยธรรมแล้ว ย่อมกลับคืนสู่สภาพ (๐)

ศูนย์ คือ ว่างโปร่ง พ้นจากการนับการอ่านแล้ว มิได้อยู่ในที่ ๙ แห่ง อันเป็นที่อยู่ของสัตว์ แต่อยู่ในที่หมดสมมุติบัญญัติ คือสภาพ ๐ (ศูนย์) หรืออกิริยา ดังกล่าวในข้อ ๑๔ นั้นเอง

คาถาทั้ง ๙ ข้อนี้ทรงพระราชประทานแก่เทวดา และมนุษย์ทั้งหลาย มุ่งหมายความเจริญ มีความยากง่ายตามลำดับขั้นและมีกลุ่มแยกกัน และสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องเหมือนบันไดจากฐานของมนุษย์โลก ในสังคมของมนุษย์ก้าวขึ้นเพื่อความหลุดพ้นจากทางโลกภพชั่วนิจนิรันดร

คาถาบทที่ ๙ "ต้องเพียรเผากิเลส
อยู่ในเขตพรหมจรรย์
รู้เท่าทันอริยสัจ
สลัด สมมุติ
รุดสู่นิพพาน"

ข้อมูลจำเพาะ
ระดับของกิเลสและธรรมแก้กิเลส ของโลกิยภพ

ระดับ	กิเลส	ธรรมแก้กิเลส
มนุษย์	อภิชฌา พยาบาท มิจฉาทิฏฐิ	ทาน ศีล ภาวนา
ทิพย์	โลภะ โทสะ โมหะ	ศีล สมาธิ ปัญญา
พรหม	ราคะ โทสะ โมหะ	อธิศีล อธิจิต อธิปัญญา
อรูปพรหม	อวิชชานุสัย กามราคานุสัย ปฏิฆานุสัย	ปฐมมรรค มรรคจิต มรรคปัญญา

การงดเว้นจากความชั่ว การกระทำแต่ความดี การทำจิตใจให้ผ่องใสเป็นอุดมมงคล

โดย
หลวงพ่อพระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล ป.ธ.๖
เจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม

ในโอกาสวันสิ้นปีเก่าและวันขึ้นปีใหม่นี้ อาตมภาพขอส่งความปรารถนาดีและอำนวยพรแก่ท่านทั้งหลายให้มีแต่ความเจริญรุ่งเรืองและความสันติสุขในชีวิตปราศจากความทุกข์ โศก โรค ภัย และสรรพอันตรายทั้งปวงโดยทั่วหน้ากัน และก็ใคร่ขอเจริญพรว่า

ความสุขความเจริญที่บุคคลทั่วไปปรารถนากันนั้น โดยมากจะมุ่งที่ความสุขด้วยอามิส คือความสุขที่ได้จากการได้สัมผัสแตะต้องและได้ครอบครองเป็นเจ้าของในรูป เสียง กลิ่น รส และสิ่งสัมผัสทางกาย อันรวมเรียกว่าในกามคุณทั้ง ๕ ที่น่ายินดีพอใจ แล้วก็หลงใหลติดใจอยู่ในอามิสนั้น จึงปรารถนาจะได้ อยากจะมีและอยากจะเป็นเจ้าของครอบครองแต่ผู้เดียวหรือฝ่ายเดียว เมื่อความปรารถนานั้นแรงกล้า ก็เกิดความทะยานอยากตะเกียกตะกายเพื่อให้ได้สมความปรารถนาที่ปรารถนาทะยานอยากที่จะได้อย่างมาก ถ้าไม่ได้หรือผิดหวังก็เป็นทุกข์ ที่ได้มาสมความปรารถนาแล้ว ก็ปรารถนาที่จะให้อยู่เป็นของตนหรือของฝ่ายตนตลอดไป จึงต้องทำนุบำรุงระวังรักษา หวงแหนหวาดระแวง กลัวจะพลัดพรากจากไป เป็นทุกข์หรือได้มาแล้วเกิดเบื่อหน่าย ก็ปรารถนาที่จะได้อย่างอื่นที่ยิ่ง ๆ ขึ้นไปอีก ไม่รู้จักอิ่มไม่รู้จักพอ ก็ต้องทะยานอยากได้ต่อ ๆ ไปไม่มีที่สิ้นสุด นี่ก็เป็นทุกข์ หรือได้มาอยู่ในครอบครองแล้ว ภายหลังต้องพลัดพรากจากสิ่งที่ได้ ที่มี ที่เป็นนั้น ก็เป็นทุกข์

ความทะยานอยากมีอยากได้ชื่อว่า**กามตัณหา** ความทะยานอยากเป็นโน่นเป็นนี่ ชื่อว่า **ภวตัณหา** ความไม่ปรารถนาจะมี จะเป็น หรือ

เบื่อหน่าย ไม่อยากมี ไม่อยากเป็น อยากจะให้พ้นหูพ้นตาไปเสีย ชื่อว่า **วิภวตัณหา** เหล่านี้ล้วนเป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ เพราะตัณหาคือความทะยานอยาก กล่าวคือความปรารถนาอันแรงกล้าเกินขอบเขต เหล่านี้เป็นเหตุให้หลงผิดชนิดที่เรียกว่า หน้ามืดตาลาย คือ มุ่งแต่ที่จะให้ได้สิ่งที่ตนปรารถนาแต่ถ่ายเดียว เมื่อไม่ได้ด้วยความถูกต้องหรือโดยธรรม ก็ตะเกียกตะกายให้ได้แม้โดยทุจริตคิดมิชอบ หรือโดยผิดศีลผิดธรรม อันยังผลให้เกิดความทุกข์เดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่นทั้งแก่บุคคลผู้ใกล้ชิดและทั้งแก่บุคคลผู้ห่างไกลในสังคมได้

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ทรงรู้แจ้งโลกทรงตรัสรู้ทางเจริญและสันติสุขอย่างถาวร และทรงรู้ทางเสื่อมที่เป็นโทษเป็นความทุกข์เดือดร้อนของสัตว์โลกทั้งหลาย จึงได้ทรงประทานข้อปฏิบัติให้ถึงความเจริญและสันติสุข ไม่เป็นไปในทางเสื่อมหรือความทุกข์เดือดร้อน ชื่อว่า **"มงคล"** ๓๘ ประการ ให้แก่ผู้ปรารถนาแต่ความเจริญและสันติสุข เพื่อเป็นหลักปฏิบัติให้ถึงความเจริญและสันติสุขตามปรารถนา ซึ่ง ณ ที่นี้จะได้นำมาแสดงพอเป็นตัวอย่าง ๓ ประการคือ

อารตี วิรตี ปาปา มชฺชปานา จ สญฺญโม อปฺปมาโท จ ธมฺเมสุ เอตมฺมงฺคลมุตฺตมนฺติ

การงดเว้นจากความชั่ว การสำรวม (เว้น) จากการดื่มน้ำเมาและความไม่ประมาทในธรรมทั้งหลาย เป็นมงคลอันสูงสุด

ซึ่งกล่าวโดยย่อก็คือ **การงดเว้นจากความชั่วการกระทำแต่คุณความดี การชำระจิตใจให้ผ่องใส**

นี้เป็นหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย อันเป็นอุดมมงคล

ขอท่านทั้งหลายจงถือเอาเป็นข้อปฏิบัติ เพื่อความเจริญรุ่งเรืองและสันติสุขในชีวิต แต่ส่วนเดียว และขอจงได้รับแต่ความเจริญและความสันติสุข ปรารถนาสิ่งใดโดยชอบ จงสำเร็จทุกประการ เทอญ

■ ■ ■ ■

สรงน้ำพระวันสงกรานต์

๑.

๒.

๓.

๔.

๕.

๑,๒,๓ วันที่ ๑๓ เมษายน ๒๕๓๘ มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกายได้จัดให้มีพิธีสรงน้ำพระเนื่องในวันสงกรานต์ ณ ศาลาการเปรียญ วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร โอกาสนี้ **เจ้าประคุณหลวงพ่อสมเด็จพระพุฒาจารย์** เจ้าอาวาสวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรรมการมหาเถรสมาคม และ**พระเดชพระคุณพระภาวนาโกศลเถร** รองเจ้าอาวาสและพระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนาธุระ วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ ได้นำสรงน้ำพระ อันมีพระบรมสารีริกธาตุ พระพุทธรูปหยก และรูปเหมือนหลวงพ่อวัดปากน้ำ และเปิดโอกาสให้ญาติโยมได้สรงน้ำท่านด้วย เช่นทุก ๆ ปีที่ผ่านมา

๔,๕ วันที่ ๑๒ เมษายน ๒๕๓๘ วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี ได้จัดให้มีพิธีสรงน้ำพระ เพื่อรักษาวัฒนธรรมและประเพณีของชาวพุทธไทยที่ได้มีมาช้านานแล้ว พิธีเริ่มด้วยหลวงพ่อเจ้าอาวาสนำสรงน้ำ พระบรมสารีริกธาตุ พระพุทธรูป และรูปเหมือนหลวงพ่อวัดปากน้ำ จากนั้น พระภิกษุสงฆ์ได้ขอโอกาสสรงน้ำหลวงพ่อเจ้าอาวาส ตามด้วยบรรดาเหล่าฆราวาสชายหญิงเป็นจำนวนมาก

พิธีถวายผ้าป่ามหากุศล เพื่อสมทบทุนสร้างโรงครัว หอฉัน วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม เพื่อถวายกุศลแด่หลวงพ่อวัดปากน้ำ (พระมงคลเทพมุนี สด จนฺทสโร) เมื่อวันนวกานุสรณ์ วันที่ ๑๐ ก.ย. ๓๘

• ฯพณฯ อดีตนายกรัฐมนตรี **นายชวน หลีกภัย** เป็นประธานกิตติมศักดิ์ นำกล่าวถวายผ้าป่าแด่พระภิกษุสงฆ์

• หลวงพ่อเจ้าอาวาส**พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล** ได้ประพรมน้ำพระพุทธมนต์ ให้แก่ทั้งโคและเจ้าภาพผู้ไถ่ชีวิตโคและทั้งผู้จะรับโคไปเลี้ยงดู ในพิธีไถ่ชีวิตโค ถวายพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งมีฯพณฯ อดีตนายกรัฐมนตรี **นายชวน หลีกภัย** เป็นประธานฝ่ายฆราวาส

• ฯพณฯ อดีตนายกรัฐมนตรี **นายชวน หลีกภัย** และคณะประกอบด้วย **นายสุนทร ศรีสัตนา** รองผู้ว่าราชการจังหวัดราชบุรี (ที่ ๒ จากซ้าย) **พลตรีสมศักดิ์ ชุติมันต์** รองเจ้ากรมการทหารช่างราชบุรี (ที่ ๔ จากซ้าย) **พลตรีพินิจ ศุขสายชล** เสนาธิการ กรมการทหารช่างราชบุรี (ที่ ๕ จากซ้าย) และ ฯลฯ ขณะเจริญจิตภาวนา เพื่ออุทิศถวายแด่สมเด็จย่า

• ขณะกำลังทำพิธีไถ่ชีวิตโค

• เมื่อถวายจตุปัจจัยไทยทานแด่พระภิกษุสงฆ์แล้ว ฯพณฯ อดีตนายกรัฐมนตรี นายชวน หลีกภัย และคณะได้ตั้งใจกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศล และรับพร

• เสร็จพิธีแล้ว หลวงพ่อเจ้าอาวาสนำ ฯพณฯ ชวน หลีกภัย พร้อมด้วยนายสุนทร ศรีสัตนา รองผู้ว่าราชการจังหวัดราชบุรี และคณะไปชมบริเวณภายในวัดที่พัฒนาและปลูกสวนป่าแล้ว

ประวัติและการบริหารวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม

ใน สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

โดย

พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล ป.ธ.๖, รป.ม. (ม.ธ)

(ต่อจากฉบับที่แล้ว)

แท้ที่จริงแล้ว คำว่า "**การบริหาร**" หรือ "**การจัดการ**" เป็นงานในหน้าที่รับผิดชอบที่คล้าย ๆ กัน ในองค์การหรือหน่วยงานระดับต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรหรือหน่วยงานภาครัฐบาลหรือภาคเอกชน และแม้แต่ภาคสังคมภาคการศาสนา ซึ่งหมายถึงงานอันเป็นหน้าที่รับผิดชอบ เกี่ยวกับ

๑,๑ **การพิจารณาวินิจฉัย** (Consideration) **การตัดสินใจ** (Decision) และ **การสั่งงาน** (Command/Ordering) **การปกครองบังคับบัญชา** (Supervision and Control) ตามลำดับชั้นในสายการบังคับบัญชา (Chain of Command) ของแต่ละองค์กรหรือหน่วยงาน (Organization) ในระดับต่าง ๆ

๑.๒ **การกำหนดวัตถุประสงค์** (Objectives) **การวางแนวนโยบาย** (Policy) **การจัดลำดับความสำคัญเร่งด่วน** (Priority) **ของโครงงาน การวางแผนและการบริหาร** (Project Planning and Administration) โครงงานอันเป็นกิจกรรมขององค์กรหรือหน่วยงานในระดับต่าง ๆ **การแบ่งงาน** (Division of work) และ**การมอบหมายอำนาจหน้าที่การงาน** (Delegation of Authority) **การจัดการ** (Management) ตามแผนงานให้สำเร็จตามวัตถุ-

ประสงค์ และนโยบายที่กำหนดไว้ให้ได้ผล คือ "ประสิทธิผล" (Effectiveness) ดี อย่างมี "ประสิทธิภาพ" (Efficiency) สูง

และรวมทั้ง**การตรวจงาน** (Inspection) **การติดตามผล** (Follow-up) และ**การประเมินผล** (Evaluation) งาน **การรายงาน** (Reporting) และ **การประชาสัมพันธ์** (Public Relations)

๑.๓ **การจัดการทางด้านบุคลากร** (Personnel Management) **การเงินหรือการคลัง** (Financial Management) และ **ทรัพย์สิน** (Assets) ขององค์กรหรือหน่วยงานแต่ละระดับ

(๒) **ชื่อของผู้บริหารหรือผู้จัดการ** (โดย**สามัญนามวิสามัญนาม**)

ผู้ทำหน้าที่รับผิดชอบดังกล่าวจึงได้สามัญนามโดยทั่วไปว่า **"นักบริหาร"** บ้าง ว่า **"ผู้จัดการ"** (นิยมเรียกกันในภาคธุรกิจเอกชน) บ้าง ว่า **"ผู้ปกครอง"** (นิยมเรียกประมุขสูงสุดของประเทศ) บ้าง และว่า **"ผู้บังคับบัญชา"** (นิยมเรียกผู้บริหารที่ต้องอาศัยความเข้มแข็งเด็ดขาด) บ้าง ดังนี้เป็นต้น และ

โดยวิสามัญนาม คือชื่อเฉพาะตามประเภทขององค์กรหรือหน่วยงานในระดับต่าง ๆ มีเป็นต้นว่า

ก. นักบริหารผู้เป็นประมุขสูงสุดของฝ่ายศาสนจักร (พระสงฆ์ไทย) ก็ทรงพระนามว่า **"สมเด็จพระสังฆราช"** รองลงมาก็ **"เจ้าคณะใหญ่หนกลาง/ตะวันออก/เหนือ/ใต้" เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาส** ตามลำดับ

ข. นักบริหารผู้เป็นประมุขสูงสุดของประเทศก็ทรงสามัญนามว่า **"พระมหากษัตริย์" "กษัตริย์"** หรือชื่อว่า **"ประธานาธิบดี"** นักบริหารระดับหัวหน้ารัฐบาลก็ชื่อว่า **"นายกรัฐมนตรี"** ระดับกระทรวงก็ชื่อว่า **"รัฐมนตรี"**

"ปลัดกระทรวง" ระดับกรมก็ชื่อว่า **"อธิบดี"** หรือ **"เลขาธิการ"** ระดับจังหวัดก็ชื่อว่า **"ผู้ว่าราชการจังหวัด"** ระดับอำเภอก็ชื่อว่า **"นายอำเภอ"** ระดับกองก็ชื่อว่า **"ผู้อำนวยการ"** หรือ**"หัวหน้ากอง"** ระดับแผนกก็ชื่อว่า **"หัวหน้าแผนก"** ตามลำดับ

ค. นักบริหารฝ่ายทหารก็มีชื่อตั้งแต่ ผู้บัญชาการ หรือ แม่ทัพ ผู้บังคับการกองพล เจ้ากรม ผู้บังคับกองพัน ผู้บังคับกองร้อย เป็นต้น

ง. ภาคเอกชนก็มีชื่อตั้งแต่ ประธานกรรมการบริหาร **ผู้จัดการ ผู้อำนวยการ หัวหน้าฝ่าย** หรือ **หัวหน้าส่วนหัวหน้าแผนก** เป็นต้น

(๓) **"ประสิทธิภาพ"** (Efficiency) **เครื่องวัดผลของการบริหารงาน**

เครื่องวัดผลของการบริหารงานหรือการจัดการ (Administrative Measurement) ก็คือ **"ประสิทธิภาพ"** (Efficiency) **ซึ่งหมายความถึง *อัตราส่วน*** แห่งค่าลงทุน (Investment Value) *ต่อ* ประสิทธิผล (Effectiveness) ของการบริหารงานของนักบริหารหรือหน่วยงานหนึ่ง

เมื่อเทียบกับ อัตราส่วนแห่งค่าลงทุน ต่อ* ประสิทธิผล ของการบริหารงาน*อย่างเดียวกัน* ของนักบริหารหรือหน่วยงานเดียวกัน แต่*ต่างระยะเวลากัน หรือ

***เมื่อเทียบกับ อัตราส่วนแห่งค่าลงทุน ต่อ* ประสิทธิผล ของการบริหารงาน*อย่างเดียวกัน* ของนักบริหารอีกคนหนึ่ง หรือของอีกหน่วยงานหนึ่ง**

กล่าวอีกนัยหนึ่ง **การบริหารงานที่ได้ผลสำเร็จ มีประสิทธิภาพสูง** คือ **การบริหารงานที่ได้ผลผลิต** หรือ **ผลงานที่ทำได้สำเร็จด้วยดีมาก ด้วยต้นทุน** หรือ**ค่าลงทุนที่ต่ำที่สุด** ซึ่งก็หมายความว่า **นักบริหารที่ดีก็จะต้องรู้จักเลือกใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงที่สุดอย่างประหยัดที่สุด** และ**ให้ได้ผลงานที่ดีมากที่สุด**นั่นเอง

ตัวอย่างที่ ๑

เมื่อปีที่แล้วนี้ ในระยะ ๖ เดือนแรกของปี บริษัท ก. จำกัด โดยนาย ก.ผู้จัดการ ได้ลงทุนผลิตกระเบื้อง ๕๐ บาท ได้ผลผลิตกระเบื้อง ๑,๐๐๐ แผ่น ในระยะเวลา ๖ เดือนหลังของปี ได้ลงทุนผลิตกระเบื้อง ๑๐๐ บาท ได้ผลผลิตกระเบื้อง ๑,๕๐๐ แผ่น เราจะเห็นว่า

ในระยะ ๖ เดือนแรกของปีนั้น บริษัทแห่งนี้มีอัตราส่วนแห่งค่าลงทุนต่อผลผลิต ๑ บาท ต่อกระเบื้อง ๒๐ แผ่น (๕๐/๑,๐๐๐=๑:๒๐) หรือกล่าวง่าย ๆ ว่าในรอบ ๖ เดือนแรกของปีผลิตกระเบื้องได้บาทละ ๒๐ แผ่น

เมื่อเทียบกับในระยะ ๖ เดือนหลังของปี แม้จะลงทุนสูง

ขึ้นเป็น ๑๐๐ บาทกลับผลิตกระเบื้องได้บาทละ ๑๕ แผ่น (๕๐/๑,๐๐๐ = ๑:๑๕) หมายความว่า **การบริหารงาน**ผลิตกระเบื้องของบริษัท ก.จก. โดย นาย ก. ผู้จัดการ ในระยะ ๖ เดือนหลังของปี **มีประสิทธิภาพต่ำกว่า**การบริหารงาน (อย่างเดียวกัน) ในระยะ ๖ เดือนแรกของปี หรืออีกนัยหนึ่งการ บริหารงานในระยะ ๖ เดือนแรกของปี ของบริษัท ก.จก. โดยนาย ก.ผู้จัดการ **มีประสิทธิภาพสูงกว่า** การบริหารงานในระยะ ๖ เดือนหลังของปี

ตัวอย่างที่ ๒ (สมมุติเรื่องการปล้ำมวยเปรียบกับการบริหาร)

คณะนักมวยปล้ำทีมเสื้อแดง จำนวน ๔ คน โดยนายแดงเป็นหัวหน้าทีมปล้ำหมู่ชนะนักมวยปล้ำทีมเสื้อเหลือง จำนวน ๑๒ คน โดยนายเหลืองเป็นหัวหน้าทีม

ต่อมา ได้มีคณะนักมวยปล้ำทีมเสื้อขาว จำนวน ๔ คน โดยนายขาวเป็นหัวหน้าทีม ปล้ำหมู่แพ้นักมวยปล้ำทีมเสื้อเหลืองเดิม ๑๒ คนนั้น วันหลังต่อมา ทีมเสื้อขาวจึงขอประลองกับทีมเสื้อเหลืองใหม่ โดยทีมเสื้อขาวขอเพิ่ม จำนวนนักมวยปล้ำของตนเป็น ๖ คน จึงสามารถปล้ำหมู่เอาชนะทีมเสื้อเหลือง จำนวน ๑๒ คนนั้นได้

นี้แสดงว่า

คณะนักมวยปล้ำทีมเสื้อแดงโดยนายแดงหัวหน้าทีม ปล้ำมวยมีประสิทธิภาพสูงกว่าคณะนักมวยปล้ำทีมเสื้อขาว โดยนายขาวหัวหน้าทีม กล่าวคือ

คณะนักมวยปล้ำทีมเสื้อแดงสามารถเอาชนะนักมวยปล้ำทีมเสื้อเหลืองได้ในอัตรา ๑ ต่อ ๓ คน (๔/๑๒= ๑:๓) หรืออีกนัยหนึ่ง **กล่าวโดยเฉลี่ยนักมวยปล้ำทีมเสื้อแดง ๑ คน สามารถเอาชนะนักมวยปล้ำทีมเสื้อเหลืองได้ ๓ คน**

ในขณะที่**คณะนักมวยปล้ำทีมเสื้อขาว** ไม่อาจเอาชนะคณะนักมวยปล้ำทีมเสื้อเหลืองในอัตราเดียวกันกับคณะนักมวยปล้ำทีมเสื้อแดง (๑:๓) ได้ **ต้องเพิ่มจำนวนนักมวยปล้ำขึ้นเป็น ๖ คน จึงสามารถเอาชนะทีมเสื้อเหลืองได้ในอัตรา ๑ ต่อ ๒ คน** (๖/๑๒=๑:๒) คือโดยเฉลี่ย **นักมวยปล้ำทีมเสื้อขาว ๑ คน สามารถเอาชนะนักมวยปล้ำทีมเสื้อเหลืองได้เพียง ๒ คนเท่านั้น**

จากตัวอย่างทั้ง ๒ ข้างต้นนี้ จะเห็นความหมายของคำว่า *"ประสิทธิภาพ"* ซึ่งเป็น**เครื่องวัดผลงานของการบริหารกิจการ ของนักบริหารคนใดหรือหน่วยงาน**ใดว่า **มีประสิทธิภาพสูงหรือต่ำกว่าการบริหารกิจการประเภทเดียวกันของนักบริหารหรือหน่วยงานเดียวกัน แต่ต่างระยะเวลากัน** ก็ดี หรือว่า **มีประสิทธิภาพสูงหรือต่ำกว่าการบริหารกิจการประเภทเดียวกันของนักบริหารคนอื่นหรือหน่วยงานอื่น** ก็ดี ***ไม่ใช่ดูแต่เฉพาะค่าลงทุน*** และ/หรือ ***ผลผลิตหรือประสิทธิผลแต่เพียงประการเดียว แต่ต้องดูที่อัตรา ของค่าลงทุน ต่อ ผลผลิตหรือประสิทธิผล (๑ ต่อ ? หรือ ๑:?) เป็นสำคัญ***

อุปมาเหมือนวัด **"ความสามารถหรือสมรรถภาพ"** (Ability/Capability) ในการกระโดดไกลของสัตว์หรือมนุษย์ เช่นว่า ม้ากระโดดก้าวหนึ่ง ได้ ๒ ช่วงตัว **ช้างกระโดดก้าวหนึ่งได้ ๑ ช่วงตัว** คนกระโดดก้าวหนึ่ง ได้ ๔ ช่วงตัว **หมัดกระโดดก้าวหนึ่ง ได้ ๑๐๐ ช่วงตัว** ก็หมายความว่า

หมัดมีประสิทธิภาพ คือมีสมรรถภาพในการกระโดด สูงกว่าใคร ๆ (ที่ยกตัวอย่างมาทั้งหมด) หรือว่า **ช้างมีประสิทธิภาพคือมีสมรรถภาพในการกระโดด ต่ำกว่าใครๆ** (ที่กล่าวมาเหล่านั้นทั้งหมด)

ยังมีอีกข้อหนึ่งที่พึงพิจารณาต่อไปว่า

คำว่า ***"ค่าลงทุน"*** *(Investment Value)* นั้น หมายความ**รวมค่าใช้จ่ายในการบริหารกิจการนั้นทั้งหมด** ไม่ว่าจะเป็นค่าจ้างแรงงาน หรือ**กำลังบุคลากร**ที่ร่วมกันทำงานนั้น นับตั้งแต่ผู้บริหารนั้นเองด้วยตลอดไปจนถึงคนทำงานทุกระดับ **ค่าวัสดุ**ที่ใช้ในการผลิต (กรณีเป็นกิจกรรมการผลิต) และวัสดุที่ใช้ในสำนักงาน และ**เวลา**ที่ใช้ไปในการบริหารกิจการนั้นด้วย

คำว่า ***"ประสิทธิผล"*** *(Effectiveness)* ก็คือ **ผลผลิต** (Products) ซึ่งหมายความรวมทั้ง**ปริมาณ** (Quantity) และ**คุณภาพ** (Quality) ซึ่งเวลาวัดประสิทธิภาพของการบริหารงานของนักบริหารหรือของหน่วยงานหนึ่ง เปรียบเทียบกับของนักบริหารอีกคนหนึ่งหรือของอีกหน่วยงานหนึ่ง ต้องมีหลักว่า **ต้องเป็นการเปรียบเทียบระหว่างผลการบริหารงานประเภทเดียวกัน ที่ได้ผลผลิตหรือคุณภาพที่อยู่ในมาตรฐานเดียวกัน**

นี้เป็นการวัดประสิทธิภาพของการบริหารกิจการผลิต และ/หรือ การจำหน่ายวัตถุสิ่งของที่สามารถนับหน่วยปริมาณของผลิตผล และวัดคุณภาพของผลิตผลนั้นได้อย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน

แต่ถ้าเป็น**กรณีการบริหารกิจการที่ไม่สามารถนับหน่วยปริมาณของผลงาน** และ/หรือ **ไม่สามารถวัดคุณภาพของผลงานนั้นอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจนได้ทั้งหมด** เช่นการบริหารราชการแผ่นดิน หรือการบริหารงานสาธารณกุศล อย่างเช่นการบริหารงานวัด ซึ่งเป็นการให้บริการหรือให้ธรรมะแก่ประชาชน **ก็จะต้องพิจารณาปัจจัยอื่นประกอบด้วย** เช่น **ความพึงพอใจ** (Satis-

faction) **ของประชาชนผู้รับบริการนั้น** และ/หรือ **ความพึงพอใจของผู้ใหญ่ ผู้บังคับบัญชา** และ **แม้แต่ความพึงพอใจของบุคคลผู้ร่วมในกิจการบริหารนั้นเองด้วย** ดังเช่น

การบริหารราชการแผ่นดินของคณะรัฐมนตรี หรือ**ของรัฐบาล ก็จะต้องให้ได้รับความพึงพอใจแก่ทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนส่วนใหญ่ซึ่งเป็นเจ้าของประเทศ** แล้วยังจะต้องให้ได้รับความพึงพอใจแม้**แก่รัฐบาลต่างประเทศ ที่สำคัญ** ที่เราพึงต้องมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน**แก่รัฐสภา แก่สถาบันและองค์กรอื่น ๆ ทุกระดับ** และแม้**แก่ข้าราชการประจำทุกระดับ** ให้ได้ดีที่สุดและให้ได้มากที่สุด และ***ต้องให้ถูกต้องตามตัวบทกฎหมายของบ้านเมือง และกฎระเบียบ ข้อบังคับ และคำสั่งโดยชอบ ตลอดทั้งศีลธรรมวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม ทั้งหลายด้วย***

การบริหารกิจการวัด ก็จะต้องให้เป็นที่พึงพอใจแก่ทุกฝ่าย นับตั้งแต่**พระมหาเถระผู้ใหญ่ เจ้าคณะปกครองทุกระดับ** ตลอดทั้ง**พระภิกษุและสามเณรลูกวัด** และ**ญาติโยมสาธุชน ส่วนใหญ่** หรือ**ส่วนสำคัญ คือผู้เป็นบัณฑิต หรือสัตบุรุษ หรือสาธุชนคนดี ก็ให้ได้รับความพึงพอใจด้วยให้ได้มากที่สุดและให้ดีที่สุด**(แต่ถ้าจะให้คนพาลปัญญาโฉดส่วนใหญ่หรือทุกคนพอใจด้วย คงเป็นไปไม่ได้) และ**เฉพาะกรณีการบริหารงานวัดต้องให้ถูกต้องตามพระธรรมพระวินัย กฎหมาย และระเบียบข้อบังคับของมหาเถรสมาคม คำสั่งโดยชอบระเบียบประเพณีอันดีงามด้วย**

๓. การบริหารหรือการจัดการเฉพาะกรณีวัดหลวงพ่อสดฯ

การบริหารหรือการจัดการวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม ในสถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย ก็เป็นเช่นกับการบริหารหรือการจัดการ ณ วัดทั่วไป กล่าวคือ

๑. **มีการกำหนดวัตถุประสงค์** (Objectives)

๒. **มีการวางนโยบาย** (Policy Formation)

๓. **มีการวางแผนงานโครงการต่างๆ และการบริหารงานตามแผนงาน** (Project Planning and Administration) รวมทั้ง**การกำหนดลำดับความสำคัญเร่งด่วน** (Priority) **ของโครงการต่าง ๆ**

๔. **มีการแบ่งงาน** (Division of work) และ**การมอบหมายอำนาจหน้าที่การงาน** (Delegation of Authority)

๕. **การปกครองบังคับบัญชา** (Supervision and Control) **การทำการวินิจฉัยสั่งการ** (Decision Making and Ordering / Command) และ **ประมุขศิลป์** (leadership)

๖. **มีการบริหารหรือจัดการด้านบุคลากร** (Personnel Management)

๗. **มีการจัดการด้านการเงิน** (Financial Management)

๘. **มีการตรวจงาน** (Inspection of Work Performance) **การติดตามผลงาน** (Work Follow-up) และ**การประเมินผลงาน** (Work Evaluation)

๙. **มีการรายงาน** (Reporting) **และประชาสัมพันธ์** (Public Relations)

ข้าพเจ้าจะได้กล่าวถึงลักษณะการบริหาร หรือการจัดการ เฉพาะกรณีวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม และสถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย ตามเหตุการณ์ที่ปฏิบัติจริง ตั้งแต่เริ่มดำเนินโครงการเผยแพร่ธรรมปฏิบัติ (พ.ศ.๒๕๑๘) มาจนถึงปัจจุบัน (มิถุนายน พ.ศ.๒๕๓๘) โดยจะได้กล่าวแยกเป็น ๓ ระยะของการบริหาร คือ

ซึ่งข้าพเจ้าจะได้กล่าวรายละเอียดแต่ละหัวข้อพอประมาณเป็นลำดับไป และในบางกรณีเช่นการวางแผนงานและโครงการต่าง ๆ ก็อาจจะกล่าวเกี่ยวข้องกับหัวข้ออื่น ๆ เพราะมีความสัมพันธ์กันหลายหัวข้อ ดังต่อไปนี้

ตอนที่ ๑ **ระยะของการบริหารงานโครงการธรรมปฏิบัติเพื่อประชาชน วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ ระหว่างพ.ศ.๒๕๑๘-๒๕๒๓**

ตอนที่ ๒ **ระยะของการบริหารงานโครงการ, มูลนิธิ และสถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย ระหว่าง พ.ศ.๒๕๒๓-๒๕๓๔**

ตอนที่ ๓ **ระยะของการบริหารงานวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี ตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๓๔ จนถึงปัจจุบัน**

อ่านต่อฉบับหน้า

■ ■ ■ ■

แนะนำวิธีการเจริญภาวนาวิชชาธรรมกาย

โดย

พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล ป.ธ.๖

แก่พระธรรมทูต รุ่นที่ ๕

เมื่อวันที่ ๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๓๗

ณ ห้องประชุม "ศาลาสด" วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กทม.

กราบนมัสการพระเดชพระคุณอาจารย์พระเทพสุธี กราบนมัสการพระเถรานุเถระทุกรูปที่เคารพ

กระผมมีความยินดีที่ได้มาบรรยายธรรม และชี้แจงเกี่ยวกับการเจริญภาวนาธรรมในวันนี้กับพระเดชพระคุณทุกท่านในรุ่นที่ ๕นี้

กระผมเองก็เป็นลูกวัดปากน้ำมาตลอดแม้กระทั่งบัดนี้ ได้จำพรรษาอยู่วัดปากน้ำทั้งหมด ๕ พรรษา (พ.ศ.๒๕๒๙-๒๕๓๓) นับจากที่ได้บวชมาเมื่อปี พ.ศ.๒๕๒๙ แล้วก็ได้ย้ายสังกัดไปรับหน้าที่เป็นเจ้าอาวาสที่วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม

เพราะฉะนั้นครูบาอาจารย์ที่นี่ทุกท่าน ก็คือครูบาอาจารย์ของกระผมทั้งนั้น นับตั้งแต่พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระเทพสุธีไปจนถึงพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระราชพุทธิญาณวงศ์ ล้วนแต่เป็นครูบาอาจารย์ของกระผมทั้งนั้น

ก่อนที่จะไปถึงวิธีการเจริญภาวนาธรรมนั้น กระผมใคร่กราบเรียนพระคุณเจ้าทุกท่านได้ทราบว่า "**วิชชาธรรมกาย**" หรือ "**การเจริญภาวนาตามแบบวิชชาธรรมกายของพระพุทธเจ้า**" ที่พระเดชพระคุณหลวงพ่อท่านได้สอนไว้นั้น เริ่มต้นด้วยสมถกัมมัฏฐานก่อน โดยวิธีอบรมใจให้หยุดให้นิ่ง ด้วยอุบายวิธีที่สำคัญที่มีประสิทธิภาพสูง เมื่ออบรมใจหยุดนิ่งได้ถึงระดับอัปปนาสมาธิ หรืออีกนัยหนึ่งได้ถึงปฏิภาคนิมิตซึ่งใจจะเป็นสมาธิในระดับ "**อัปปนาสมาธิ**" อันเป็นเบื้องต้นของปฐมฌาน ซึ่งจะประกอบด้วยองค์ ๕ คือ **วิตก วิจาร ปีติ สุข และเอกัคคตา**

ซึ่งจะเป็นธรรมเครื่องกำจัดกิเลสนิวรณ์ เครื่องกั้นปัญญานั้นอ่อนโยนควรแก่งานวิปัสสนา ในช่วงนี้ชื่อว่า **สมถกัมมัฏฐาน** และเมื่อจิตใจผ่องใสจากกิเลสนิวรณ์แล้วจะมีผลให้เกิดอภิญญาคือ ความสามารถพิเศษได้แก่ ทิพยจักษุ ทิพยโสต และอภิญญาข้ออื่น ๆ ตามระดับภูมิธรรมที่ปฏิบัติได้และด้วยอภิญญานั้นผู้ปฏิบัติภาวนาจึงสามารถประกอบเป็นวิชชาได้ นับตั้งแต่ให้สามารถน้อมเข้าสู่ **อตีตังสญาณ ปัจจุปันนังสญาณ** และ **อนาคตังสญาณ** ได้ตามรอยบาทพระพุทธองค์ที่ได้ทรงบรรลุแล้ว ก่อนจะตรัสรู้พระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณใต้ควงไม้ศรีมหาโพธิ์ในคืนวันเพ็ญ เดือนวิสาขะ เมื่อ ๒๔๘๒ ปีล่วงมาแล้ว กล่าวคือพระองค์ได้ทรงน้อมพระทัยเข้าสู่ **ปุพเพนิวาสานุสติญาณ** วิชชาที่ ๑ ในยามต้นแห่งราตรี **จุตูปปาตญาณ** วิชชาที่ ๒ ในยามกลางแห่งราตรี และ **อาสวักขยญาณ** อันเป็นวิชชาที่ ๓ ในยามปลายราตรี จึงได้บรรลุพระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ ในตอนรุ่งอรุณของวันเพ็ญเดือนวิสาขะนั้น

เพราะฉะนั้น **วิชชาธรรมกาย** ที่พระเดชพระคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำท่านสอนนั้น เริ่มต้นด้วยสมถกัมมัฏฐานเพื่อกำจัดกิเลสนิวรณ์ให้หมดไปด้วยการเจริญภาวนาสมาธิให้ถึงสามารถหรือเอาปฏิภาคนิมิตได้ ให้ได้สมาธิในระดับอัปปนาสมาธิ อันเป็นเบื้องต้นของปฐมฌานแล้วพัฒนาอบรมใจให้หยุดนิ่งเป็นสมาธิสูงขึ้นไปตามลำดับ ซึ่งเมื่อน้อมเข้าสู่วิชชาต่าง ๆ แล้วก็จะมีผลให้สามารถได้ทั้งเห็นและทั้งรู้กายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต และธรรมในธรรมในระดับโลกิยธรรม ไปจนถึงธรรมกายอันเป็นโลกุตตรธรรม

ธรรมกาย นั้น สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธ-

เจ้า และพระอรหันตขีณาสพเจ้าทั้งหลายต่างแสดงว่าท่านเป็นธรรมกายทุกพระองค์ เพราะฉะนั้นธรรมกายของพระพุทธเจ้าและพระอรหันตเจ้านั้น คือ **พระพุทธรัตนะ พระธรรมรัตนะ** และ **พระสังฆรัตนะ** ไม่ประกอบด้วยเหตุปัจจัยมีกิเลส อวิชชา ตัณหา อุปาทานเป็นต้นปรุงแต่ง เป็นกายบริสุทธิ์ทรงไว้ซึ่งสภาวะพระนิพพาน สถิตอยู่ในอายตนนิพพาน เรื่องธรรมกายนี้มีปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกทั้งที่เป็นพระพุทธวจนะหรือพระพุทธพจน์ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และเป็นธรรมของพระปัจเจกพุทธเจ้า พระอรหันตขีณาสพเจ้า และมีทั้งอรรถาธิบายของพระอรรถกถาจารย์ในคัมภีร์ต่างๆ ดังได้แสดงไว้ในหนังสือ **หลักสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน เพื่อทำนิพพานให้แจ้ง** ที่ได้ถวายพระคุณเจ้าไปแล้ว

เพราะฉะนั้น ในช่วงหลังจากสมถกัมมัฏฐาน ใจสงบนิ่งแล้วจึงหรือยกสังขารนิมิตขึ้นมาพิจารณาให้เห็นแจ้ง ในความปรุงแต่งของสังขารได้แก่ **"ปุญญาภิสังขาร"** คือความปรุงแต่งด้วยบุญ หรือ **"อปุญญาภิสังขาร"** คือความปรุงแต่งด้วยบาปอกุศล หรือ **"อเนญชาภิสังขาร"** คือความปรุงแต่งด้วยฌานสมาบัติที่ไม่หวั่นไหวตั้งแต่ จตุตถฌาน ปัญจมฌานถึงอรูปฌานอันมีสภาวะเสมอกันหมด เรียกว่า **"สามัญญลักษณะ"** คือความเป็นอนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา แต่ **พระนิพพาน** คือธรรมกายที่ตรัสรู้และบรรลุพระอรหัตผลของพระพุทธเจ้า และพระอรหันตขีณาสพเจ้าทั้งหลายนั้นเป็น **"อมตธรรม"** เป็นกายโลกุตตรที่พ้นโลก ทรงไว้ซึ่งสภาวะนิพพาน สถิตอยู่ในอายตนนิพพาน ชื่อว่า **"วิสังขาร"** เป็นพระนิพพาน ธาตุของพระพุทธเจ้าและพระอรหันตเจ้าทุกพระองค์ นั้นจึงมีสภาวะตรงกันข้ามกับสังขารโดยสิ้นเชิง จึงเป็น **นิจฺจํ ปรมํสุขํ** และ **อตฺต สรณา อตฺตทีปา** แท้ที่วิมุติหลุดพ้นจากสรรพกิเลสทั้งปวง

เพราะฉะนั้น วิชชาอันเป็นความสามารถพิเศษที่เกิดขึ้นอันเนื่องแต่การเจริญสมถวิปัสสนากัมมัฏฐานไปจนถึงธรรมกาย จึงชื่อว่า **"วิชชาธรรมกาย"** ที่พระเดชพระคุณหลวงพ่อสอนแนะนำเอาไว้อย่างนี้ และเป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสแก่ผู้ปฏิบัติธรรมนี้ นี้ว่าแต่เฉพาะในเรื่องของการเจริญภาวนาอันเป็นไปเพื่อทำจิตใจให้สงบจากกิเลสนิวรณ์เครื่องกั้นปัญญา ให้รู้แจ้งแทงตลอดในสังขารทั้งปวงไปถึงวิสังขารคือพระนิพพาน และให้รู้แจ้งแทงตลอดในอริยสัจ ๔ ชื่อว่าโลกุตตรปัญญา อันเป็นไปในญาณ ๓ คือ สัจจญาณ กิจจญาณ

และกตญาณซึ่งเกล้ากระผมจะได้กราบเรียนถวายในรายละเอียดหลังจากที่เราได้เจริญภาวนาสมาธิแล้ว เพราะฉะนั้นจึงขอให้พระคุณเจ้าตั้งใจเจริญภาวนาสมาธิในขั้นสมถกัมมัฏฐานก่อน

วิธีเจริญภาวนาเบื้องต้นในขั้นสมถภาวนา

ต่อแต่นี้ไปขอทุกท่านตั้งใจเจริญภาวนาเลย ทุกท่านโปรดดูดวงแก้วนี้ ใสอย่างนี้ดูให้จำได้ การนั่งเจริญภาวนาสมาธิโดยปกติที่เหมาะสมที่ได้ผลดีที่สุดคือนั่งในท่าขัดสมาธิ แต่ว่าขณะนี้เรานั่งบนเก้าอี้ ก็ใช้ได้เหมือนกัน เพียงแต่ให้มือขวาวางอยู่บนมือซ้ายที่หน้าตัก ให้นิ้วชี้ขวาจรดพอดีหัวแม่มือซ้ายวางไว้บนตักพอดี ๆ ไม่กางออกจนเกินไป ไม่หุบเข้ามาจนเกินไป ตั้งกายให้ตรง ดำรงสติให้มั่นคง ไม่เผลอสติ คือว่า คอยเฝ้าดูใจของเรา ให้รู้สึกตัวพร้อมตลอดเวลา และรู้เท่าทันในกิเลสนิวรณ์อุปสรรคของสมาธิที่อาจจะเกิดขึ้นในขณะใดขณะหนึ่ง เพราะนิวรณ์กิเลสหรือนิวรณูปกิเลสนี้ หากมีอยู่ในใจของผู้ใดแม้แต่อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น **มีถีนมิทธะ** จิตใจมีความหดหู่ หรือมีความง่วงเหงาซึมเซา ไม่กระปรี้กระเปร่าก็ดี หรือว่ามี **อุทธัจจกุกกุจจะ** คือความฟุ้งซ่านแห่งจิตใจไปในเรื่องอื่นก็ดี หรือว่ามี **"วิจิกิจฉา"** ความลังเลสงสัยว่าวิธีปฏิบัตินี้จะถูกต้องหรือไม่ก็ดี เพียงเท่านี้เกิดขึ้นในใจแล้ว สมาธิจะไม่ตั้งมั่นจิตใจจะไม่ผ่องใส การเจริญปัญญาจากการที่ได้ทั้งเห็นแจ้งรู้จริงก็จะไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร กล่าวคือปัญญารู้แจ้งในสัจจธรรมนั้นเป็นไปไม่ได้

เพราะฉะนั้น ให้ตั้งสติให้มั่นคงว่า เราจะเฝ้าดูใจของเราไม่ให้เกิดกิเลสนิวรณ์เครื่องกั้นปัญญาอย่างใดอย่างหนึ่งปรากฏมีในใจของเรา ตั้งใจแน่วแน่ดีแล้ว ดูดวงแก้วให้จำได้ หลับตาลงเบา ๆ ไม่ต้องเม้มเปลือกตาให้แน่น หายใจลึก ๆ พอสบาย แล้วปล่อยกายตามสบาย ตั้งกายให้ตรง ตรึกนึกให้เห็นดวงแก้วกลมใส ให้ปรากฏขึ้นที่ช่องจมูก หญิงให้เข้าทางปากช่องจมูกซ้าย แต่ชายให้เข้าทางช่องจมูกขวา ดวงขนาดเล็กที่สุดประมาณเท่าดวงตาดำ แต่ให้ใสเหมือนเพชรลูกที่เจียรไนแล้วไม่มีขนแมว คือใสบริสุทธิ์ หรือขนาดเท่าตัวอย่างที่ตั้งไว้นี่ก็ได้ นึกให้เห็นปรากฏขึ้นที่ปากช่องจมูก นี้เป็นอุบายวิธีที่จะนำ **"ใจ"** อันประกอบด้วย**ความเห็นด้วยใจ ความจำ ความคิด ความรู้** ๔ อย่างนี้ ให้มารวมอยู่ที่องค์บริกรรมนิมิต คือนึกให้เห็นด้วยใจเป็นดวงแก้วกลมใส แล้วให้ใจอยู่ในกลางของกลางจุดเล็กใสที่ศูนย์กลางดวงแก้ว ให้ใจเข้าไป

อยู่อย่างนั้นได้อย่างไร ? มีข้อพึงทราบว่า เห็นอะไรด้วยใจที่ไหนใจอยู่ที่นั่น เพราะฉะนั้นที่จะให้ใจอยู่ในศูนย์กลางดวงแก้ว ก็ต้องนึกให้เห็นจุดเล็กใสกลางดวงแก้วกลมใส ประมาณเท่าเมล็ดโพธิ์ เมล็ดไทร หรือขนาดอย่างโตเท่าเมล็ดพริกไทย เป็นศูนย์กลางดวงแก้ว นึกให้เห็นศูนย์กลางดวงแก้วไว้ให้ชัดทีเดียว ตั้งอยู่ตรงกลางจมูก สำหรับผู้ชายก็ปากช่องจมูกขวา นี้เป็นฐานที่ตั้งของใจ

ฐานที่ ๑ บริกรรมภาวนาท่องในใจกำกับไว้ เพื่อประคองนิมิตไว้ว่าสัมมาอะระหังๆๆ พึงเข้าใจว่าคำว่า **"สัมมา"** นั้น ย่อมาจากสัมมาสัมพุทโธ แปลว่า **พระผู้ตรัสรู้แล้วเองโดยชอบ** หมายเอา **พระปัญญาคุณของพระพุทธเจ้า** ส่วนคำว่า **"อะระหัง"** แปลว่า**พระผู้ไกลจากกิเลส** และ**บาปธรรมทั้งปวง** หมายเอา **พระวิสุทธิคุณของพระพุทธเจ้า** เมื่อเรากล่าวหรือท่องในใจว่า สัมมาอะระหังๆๆอยู่นั้น พึงน้อมพระพุทธคุณเข้ามาสู่ใจเราเป็นพุทธานุสติอีกโสดหนึ่ง แต่การท่องในใจนั้น ให้ท่องที่กลางของกลางจุดเล็กใส ศูนย์กลางดวงตรงปากช่องจมูกเป็นฐานที่ ๑ ทั้งนี้เพื่อให้ใจมารวมหยุด**เป็นจุดเดียวกันที่ศูนย์กลางดวงแก้ว** (นึกเห็นเท่าไรเอาเท่านั้น) ขณะที่เราสูดลมหายใจเข้าออกอยู่นั้น เราค่อยๆนึกประคองเข้าไปตามลมหายใจเข้าออกช้า ๆ แล้วช้อนขึ้นข้างบนไปหยุดนิ่งที่หัวตาด้านใน หญิงทางซ้าย ชายให้เห็นทางหัวตาด้านขวา ณ ภายใน ไม่ใช่อยู่ภายนอกให้เห็นอยู่ภายใน บริกรรมภาวนากำกับไว้ สัมมาอะระหังๆๆ ประคองใจให้หยุดให้นิ่งตรงฐานที่ตั้งของใจ

ฐานที่ ๒ (เห็นเท่าไรเอาเท่านั้น) ค่อย ๆ ประคองเลื่อนดวงแก้วกลมใสพร้อมกับใจยังอยู่ที่กลางของกลางจุดเล็กใสเข้าไปข้างในตรง ๆ ช้า ๆ ไปหยุดนิ่งตรงกลางกั๊กศีรษะเสมือนหนึ่งศีรษะของเรานั้นเป็นที่ว่างโล่ง แล้วดวงแก้วกลมใสก็เคลื่อนจากหัวตาด้านในไปหยุดนิ่งตรงศูนย์กลางกั๊กศีรษะ ใจก็หยุดในหยุดกลางของกลาง กลางของกลางจุดเล็กใสศูนย์กลางดวงแก้วกลมใสตรงนั้นบริกรรมภาวนากำกับไว้ว่า สัมมา-อะระหังๆๆ ให้ใจหยุดนิ่งตรงกลางของกลางจุดเล็กใสศูนย์กลางดวงแก้วเป็นสำคัญนี่เป็นฐานที่ตั้งของใจ

ฐานที่ ๓ เราน้อมใจรวมลง ณ ภายใน แต่ใจนั้นมักจะออกภายนอก ตั้งแต่เกิดจนถึงปัจจุบันน้อมเข้าไปยาก และมีสภาพเบา แต่มีอุบาย พระเดชพระคุณหลวงพ่อแนะนำไว้ คือให้เหลือกตากลับนิด ๆ ในขณะที่ปิดเปลือกตาอยู่ เราเหลือกตากลับนิด ๆ เหมือนเด็กทารกที่นอนหลับสนิท ลูกตาของเธอเหลือกกลับริบ ๆ นั่นใจหยุดลง ณ ภายใน อาศัยอุบายนี้ เราเหลือกตากลับนิด ๆ เพื่อให้ **"ใจ"** คือ **ความเห็นด้วยใจ ความจำ ความคิด ความรู้** กลับไปข้างหลังแล้วรวมลงไว้ ณ ภายในได้ง่าย ขณะเดียวกันเราก็นึกเลื่อนดวงแก้วกลมใส ใจอยู่ในกลางของกลางจุดเล็กใสลงไปตรง ๆ ช้า ๆ ไปหยุดนิ่งที่เพดานปากอันเป็นฐานที่ตั้งของใจ

ฐานที่ ๔ หยุดในหยุดกลางของหยุด กลางของกลาง กลางของกลางจุดเล็กใสศูนย์กลางดวงแก้วกลมใสตรงเพดานปาก บริกรรมภาวนา คือ ท่องในใจกำกับไว้ประคองใจไว้ สัมมาอะระหังๆๆ ให้ใจหยุดใจนิ่ง เมื่อใจหยุดนิ่งดีแล้ว เราค่อยนึกเลื่อนดวงแก้วกลมใส ขณะที่ใจอยู่ในกลางของกลางจุดเล็กใสนั้นไปตรง ๆ ช้า ๆ ไปหยุดนิ่งที่ปากช่องลำคออันเป็นฐานที่ตั้งของใจ

ฐานที่ ๕ ให้เห็นเหมือนหนึ่งดวงแก้วตั้งอยู่บนปากขวดอย่างนั้นหยุดนิ่งตรงนั้นทีเดียว บริกรรมภาวนากำกับไว้ สัมมาอะระหังๆๆ ขณะเดียวกัน เราก็สังเกตลมหายใจเข้าออกของเราเป็นช่องว่างโล่งลงไป ไปสุดตรงกลางกายระดับสะดือพอดี เราก็นึกเลื่อนดวงแก้วกลมใส ใจอยู่ในกลางของกลางจุดเล็กใสกลางดวงแก้วกลมใสนั้นแหละ ลงไปตรง ๆ ช้าๆ ตามเส้นทางลมหายใจเข้าออก ไปหยุดนิ่งตรงกลางกายระดับสะดือพอดี นั้นเป็นฐานที่ตั้งของใจ

ฐานที่ ๖ ให้ใจหยุดนิ่งตรงนั้นโดยตรึกนึกให้เห็นดวงแก้วกลมใส ใจอยู่ในกลางของกลางจุดเล็กใส กลางดวงแก้วกลมใสแล้วบริกรรมภาวนากำกับไว้ สัมมาอะระหังๆๆ กลางของกลางจุดเล็กใส ตรงศูนย์กลางกายระดับสะดือพอดี ศูนย์กลางกายระดับ

สะดือนี้ ถ้าจะเปรียบเหมือนมะนาวตัดครึ่ง หงายครึ่งหนึ่งของมะนาวขึ้น กลางไส้มะนาวนั้นแหละ เปรียบได้ดั่งศูนย์กลางกายระดับสะดือพอดี เอาศูนย์กลางดวงแก้วไปตั้งตรงนั้น บริกรรมภาวนากำกับไว้

เห็นเท่าไรเอาเท่านั้น ค่อย ๆ เลื่อนดวงแก้วกลมใสพร้อมกับใจอยู่ในกลางของกลางจุดเล็กใส ศูนย์กลางดวงศูนย์กลางกายนั้น ถอยกลับขึ้นตรง ๆ ตามเส้นทางลมหายใจเข้าออก ประมาณ ๒ องคุลีมือ หยุดนิ่งตรงนั้นทีเดียว ตรงนี้เรียกว่าศูนย์กลางกายฐานที่ ๗ ต่อแต่นี้ไปไม่ต้องเลื่อนดวงแก้วกลมใสไปที่ไหนอีก ให้ใจหยุดนิ่งกลางของกลาง กลางของกลางจุดเล็กใส ตรงศูนย์กลางดวงศูนย์กลางกายเหนือระดับสะดือ ๒ นิ้วมือนี้ แต่เพียงแห่งเดียว ซ้าย ขวา หน้า หลัง ล่าง บน ไม่ไปทั้งนั้น ให้ใจหยุดในหยุด กลางของหยุด กลางของกลางๆๆ ศูนย์กลางดวงศูนย์กลางกายฐานที่ ๗ นี้แต่แห่งเดียว

ตรงนี้เป็นที่ตั้งถาวรของใจ คือเป็นที่ที่เปลี่ยนวาระจิตตลอดเวลา ไม่ว่าจะเกิด จะดับ จะหลับ จะตื่น เปลี่ยนกันตรงนี้ และ **เป็นที่ตั้งของกายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต** และ **ธรรมในธรรม เป็นทั้ง ณ ภายนอก คือส่วนหยาบ** และ **ณ ภายใน คือส่วนละเอียดต่อ ๆ ไป จนสุดละเอียดถึงธรรมกาย ถึงพระนิพพานก็ตรงนี้** เพราะฉะนั้นตรงนี้สำคัญนักทีเดียว

ต่อแต่นี้ไปให้ทุกท่าน นึกให้เห็นจุดเล็กใสกลางดวงแก้วกลมใสตรงนี้ ไม่ใส่ใจเรื่องอื่นใดทั้งสิ้น **ถ้าว่าเห็นไม่ชัดให้สังเกตลมหายใจเข้าออกของเรา ที่ไปสุดตรงศูนย์กลางกายและไปเริ่มต้นตรงศูนย์กลางกายระดับสะดือนั้นแหละ มีสติเห็นลมหายใจเข้าออกผ่านและกระทบดวงแก้ว จะได้เห็นดวงแก้วชัดขึ้น แต่อย่าตามลม เพราะจะทำให้ใจหยาบ ให้มีสติสัมปชัญญะเห็นจุดเล็กใสกลางดวงแก้วกลมใสตรงศูนย์กลางกายฐานที่ ๗ นี้แห่งเดียว บริกรรมภาวนากำกับไว้สัมมาอะระหังๆๆ กลางของกลางจุดเล็กใสอย่างนี้เรื่อยไปสิบครั้งร้อยครั้ง พันครั้งก็แล้วแต่** จนกว่าจะถวายคำแนะนำต่อไป ทั้งนี้เพื่อประคองใจหยุดในหยุด กลางของหยุด กลางของกลาง ตรงกลางกำเนิดธาตุธรรมเดิมนี้แหละ **เมื่อใจหยุดนิ่งถูกส่วน และถือเอาปฏิภาคนิมิตได้ตรงนี้ แล้วศูนย์กลางกายก็จะขยายว่างออกไป ปรากฏดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายหรือดวงปฐมมรรค หนทางเบื้องต้นไปสู่มรรคผลนิพพาน ปรากฏใสแจ่มขึ้นมา ใจก็จะละปฏิภาคนิมิตไปเองโดยอัตโนมัติ แล้วให้หยุดนิ่งกลางของกลางจุดเล็กใส ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายนั้น หยุดในหยุดกลางของหยุด กลางของกลางดวงนั้นให้เห็นใสแจ่มอยู่เสมอ** ดำเนินไปทุกท่านครับ

เมื่อเห็นดวงธรรมหรือดวงปฐมมรรคใสแจ่มปรากฏขึ้น เห็นแล้วก็อย่าตื่นเต้น ไม่ยินดียินร้าย ไม่ต้องว่าสัมมาอะระหังอีก เพียงรวมใจหยุด หยุดในหยุดกลางของหยุด กลางของกลางดวงธรรมนั้นให้ใสสว่างไว้ จะเห็น**ภายในดวงประกอบด้วยธาตุละเอียดของมหาภูตรูป๔ คือธาตุละเอียดของธาตุน้ำอยู่ส่วนหน้าเป็นดวงกลมใส ขวาธาตุดิน หลังธาตุไฟ ซ้ายธาตุลม อยู่ภายในดวงธรรมนั้นแหละ ตรงกลางเป็นอากาศธาตุ กลางอากาศธาตุเป็นวิญญาณธาตุเป็นจุดเล็กใส**

ใจของท่านก็หยุดในหยุด กลางของกลางจุดเล็กใส กลางวิญญาณธาตุนั้น **ถ้าธาตุทั้ง ๖ ไม่ประชุมรวมกันปฐมมรรคก็จะไม่เกิด** ปฐมมรรคนี้เป็นคนละดวงจากปฏิภาคนิมิต ซึ่งเมื่อใจหยุดนิ่งตรงนี้ก็ละปฏิภาคนิมิตไปแล้วหยุดนิ่งถูกส่วนจึงปรากฏดวงปฐมมรรค ใจหยุดในหยุดกลางของกลางจุดเล็กใส ศูนย์กลางวิญญาณธาตุหยุดนิ่งถูกส่วนศูนย์กลางขยายว่างออกไป ปรากฏดวงธรรมที่ทำให้เป็น "ศีล" คือ ศีลบริสุทธิ์ในกัมมัฏฐาน ชื่อว่า **"สีลานุสสติ"** หรือ **ศีลวิสุทธิ์ เมื่อใครประคองดวงศีลนี้ไว้ใสแจ่มได้อยู่เสมอ เจตนาความคิดอ่านก็ไม่พิรุธเสียหาย กายและวาจาก็บริสุทธิ์เป็นอันศีลบริสุทธิ์ เพราะใจบริสุทธิ์** ด้วยประการฉะนี้

ใจก็หยุดในหยุด กลางของหยุด กลางของกลางดวงศีลจะเห็น **ดวงสมาธิ ดวงปัญญา ดวงวิมุติ ดวงวิมุตติญาณทัสสนะ** ต่อ ๆ ไป ทีละดวง ๆ บางคนเห็นเร็ว บางคนเห็นช้า ใสสว่างยิ่งกว่ากันตามลำดับ ก็ให้หยุดในหยุด กลางของหยุด กลางของกลางดวงธรรม ศีล สมาธิ ปัญญา วิมุติ วิมุติญาณทัสสนะ หยุดในหยุดกลางของหยุดถึงดวงวิมุติญาณทัสสนะใสแจ่มที่สุด ละเอียดที่สุดหยุดนิ่ง

ถูกส่วนเข้าศูนย์กลางกายจะขยายว่างออกไป แล้วจะปรากฏ **กายในกาย** ณ ภายใน**ซึ่งประกอบพร้อมด้วยจิตในจิต** และ**ธรรมในธรรม** เริ่มตั้งแต่ **"กายมนุษย์ละเอียด"** หน้าตาเหมือนผู้ปฏิบัติทุกประการ แต่โปร่งใสสวยงามกว่ากายเนื้อ เห็นแล้วอย่าลังเลสงสัย ให้นึกดับหยาบไปหาละเอียด ทำความรู้สึก สวมความรู้สึกเข้าไปเป็นกายละเอียดนั้นละอุปาทานความรู้สึกทั้งปวงเกี่ยวกับกายมนุษย์หยาบ เข้าไปเป็นกายมนุษย์ละเอียดเรียกว่า **"ดับหยาบไป**

หาละเอียด" ใจของกายมนุษย์ละเอียดก็หยุดนิ่ง กลางของกลางศูนย์กลางกายก็จะเห็นดวงธรรมหยุดในหยุดกลางของหยุด กลางของกลางดวงธรรม ศีล สมาธิ ปัญญา วิมุต วิมุติญาณทัสสนะของกายมนุษย์ละเอียดให้ใสละเอียด ทั้งดวงทั้งกาย และองค์ฌาน **"องค์ฌาน"** นั้นจะปรากฏขึ้นเมื่อสมาธิจิตถึงระดับปฐมฌานขึ้นไปประกอบด้วย **วิตก วิจาร ปีติ สุข** และ **เอกัคคตา อันเป็นเบื้องต้นของปฐมฌาน และเป็นธรรมเครื่องกำจัดกิเลสนิวรณ์ เครื่องกั้นปัญญาให้หมดไปโดยพลัน จิตใจผ่องใสบริสุทธิ์ จึงปรากฏองค์ฌานเหมือนอาสนะรองรับกายมนุษย์ละเอียด** และยังจะมีประจำกายในกายทุกกายต่อ ๆ ไปจนสุดละเอียดกลมใสรอบตัว หนาประมาณ ๑ ฝ่ามือของกายละเอียดนั้น ๆ

ใจหยุดนิ่งกลางของกลางกลางของกลางวิมุติญาณทัสสนะของกายมนุษย์ละเอียดให้ใสละเอียดทั้งดวงทั้งกายและองค์ฌานนั้นแล้วถูกส่วนเข้าศูนย์กลางจะขยายว่างออกไปและจะปรากฏกายในกายที่ละเอียดยิ่ง ๆ กว่า โตใหญ่ใสสว่างกว่ากายมนุษย์ละเอียด อันเป็นกายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต และธรรมในธรรม ที่ละเอียด ๆ ยิ่งกว่ากันไปตามลำดับตั้งแต่กายมนุษย์ละเอียด จะเห็น **กายทิพย์หยาบ** แล้วก็**กายทิพย์ละเอียด**ขยายโตเป็น ๒ เท่าของกายมนุษย์ต่อไป ก็จะถึงและเห็น **กายรูปพรหมหยาบ รูปพรหมละเอียด**นี้โตเป็น ๒ เท่าของกายทิพย์ ต่อไปก็จะถึง**กายอรูปพรหมหยาบ อรูปพรหมละเอียด**นี้โตเป็น ๒ เท่าของรูปพรหม

สุดละเอียดของกายอรูปพรหมก็จะถึง **"ธรรมกาย"** เกตุดอกบัวตูมใสสว่างปรากฏขึ้นขนาดหน้าตักและความสูงและเส้นผ่าศูนย์กลางดวงธรรม ๔ วาครึ่งขึ้นไป ไม่ว่าท่านจะเห็นกายใดปรากฏขึ้น ทีละกาย ๆ นั้นก็ให้ดำเนินไปแบบเดียวกัน คือดับหยาบไปหาละเอียด ใจของกายละเอียดนั้นจึงหยุดนิ่งกลางของกลาง ๆ ดวงศีล สมาธิ ปัญญา วิมุติวิมุติญาณทัสสนะ ให้ใสสว่างทั้งดวงทั้งกายและองค์ฌานศูนย์กลางขยายว่างออกไป จะปรากฏกายที่ละเอียดต่อ ๆ ไปจนถึงธรรมกายก็ให้ดำเนินไปแบบเดียวกัน

ถึงธรรมกายแล้วก็ดับหยาบไปหาละเอียด เป็นธรรมกายที่ละเอียด ๆ ใจของธรรมกายที่ละเอียด ๆ หยุดในหยุดกลางของหยุด กลางของกลางดวง กลางของกลางกายให้ใสสว่างทั้งดวงทั้งกายและองค์ฌาน

เมื่อถึงธรรมกายบริสุทธิ์อย่างนี้แล้ว **ตาและญาณของธรรมกาย**

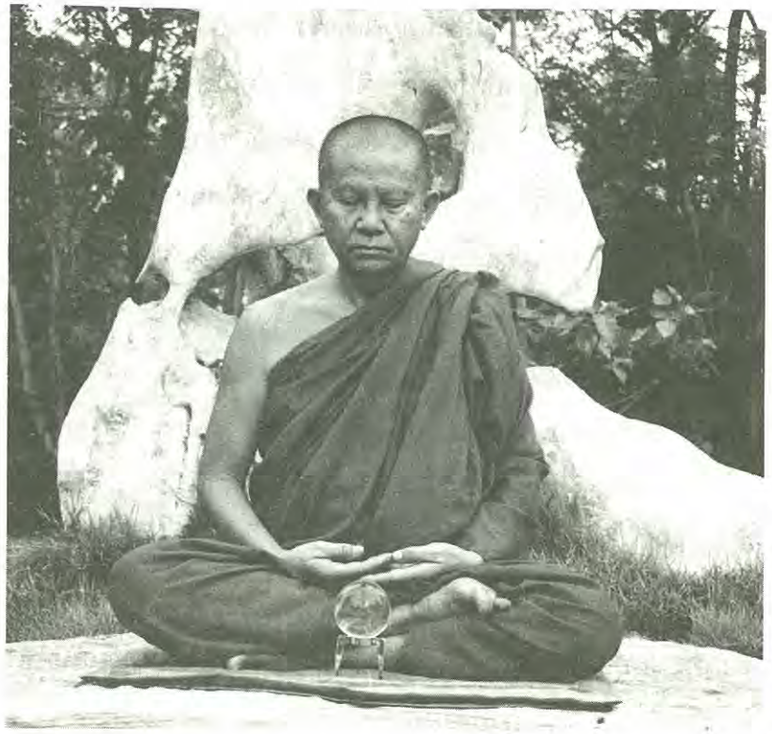

นั้นแหละ สามารถพิจารณาสภาวะธรรมให้เห็นแจ้งแทงตลอดในสังขารธรรมทั้งปวง และเมื่อดับหยาบไปหาละเอียดแล้วจะละกิเลสได้ชั่วคราวในเบื้องต้น ชื่อว่า **"วิกขัมภนวิมุติ" ธรรมกายที่สุดละเอียดก็จะเข้าถึง "อายตนนิพพาน" เห็น "พระนิพพาน" คือธรรมกายที่ตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า** และ **พระอรหันตขีณาสพที่ละเบญจขันธ์** หรือ **ดับขันธ์เข้าสู่อนุปาทิเสสนิพพานธาตุแล้ว เป็นนิพพานธาตุล้วน** ๆ คือ **ธรรมกายที่บรรลุอรหัตผลของท่าน ปรากฏสถิตอยู่ในอายตนนิพพาน เป็นบรมสุข เที่ยง และ เป็นสภาพที่ยั่งยืนตลอดไป** ตามเอกสารหลักฐานทั้งในพระไตรปิฎกและคัมภีร์อรรถกถาต่าง ๆ ซึ่งจะได้แสดงต่อไป

เมื่อท่านหยุดในหยุด กลางของหยุด กลางของกลางดวง กลางของกลางกายใสสะอาดดีแล้ว จะยกธรรมชาติคือสังขารนิมิตใด ๆ ขึ้นพิจารณาให้เห็นแจ้งในสังขารก็ทำได้อย่างชัดเจนและสามารถให้รู้แจ้งแทงตลอดขึ้นไปถึงอริยสัจทั้ง ๔ อันเป็นไปในญาณ ๓ คือ **สัจจญาณ** กำหนดรู้ว่าอริยสัจ ๔ ว่ามีจริงอย่างไร **"กิจจญาณ"** รู้ว่าทุกข์ควรกำจัด **"สมุทัย"** ควรละ **"นิโรธ"** ควรทำให้แจ้ง **"มรรค"** ควรทำให้เกิดและเจริญขึ้นแล้วจะถึง **"กตญาณ"** เมื่อกำจัดทุกข์ได้ ละสมุทัยได้ ทำนิโรธให้แจ้งได้ มรรคเกิดและเจริญแล้วก็ได้บรรลุมรรคผล

นิพพานตามระดับภูมิธรรมที่ปฏิบัติได้ ด้วยอาการอย่างนี้ นี้คือการเจริญภาวนาตามแนววิชชาธรรมกายของพระพุทธเจ้า

ก่อนจะหยุดพัก ทุกท่านหยุดในหยุด กลางของหยุด กลางของกลางดวง กลางของกลางกายให้ใสสว่าง ตั้งจิตอธิษฐานถึงบุญกุศลที่เคยได้สร้างสมอบรมมา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันบูชาแด่พระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า พระสังฆเจ้า ถึงพระเดชพระคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำและบูรพาจารย์ทุกท่าน ถึงพระพุทธเจ้าต้นธาตุ ต้นธรรม ทุกพระองค์ แล้วแผ่เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา พรหมวิหารไปยังสรรพสัตว์โลกทั้งหลายไม่มีประมาณด้วยอธิษฐานจิตตรงกลางของกลางจุดเล็กใสศูนย์กลางดวง ศูนย์กลางกาย ว่า "ขอสรรพสัตว์โลกทั้งหลายกับทั้งตัวเราเองด้วย จงเป็นสุขเป็นสุขเถิด อย่าได้ทุกข์กายทุกข์ใจอย่าได้มีเวรมีภัยเบียดเบียนซึ่งกันและกันเลย จงเป็นสุขเป็นสุขเถิด รักษาตนให้พ้นจากทุกข์ภัยทั้งหลายเถิด และอุทิศส่วนกุศลผลบุญในการฟังธรรมและเจริญภาวนาธรรมนี้แก่คุณมารดา บิดา คุณครูพระอุปัชฌาย์อาจารย์ ญาติมิตรและสัมพันธชนและผู้มีพระคุณทุกท่านตลอดทั้งมนุษย์เพื่อนร่วมชาติร่วมประเทศ ร่วมโลก และอมนุษย์อื่นทั้งหลายมีเทพยดา พรหม อรูปพรหม และสัตว์โลกในทุคคติภูมิ ขอกุศลผลบุญนี้จงถึงแก่ท่านทั้งหลายเหล่านั้น เป็นพลวปัจจัยให้แก่ท่านทั้งหลายให้พ้นจากไตรวัฏฏะ คือกิเลสวัฏฏะ กรรมวัฏฏะ วิปากวัฏฏะ ได้แก่ความมีกิเลสและสร้างกรรมชั่วทางกาย ทางวาจา และทางใจ และได้รับผลกรรมเป็นความทุกข์เดือดร้อน เวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารจักรนั้น ขอจงให้พ้นจากวัฏฏะสามนี้ไป ด้วยการละชั่วด้วยกาย วาจา ใจ ประกอบแต่กรรมดีด้วยกาย วาจา ใจ ชำระจิตใจให้ผ่องใสจากกิเลสนิวรณ์เครื่องกั้นปัญญา ชำระปัญญาให้บริสุทธิ์จากกิเลส อวิชชา ตัณหา อุปาทาน เหตุแห่งทุกข์ทั้งหลาย จงเจริญรุ่งเรืองในพระสัทธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทุกท่านทุกคนตลอดกาลนาน เทอญ

นิพพาน ปัจจโย โหตุ

อ่านต่อฉบับหน้า

■ ■ ■ ■

แวดวงธรรมกาย

วิชชาธร

สามเณรกำลังใจ หมีไทย
โรงเรียนวัดสระเกศ กรุงเทพฯ ชั้น ม.5

● ***ได้ทราบข่าวว่าอบรมเยาวชนภาคฤดูร้อนจากไหนครับ ?***

▲ คือทางโรงเรียนวัดสระเกศ ได้มีการจัดบวชสามเณร เนื่องในโอกาสครบ ๙๖ ปีของทางโรงเรียน ซึ่งตรงกับการบวชสามเณรภาคฤดูร้อนรุ่นที่ ๒ ของวัดหลวงพ่อสดธรรมกายารามพอดี การบวชที่วัดสระเกศนั้นมีหลวงพ่อสมเด็จพระพุฒาจารย์เป็นองค์ประธาน ครั้นพอบวชแล้วก็มาอยู่อบรมต่อที่วัดหลวงพ่อสดฯ ราชบุรีครับ

● ***ที่มาจากวัดสระเกศ มีกี่รูป ?***

▲ ตอนแรกกะกันว่าจะมีบวช ๓๐ รูปครับ แต่พอเวลาบวชจริงมี ๒๗ รูปครับ เลยมาอยู่ที่นี่ ๒๗ รูปครับ

● ***รวมจำนวนสามเณรทั้งหมดที่มาอยู่อบรมรุ่นนี้เท่าไหร่ ?***

▲ ทั้งหมด ๑๗๖ รูปครับ

● ***ชีวิตนักเรียนกับชีวิตสามเณรนั้น คิดว่าแตกต่างกันหรือไม่ ?***

▲ เป็นนักเรียนต้องแข่งขันในการศึกษาทางโลก จบแล้วก็แข่งขันหางานทำ ถ้าพลาดคนที่เก่งกว่าก็แซงหน้าไป ต่างกับเพศสมณะ เพราะชีวิตการบวชเป็นงานการแข่งขันกับตนเองเท่านั้น ถ้าเราทำดี เราก็สามารถทำได้ถึงที่สุดได้ คือทำอย่างไรก็ได้รับผลอย่างนั้น ทำดีก็ได้ดี ทำชั่วก็ได้รับชั่วเอง

● ***ครอบครัวสามเณรมีพี่น้องกี่คน ?***

▲ ทั้งหมด ๔ คนครับ มีพี่ชายคนโต ผมเป็นคนที่สอง แล้วมีน้องชายหนึ่งและน้องสาวอีกหนึ่งทั้งหมดยังเรียนหนังสืออยู่ครับ

● ***ในระหว่างการอบรมที่วัด เขาสอนอะไรให้บ้าง ?***

▲ มีการสอนการเจริญสมถวิปัสสนากัมมัฏฐานครับซึ่งแตกต่างจากที่อื่นมาก เพราะผมเคยเรียนวิธีแบบสายพุทโธ ซึ่งตอนนั้นไม่มีการสอนเรื่องการกำจัดกิเลสมาที่นี่ท่านบอกไว้หมดเลย และให้กำจัดอยู่เรื่อย ๆ ในการทำวิชชา จนสามารถเข้าถึงนิพพานได้ด้วยครับ

● ***แล้วความรู้ด้านอื่น ๆ มีการสอนอย่างไร ?***

▲ มีการสอนการพูดถึงเรื่องคติธรรมต่าง ๆ หลังจากสวดมนต์ทำวัตรเย็นแล้ว ก็มีการประชุม แล้วมีการสอนการปฏิบัติเจริญภาวนาในตอนเย็น สิ่งเหล่านี้ผมว่าเป็นประโยชน์อย่างมากเลยครับ เพราะสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้หมด

● ***ประสบการณ์ในการเจริญภาวนา ?***

▲ ในตอนแรกผมยังปรับตัวไม่ค่อยได้ เพราะยังคุ้นเคยในแบบวิธีพุทโธมาก่อนพอค่อย ๆ ปรับ และคอยทำตามที่หลวงป๋าท่านสอนไปเรื่อย ๆ ด้วยความตั้งใจ ต่อมาผมก็ได้พบเห็นของจริงครับ คือได้เห็นดวงเห็นกายครับ

● ***ได้เห็นดวงธรรมเมื่อใด***

▲ ในวันแรกของการอบรมครับ เพียงแต่ต้องปรับตัวปรับความเข้าใจในระยะต้น ๆ ที่เริ่มฝึก

● ***ความรู้สึกที่ได้เห็นดวงธรรมครั้งแรก***

▲ ตอนที่ดวงธรรมผุดขึ้นมาครั้งแรกก็มีความดีใจอยู่เหมือนกันครับ แต่ก็ได้วางอุเบกขาคือวางใจเฉย ๆ ครับ มีความรู้สึกมั่นคงในศีลในสมาธิ รู้สึกว่าความเป็นสมณะนั้นสมบูรณ์

● ***สามเณรได้เห็นกายตอนไหน***

▲ ผมได้เห็นกายตอนนั่งครั้งที่สองครับ

● ***แล้วเรื่องการต่อวิชชาอะไร ๆ เป็นอย่างไร***

▲ คือพอเดิน ๑๘ กายได้แล้ว จึงขึ้นไปต่อวิชชาที่อุโบสถ มีการกำจัดอวิชชาคือกิเลสหยาบกิเลสละเอียดเป็นขั้น ๆ ครับ แล้วจึงได้ต่อวิชชาชั้นสูงในลำดับต่อมา

● ***เมื่อผ่านการอบรมธรรมะมาแล้ว มีความเข้าใจเรื่องบุญ-บาปอย่างไร***

▲ ดีขึ้นอย่างมากเลยครับ เพราะเมื่อเรานั่งสมาธิแล้วจะได้รับความสงบ ต่อมาก็เกิดปัญญา แล้วก็เข้าทางมรรคผลนิพพาน เราจึงเข้าใจในบาปบุญคุณโทษต่างๆ เป็นอย่างมาก เราก็ได้พิจารณาในวัยนักเรียนว่าเราได้เคยผิดในศีลอย่างไร และรู้ว่ามันดี ไม่ดีอย่างไร

● ***ช่วยเล่าตัวอย่างของความเข้าใจในเรื่องเหล่านั้น***

▲ ตอนที่เรียนอยู่ชั้น ป. ๓ วันนั้นมีแมงเม่าบินมาเกาะหลอดไฟฟ้าที่บ้านจำนวนมาก ด้วยวัยตอนนั้นผมได้จับแมงเม่าไปวางไว้บนฝาหม้อน้ำแกงกำลังร้อน แมงเม่าก็ดิ้นทุรนทุรายหนีร้อน แต่ผมกลับสนุกสนาน หลังจากนั้นไม่ถึงเดือน ผมก็ได้รับอุบัติเหตุจากการที่ขี่จักรยานไปชนหม้อน้ำมันร้อนหกลวกขา คราวนั้นผมต้องเข้านอนโรงพยาบาลเป็นเวลา ๑ เดือนครับ

● ***ได้เข้าใจเหตุอันทำให้เขาเหล่านั้นต้องได้รับกรรมต่าง ๆ ในนรกอย่างไร***

▲ มันเป็นกรรมของเขาเองครับ เพราะถ้าทำดีย่อมได้ดีไปสู่สุคติ หากทำชั่วก็จะได้ผลชั่ว เช่นผิดศีล ไม่เคารพในเพศสมณะ ดูถูกดูหมิ่นในพระพุทธศาสนาก็จะได้รับผลกรรมนั้น หากหนักมากก็จะต้องไปรับโทษในอเวจีมหานรก

● ***แสดงว่ามีความมั่นคงในความเชื่อเรื่องบาป-กรรม เพราะได้พบเห็นนรกสวรรค์แล้ว***

▲ ครับ ผมมีความเชื่อเรื่องนี้มาก่อนแล้วว่ามีอยู่จริง ตอนนี้ยิ่งมีความเข้าใจมากยิ่งขึ้นครับ เพราะมีประสบการณ์ในสมาธิภาวนา เมื่อเดินผ่านฌานแล้วก็ได้เห็นเหล่าผู้ที่ทำความดี เช่นถ้าทำความดีมามากก็อาจจะอยู่ในสวรรค์ชั้นสูง มีความเป็นอยู่สุขสบายมาก มีความอิ่มทิพย์ ถ้าชั้นต่ำลงมาใกล้ภพมนุษย์ก็อาจจะเป็นผู้มีความโกรธความพยาบาทเหลืออยู่หน่อย ได้เกิดเป็นยักษ์หรือภูมเทวดาต่าง ๆ คือเป็นไปตามระดับความดีที่ได้ทำไว้

● ***หลังจากลาสิกขากลับไปเป็นนักเรียนอีก ตั้งใจจะรักษาหรือปฏิบัติอะไร***

▲ ตั้งใจว่าหลังจากสึก จะไปกราบเท้าบิดามารดาแล้วปฏิบัติภาวนาทุกวันไม่ให้ขาด ตามที่ตั้งใจและให้สัญญาไว้กับหลวงพี่

● ***ศีลละครับ***

▲ จะรักษาศีลไว้เสมอไม่ให้ขาด อย่างน้อยรักษาศีล ๕ ครับ

● ***เมื่อเข้าใจในธรรมะอย่างนี้ มีความรู้สึกอย่างไรกับคนทั่ว ๆ ไปในสังคมโลกที่วุ่นวายกับบาปกรรมต่าง ๆ อยู่ในทุกวันนี้***

▲ เปรียบเหมือนอยู่ในป่าทึบครับที่ยังไม่เห็นแสงสว่าง ป่าทึบย่อมมีใบไม้ต้นไม้บัง เจอทั้งภูเขาทั้งพื้นดินก็ขรุขระกันดาร แต่พวกเขาก็ยังเดินไป ไม่สามารถจะหาทางสว่างออกจากป่าทึบได้ ถ้าหากมีใครนำพวกเขากลับออกมาได้ โดยให้พบทางสว่างนั้น คงจะมีคนที่ต้องการพ้นออกมา และบางคนคงไม่ต้องการออกมา เพราะอาจจะคิดว่าทางนั้นเป็นสิ่งที่ดีอยู่แล้ว อย่างที่พูดว่า "เห็นกงจักรเป็นดอกบัว" ครับ

● ***ถ้าอย่างนั้นสามเณรคิดว่าจะได้มีโอกาสได้ช่วยพวกเขาบ้างหรือไม่***

▲ ผมคิดว่าคงจะทำได้มาก เพราะผมมีเพื่อน ๆ เยอะ ทั้งที่โรงเรียนและที่บ้าน รวมทั้งญาติพี่น้องอีกด้วย คงจะได้มีโอกาสทำอย่างนั้นครับ

■ ■ ■ ■

ผลจากการปฏิบัติธรรม

โดย

บุษดี พานิชเจริญผล

คืนวันอังคารที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๓๘ เวลาประมาณเกือบเที่ยงคืน เป็นวันและเวลาที่ข้าพเจ้าจะทำใจให้ลืมได้ไม่ง่ายนัก และ**ถ้าข้าพเจ้ามิได้เป็นผู้ปฏิบัติธรรม นั่งสมาธิข้าพเจ้าคงจะสติแตก และคงจะควบคุมอารมณ์และสถานการณ์ไม่ได้** อย่างที่ข้าพเจ้าได้ปฏิบัติไปแล้ว

ครอบครัวข้าพเจ้าเป็นครอบครัวเล็ก มีบิดามารดาและน้องชายแท้ ๆ เพียง ๒ คน น้องชายคนโตไม่ได้แต่งงานอยู่เป็นเพื่อนมารดา น้องชายคนเล็กแต่งงานมีลูกชายสองคน แยกไปอยู่ต่างหาก ส่วนข้าพเจ้าอยู่บ้านบิดา ญาติสนิทก็น้อยมาก ที่สนิทจริง ๆ ก็มีเพียงน้องชายลูกคุณอาคนเดียว คืนวันเกิดเหตุร้าย(อังคารที่ ๑๗) ข้าพเจ้ากลับจากงานสวดอภิธรรมคุณแม่เพื่อน ถึงบ้านประมาณ ๔ ทุ่ม ทราบทันทีจากบิดาว่าน้องชายคนเล็กถูกรถชน ข้าพเจ้าใจหายวูบ ทันทีนั้นเองโทรศัพท์ดังขึ้นบิดารับสาย ได้ความว่าทางโรงพยาบาลทหารผ่านศึก (ซึ่งผู้มีคุณธรรมและเมตตาจิตสูงได้กรุณานำน้องข้าพเจ้าไปส่งไว้คนขับหนีรถที่ชนทราบภายหลังว่าเป็นรถ ๖ ล้อ เหตุเกิดประมาณ ๒ ทุ่ม ๔๐ นาที) เขานำน้องส่งต่อโรงพยาบาลพญาไท ๒ เนื่องจากเครื่องมือไม่พร้อม ข้าพเจ้าใจคอไม่ดีนัก แต่สิ่งที่ดีที่สุดที่จะทำได้ในขณะนั้นคือรวมสติ สวดมนต์ ภาวนาให้น้องรอดปลอดภัย อย่าเจ็บอย่าทรมานนัก หลังจากเวลาผ่านไปเกือบ ๒ ชั่วโมง คือเกือบเที่ยงคืน เสียงโทรศัพท์ดังขึ้น ข้าพเจ้ารับสาย

(บิดาเข้านอนแล้ว ซึ่งข้าพเจ้าคิดว่าคงจะนอนไม่หลับ) เสียงเพื่อนน้องสะใภ้ถามข้าพเจ้าว่า

"คุณเป็นพี่สาวคุณสุวัฒน์ใช่ไหมคะ ?"

"ใช่ค่ะ"

"คุณสุวัฒน์เสียแล้วนะคะ"

เป็นเพียงคำโต้ตอบสั้น ๆ ก็จริง แต่เป็นข้อความที่ข้าพเจ้านั่งขึงตะลึงงัน ตัวชา สติเกือบวูบ และ**ถ้าข้าพเจ้ามิได้เป็นผู้ปฏิบัติธรรมฝึกสมาธิวิชชาธรรมกาย ข้าพเจ้าคงจะควบคุมตัวเองไม่ได้เลย** ข้าพเจ้าพยายามรวบรวมสติตั้งจิตอธิษฐานขอบุญกุศลคุณงามความดี ทานบารมี ศีลบารมี ภาวนาบารมี ที่ข้าพเจ้าได้สั่งสมอบรมมาในอดีตปัจจุบันและจะกระทำต่อไปในอนาคต จงส่งให้วิญญาณของน้องสู่สุคติสัมปรายภพ ข้าพเจ้าเรียนบิดาเพียงว่าทางโรงพยาบาลโทรมาแจ้งข่าวว่า น้องหัวใจเต้นอ่อน

คุณหมอพยายามช่วยอยู่ ยกหน้าที่การแจ้งข่าวร้ายให้น้องสะใภ้ และขอให้น้องชายลูกคุณอามาอยู่เป็นเพื่อน

วันพุธ (๑๘ มกราคม) ข้าพเจ้าไปทำงานตามปกติ เนื่องจากนายจ้างจะเดินทางไปประชุมแถบเอเชีย ๒ วัน คือพฤหัส-ศุกร์ ข้าพเจ้าจำเป็นต้องช่วยจัดเตรียมเอกสาร ดูแลความเรียบร้อย และมอบหมายให้ผู้ช่วยทำงานประจำแทน นายจ้างและน้อง ๆ เพื่อนร่วมงานมิได้เห็นความฟูมฟายไร้สติของข้าพเจ้า ทุกคนเห็นเพียงความสงบเงียบ และทุกคนคงจะเดาได้ว่า**ความสงบระงับ ความเข็มแข็งและแกร่งทางจิตเกิดขึ้นจากผลของการฝึกสมาธิ** ซึ่งข้าพเจ้าเองเคยชักชวนให้ทุกคนปฏิบัติตามอยู่เสมอ ดูกิริยาภายนอกข้าพเจ้าสงบก็จริง แต่ภายในจริง ๆ แล้วข้าพเจ้ารู้สึกทรมานมาก ข้าพเจ้า

ต้องพยายามตรึกนึกถึงองค์พระธรรมกาย ขอความใสสว่างของพระองค์ดับความทุรนทุรายในใจให้เกิดความเย็นสงบ และเมื่อยามที่รวมสติไม่ได้ ข้าพเจ้าก็พยายามภาวนาคำว่า "สัมมา อะระหัง" เพื่อระงับความใจหาย ความเศร้าโศกเสียใจอย่างสุดซึ้ง ซึ่งยากจะบรรยายเป็นคำพูดได้

พฤหัส (๑๙ มกราคม) น้องสะใภ้ น้องชายลูกคุณอา และข้าพเจ้าไปรับน้องชายออกจากนิติเวช โรงพยาบาลตำรวจ ซึ่งถ้าเป็นเมื่อก่อนหน้าที่ข้าพเจ้าจะฝึกสมาธิปฏิบัติธรรม ข้าพเจ้าเป็นคนขี้ขลาด ข้าพเจ้ากลัวสิ่งลี้ลับ ภูติผีปีศาจ กลัวแม้กระทั่งความมืด กลัวมากจริง ๆ จะไม่กล้าไปงานศพคนเดียว ไม่กล้าเดินผ่านเมรุและต้องสารภาพว่า ความกลัวต่อสิ่งเหล่านี้มีมาก จนเป็นที่ประจักษ์ชัดในหมู่เพื่อนและญาติสนิททุกคน โดยเฉพาะบิดามารดา การนั่งรถมากับน้องซึ่งเสียชีวิตอย่างกระทันหันเช่นนี้ ข้าพเจ้าจะทำไม่ได้แน่นอน ถ้าไม่เคยเป็นเพราะการเคยฝึกนั่งสมาธิ วันนั้นข้าพเจ้าตั้งมรณานุสติ มองน้องอย่างเห็นเป็นอนิจจัง เราสามคนนั่งรถมากับน้องจนถึงวัด ซึ่งข้าพเจ้าก็นั่งภาวนาเกือบตลอดทาง ข้าพเจ้าเป็นผู้นำข่าวร้ายไปแจ้งมารดากับน้องชายคนโต ด้วยสติที่ฝึกแล้วจนเกิดความแข็งแกร่งมั่นคงและพร้อมจะรับสถานการณ์ แต่ถึงกระนั้นอาการตกใจ ความคร่ำครวญร่ำไห้รำพันปานจะขาดใจของมารดาก็ทำให้ข้าพเจ้าเกิดความรู้สึกรันทด สลดหดหู่เป็นอย่างยิ่ง แต่โชคดีที่มารดาข้าพเจ้าก็เป็นผู้ปฏิบัติธรรม ใส่บาตรสวดมนต์ ภาวนาทุกวัน ข้าพเจ้าจึงสามารถนำมารดาไปงานสวดพระอภิธรรมน้องในคืนแรก ๆ และทุกคืน งานน้องผ่านไปอย่างเรียบง่าย ข้าราชการเพื่อนร่วมงานของน้องที่มาร่วมงานตั้งใจฟังสวดจริง ๆ ทุกคนสงบสำรวม ไม่มีการคุยกันระหว่างพระสวด นับเป็นบุญกุศลอย่างยิ่ง

วันอาทิตย์ (๒๒ มกราคม) เป็นวันนำน้องขึ้นเมรุเผา ข้าพเจ้าได้ดูน้องอีกเป็นครั้งสุดท้าย ดูเพื่อจำไว้เป็นมรณานุสติ ดูเพื่อให้เห็นเป็นอนิจจัง ดูเพื่อนำมาเล่ายืนยันให้ทุกคนฟังว่า **ในขณะที่เรามีชีวิตอยู่หลายคนจะต้องต่อสู้ดิ้นรนแก่งแย่งชิงดีชิงเด่น ประจบสอพลอ มีความละโมบ โลภมากไม่มีที่สิ้นสุด มีกิเลสตัณหานานัปการ มีเท่านี้ต้องการเท่านั้น ไม่มีคำว่า "พอ" หรือ "หยุด" จนลืมไปว่าท้ายสุดของชีวิตคนเรานั้นจะมีเพียงบุญและกรรมที่นำติดตัวไปจริง ๆ** อย่างพระที่ท่านเทศน์ให้เราได้ฟังอยู่เสมอ **บุญจะเป็นเพื่อนที่ซื่อสัตย์ติดตามเราไปดั่งเงา สิ่งอื่น ๆ นำไป**

ด้วยไม่ได้เลย แม้แต่ดอกไม้เพียงกำเดียว เขายังต้องมัดมือให้ถือไว้ เพราะฉะนั้นชีวิตคนเราที่เหลืออยู่ซึ่งแต่ละคนก็กำหนดไม่ได้ว่าจะจบสิ้นลงเมื่อใด และสภาพใด (ยกเว้นผู้ปฏิบัติสมาธิได้ในระดับหนึ่ง จึงจะสามารถทราบได้) **เราจึงควรอย่างยิ่งที่จะสั่งสมบุญกุศลไว้ การทำบุญมิใช่มีเพียงการตักบาตร ให้ทาน ทำสังฆทาน สวดมนต์ ทอดผ้าป่า กฐิน เท่านั้น บุญที่แท้จริงและควรทำอย่างยิ่ง นอกเหนือไปจากบุญดังกล่าวแล้วนั้น คือ การทำสมาธิวิปัสสนา** เพราะเป็นบุญที่ทำได้สม่ำเสมอ ไม่จะเป็นต้องใช้ปัจจัย ไม่ต้องเลือกสถานที่เวลา หรือต้องทำตามเทศกาล เพราะถ้าเราได้เรียนและทราบวิธีการปฏิบัติสมาธิ เราจะทำได้ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็น ยืน เดิน นั่ง นอน หรือแม้แต่เวลาเดินทางไปไหน รถติด หรือไปติดต่อธุระอะไรต้องรอนาน ทำให้เกิดการกระวนกระวายหงุดหงิด เราก็ยังสงบระงับได้ด้วยการตรึกนึกถึงดวงแก้วใส หรือองค์พระใสอยู่ศูนย์กลางกาย หรือด้วยการภาวนาคำว่า "สัมมาอะระหัง" และ**ผลดีอย่างยิ่งที่ได้รับจากการฝึกจิตทำสมาธินี้จะประจักษ์ชัดต่อตัวผู้ปฏิบัติเอง** ยามเมื่อเจ็บไข้ได้ป่วย ประสบเคราะห์กรรมวิบากกรรมที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และไม่ว่าจะเผชิญกับสิ่งร้ายแรงปานใด จิตที่เคยรวมจนเป็นสมาธิจะช่วยให้มีสติแก้ไขสถานการณ์ต่าง ๆ ให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี ข้าพเจ้าเป็นผู้ที่ชอบชักชวนเพื่อน ๆ ทุกคนให้ปฏิบัติธรรม นั่งสมาธิ อีกต่างหากด้วย.

■ ■ ■ ■

ตอบปัญหาธรรม

โดย

พระอาจารย์มหาเสริมชัย ชยมงฺคโล ป.ธ.๖

● **ถาม** การนั่งสมาธินี้จะฝึกแก่ชนชั้นระดับไหนได้บ้าง ?

○ **ตอบ** ได้ตั้งแต่เด็กอายุ ๕-๖-๗ ขวบขึ้นไป มีคุณแก่ผู้ปฏิบัติทุกระดับ แต่เด็กที่ยังเล็กเกินไปนั้น เธอได้เหมือนเด็กที่ได้ของเล่น แต่เมื่อโตพอจะรู้ความพอสมควรเช่นเด็กอายุประมาณ ๘-๙ ขวบขึ้นไปแล้ว เธอจะตอบคำถามของเรา เหมือนกับผู้ใหญ่ที่ปฏิบัติกัมมัฏฐานทีเดียว ซึ่งเป็นเรื่องที่แปลกเพราะถ้าถึงธรรมกายแล้ว การเห็นและการรู้ใจของเธอเป็นพระ ยิ่งเด็กโตขึ้นมาหน่อยรู้ความพอสมควร การพูดจาขณะที่ใจเป็นธรรมกายอยู่ในธรรมกายนั้นคมยิ่งกว่า ผู้ใหญ่ที่ไม่ได้ปฏิบัติธรรมมากทีเดียว

● **ถาม** การปฏิบัติธรรมบางสำนักเน้น เรื่องศีล บางสำนักเน้นเรื่องสมาธิ บางสำนักเน้นเรื่องปัญญา เป็นเช่นนี้ อย่างไรจึงจะถูกกันแน่ ?

○ **ตอบ** ง่าย ๆ มากเลย พระพุทธเจ้าได้ทรงเน้น ทั้ง ศีล สมาธิ ปัญญา จึงต้องว่ากันทั้งสาม คือไตรสิกขา **หลวงพ่อวัดปากน้ำท่านเน้นทั้ง ศีล สมาธิ ปัญญา** ให้ไปอ่านเทศน์ของท่านจะทราบได้เลย และวิชชาที่บันทึกไว้นั้นท่านได้เน้นทั้ง **ศีล สมาธิ ปัญญา โดยตลอด** ตั้งแต่ **ศีล สมาธิ ปัญญา อธิศีล อธิจิต อธิปัญญา ปฐมมรรค มรรคจิต มรรคปัญญา ธรรมโคตรภู พระโสดา พระสกิทาคา พระอนาคา อรหัต ถึงตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าถึงเข้านิโรธ คำนวณรู้ที่ตรัสรู้ในนิโรธของพระพุทธเจ้า นั้นเป็นวิชชาธรรมกายชั้นสูง หลวงพ่อท่านเน้นตลอดเวลา**

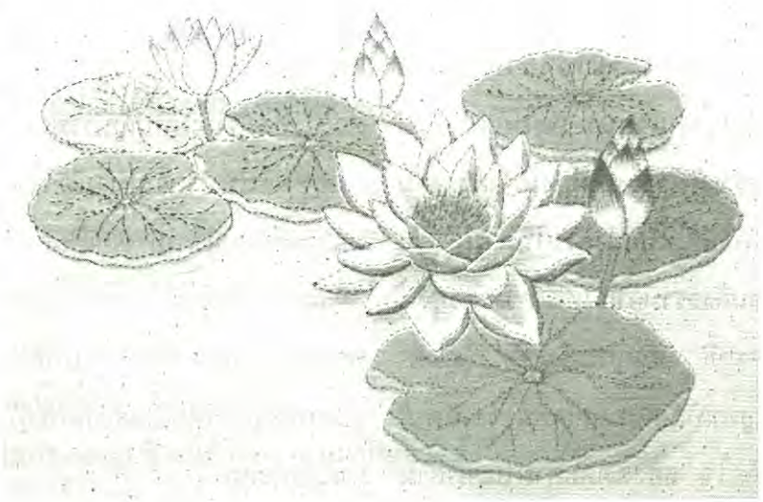

● **ถาม** ดวงนิมิตในศูนย์กลางกายยังไม่ใส แต่เห็นตัวเราในนิมิต ศูนย์กลางกายจะปฏิบัติอย่างไร ? และนิมิตตัวเราให้เห็นชัดขึ้น เจริญขึ้นอย่างไรบ้าง?

○ **ตอบ** ที่เห็นนิมิตยังไม่ใสเพราะใจยังไม่หยุดนิ่งตรงศูนย์กลางนิมิตนั้น ให้หยุดนิ่งกริ๊กลงไป ให้นึกในใจ หยุดในหยุด กลางของหยุด กลางของกลางนิดเดียว พอใจหยุดนิ่งถูกส่วนจะใสขึ้นมาทันทีนี่ข้อที่หนึ่ง

ข้อที่สอง เมื่อศูนย์กลางขยายออก ใสพอสมควร ก็จะเห็นกายมนุษย์ละเอียด กายมนุษย์ละเอียดถึงแม้จะยังเห็นไม่ใสก็ไม่เป็นไร มีอุบายวิธีทำอย่างนี้นะ ละอุปาทานเลย **ละอุปาทานความรู้สึกที่เนื่องด้วยกายมนุษย์หยาบ** ไม่สนใจ **ดับหยาบไปหาละเอียด เป็นกายมนุษย์ละเอียดนั้น** แม้เห็นไม่ชัด แม้เห็นลาง ๆ ก็ทำความรู้สึกว่าเป็นกายละเอียดนั้น **ใจจะละจากอุปาทานในกายหยาบ เข้าไปเป็นเวทนา จิต ธรรม ของกายละเอียด เมื่อใจกำหนดหยุดนิ่งไปที่ศูนย์กลางกาย ก็จะเห็นดวงธรรมใสสว่างขึ้น กลางของกลาง หยุดในหยุด กลางของหยุดให้ใสสว่างขึ้นจะใสสว่างทั้งดวงและทั้งกาย และองค์ฌานแล้วใจก็ หยุดในหยุดเรื่อยไป ดับหยาบไปหาละเอียด หยุดนิ่ง ศูนย์กลางขยายว่างออกไป กายละเอียดอื่น ๆ ก็จะปรากฏขึ้นมาใหม่ให้จำไว้เลย ดับหยาบไปหาละเอียด ทำความรู้สึกเป็นกายละเอียดต่อ ๆ ไป หยุดในหยุด กลางของกลางให้ใสสว่างทั้งดวง**

ทั้งกาย และองค์ฌาน

เราจะเข้าถึงกายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต และธรรมในธรรมที่ผ่องใส สวยงาม โตใหญ่ขึ้นกว่าเดิมไปตามลำดับ จนถึงธรรมกาย แต่ว่าดวงธรรม ศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติ-ญาณทัสสนะ และเห็น จำ คิด รู้ คือใจ ของแต่ละกายในภพสามนั้น เนื่องด้วยยังมี **อวิชชานุสัย หุ้ม "ดวงรู้" กามราคานุสัย หุ้ม "ดวงคิด" ปฏิฆานุสัย หุ้ม"ดวงเห็น"อยู่** เพราะฉะนั้น ดวง เห็น จำ คิด รู้ ที่ตั้งอยู่ตรงกลางของกลางดวงธรรมนั้นจึงยังไม่เบิกบาน คือยังไม่ขยายโตเต็มกายแต่ว่าขยายโตขึ้นในระดับหนึ่ง เช่นของกายมนุษย์จะประมาณฟองไข่แดงของไข่ไก่เท่านี้ สำหรับผู้ที่จะสามารถเจริญกัมมัฏฐานได้ แต่ถ้าใครเห็นดวงเล็กขนาดนิดเดียวเท่าดวงดาว คนนั้นชาตินี้เจริญกัมมัฏฐานสำเร็จได้ยาก บางท่านเห็นดวงโต อย่างโตเท่าดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ขึ้นอยู่ที่บุญบารมีของแต่ละท่านที่บำเพ็ญมาแล้วไม่เหมือนกัน ของกายทิพย์เป็นสองเท่าของกายมนุษย์ ของกายรูปพรหมเป็นสองเท่าของกายทิพย์ ของกายอรูปพรหมเป็นสองเท่าของกายรูปพรหม

เพราะเหตุไร ?

เพราะกิเลส ตัณหา อุปาทาน ที่หุ้มซ้อนอยู่นั้นค่อย ๆ จางหมดไป ด้วยการรวมใจหยุดในหยุดกลางของหยุด และดับหยาบไปหาละเอียดเรื่อย ๆ เราจึงถึงคุณธรรมที่บริสุทธิ์ยิ่งกว่ากันไปตามลำดับ จาก**มนุษย์ธรรม**ไปถึง**เทวธรรม** ถึง**พรหมธรรม อรูปพรหมสุดละเอียดของคุณธรรมของกายในภพสาม ก็จะถึงธรรมกาย**

ดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรม-กายนี้จึงเบิกบานเต็มที่ เต็มธาตุเต็มธรรม หมายความว่า **ดวงธรรมและดวง เห็น จำ คิด รู้ ของธรรมกาย** ตั้งแต่ **ธรรมกายโคตรภู** แม้จะมีขนาดหน้าตักความสูงเพียง ๔ วาครึ่ง แต่เส้น**ผ่าศูนย์กลางดวงธรรม และเห็น จำ คิด รู้ ศีล สมาธิ ปัญญา วิมุติ วิมุติญาณ-ทัสสนะ**นั้น **ขยายโตเต็มส่วนเต็มธาตุเต็มธรรม คือมีเส้นผ่าศูนย์กลางเท่าหน้าตักและความสูงของธรรมกาย จากธรรมกายโคตรภูไปสุดละเอียด ถึงธรรมกายในอรหัต ในอรหัตก็เป็นอย่างนี้**

■ ■ ■ ■

ขอเชิญร่วมอนุโมทนาต่อกุศลจิตอันงดงาม

ของเหล่ากัลยาณมิตร ผู้หยิบยื่นแสงสว่างอันนิรันดร์แก่เพื่อนมนุษย์
ด้วยการอุปถัมภ์การพิมพ์นิตยสารดังนี้

หลวงพ่อพระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล
คุณสุทัศน์-คุณสุนีรัตน์-ด.ญ.สุชญา นิ่มกุลรัตน์
หจก.ประวัติยนต์
คุณนัทธมน เลิศมหโชค
คุณจินตนา รุจิรัชกร-ด.ญ.ทิพย์อำพัน งามเบญจวงศ์
คุณพงศ์พฤทธิ์ รุจิรัชกร และครอบครัว
โรงเรียนอนุบาลสุนรา
คุณจันทร์ศรี-คุณระเบียบ สิงห์น้อย และครอบครัว
คุณประภาส-คุณวาสนา เนตรกระจ่าง และครอบครัว
นพ.ธรรม์พงษ์-ดร.สาวิตรี รังสิภัทร์
บริษัท อ๊อกซิเดชั่น จำกัด

ผู้มีรายนามข้างต้นนี้ คือผู้มีจิตศรัทธาบริจาคเงินบำรุงการพิมพ์นิตยสารธรรมกายแต่ละเล่มเป็นเงิน ๑,๐๐๐ บาท
ผู้มีจิตศรัทธาโปรดติดต่อขอบริจาคได้ที่ **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย**
สำนักงานศาลาการเปรียญ วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กทม.๑๐๑๐๐ โทร. ๒๒๔-๗๔๗๕, ๒๒๕-๑๙๙๘

บ.บางกอกสลักภัณฑ์ และ บ.อิทธิผลอุตสาหกรรม 1993 จก. เป็นเจ้าภาพบริจาคเงินค่ารถรับสาธุชนไปปฏิบัติธรรมทุกวันเสาร์ต้นเดือน ที่วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อ.คำเนินสะดวก จ.ราชบุรี เดือนละ ๕,๐๐๐ บาท

สพฺพทานํ ธมฺมทานํ ชินาติ
การให้ธรรมเป็นทาน ชนะการให้ทั้งปวง
รายนามเจ้าภาพถวายนิตยสาร "ธรรมกาย" แด่พระภิกษุสงฆ์

เจ้าภาพ		ผู้รับ
คุณอภิชัย-คุณหทัยชนก-คุณชนาธิป นาคสมมบูรณ์	ถวาย	พระธรรมสิริสารเวที วัดบวรนิเวศวิหาร พระนคร กทม. ๑๐๒๐๐
คุณจรัสศรี เข็มทอง	ถวาย	พระธรรมมหาวีรานุวัตร วัดไร่ขิง อ.สามพราน จ.นครปฐม ๗๓๑๑๐
ดร.อนุมงคล - คุณธัญญา ศิริเวทิน	ถวาย	พระครูประสุตวรญาณ วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร ป้อมปราบฯ กทม. ๑๐๑๐๐
ดร.อนุมงคล - คุณธัญญา ศิริเวทิน	ถวาย	พระครูสรวุฒิพิศาล วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร ป้อมปราบฯ กทม. ๑๐๑๐๐
ดร.อนุมงคล - คุณธัญญา ศิริเวทิน	ถวาย	พระครูสุวรรณสิริธรรม วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร ป้อมปราบฯ กทม. ๑๐๑๐๐
คุณวีระยา วงศ์ชัยชาญ	ถวาย	พระดนัย วิริยงฺกุโร วัดปากน้ำ (ตึกศรีบุญยรัตน์) ภาษีเจริญ กทม. ๑๐๑๖๐
คุณมุกยิ้น แซ่ฮก	ถวาย	พระมหาสมบัติ อธิสมฺปตฺติ วัดปากน้ำ (ตึกสวัสดิ์ล้อม) ภาษีเจริญ กทม. ๑๐๑๖๐

ดร.อนุมงคล - คุณธัญญา ศิริเวทิน	ถวาย	พระมหาอภิชัย เปมสีโล วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร ป้อมปราบ กทม. ๑๐๑๐๐
คุณพลวัฒน์ ภาคีมนต์	ถวาย	พระศาสนานุรักษ์ วัดปากน้ำ (ประชาสัมพันธ์) ภาษีเจริญ กทม. ๑๐๑๖๐
คุณเพลินใจ เสนะวีณิน	ถวาย	พระศุภฤกษ์ ศุภชโย วัดปากน้ำ (พระอุโบสถ) ภาษีเจริญ กทม. ๑๐๑๖๐
คุณภารดา โชติชวนันท์	ถวาย	พระอาจารย์สังเวียน อธิวฑฺโต วัดปากน้ำ (คณะเนกขัมม์) ภาษีเจริญ กทม. ๑๐๑๖๐
คุณภาวิดา ตรีนุชจรัสกุล	ถวาย	พระอาจารย์มหาบุญธรรม ปญฺญาวชิโร วัดปากน้ำ (คณะเนกขัมม์) ภาษีเจริญ กทม. ๑๐๑๖๐
ดร.อนุมงคล - คุณธัญญา ศิริเวทิน	ถวาย	พระมหาปราโมทย์ ปโมทิโต วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี ๗๐๑๓๐
ดร.บุญมี อย่างธารา	ถวาย	พระอุดรคณาจารย์ วัดโพธิสมภรณ์ ถ.ศุภกิจจรรยา อ.เมือง จ.อุดรธานี ๔๑๐๐๐
ดร.อนุมงคล - คุณธัญญา ศิริเวทิน	แด่	คุณครูตรีธา เนียมขำ วัดปากน้ำ (หอเจริญวิปัสสนา) ภาษีเจริญ กทม. ๑๐๑๖๐

ผู้มีรายนามข้างต้นนี้ คือผู้มีจิตศรัทธาเป็นเจ้าภาพถวายนิตยสารธรรมกาย ถวายแด่พระสงฆ์ ๑ ปี (๔ เล่ม)
ผู้มีจิตศรัทธาโปรดติดต่อขอรับเป็นเจ้าภาพได้ที่ มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย
สำนักงานศาลาการเปรียญ วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร กทม.๑๐๑๐๐ โทร. ๒๒๔-๗๔๗๕, ๒๒๕-๑๙๙๘

หลักสูตรการอบรมพระกัมมัฏฐาน

โดย

หลวงพ่อพระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล

เจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม

ผู้อำนวยการ สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย

อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี

หลักสูตรการอบรมภาคธรรมบรรยาย

การดำเนินโครงการอบรมสมถวิปัสสนากัมมัฏฐานแด่พระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา และสาธุชนทั้งหลาย เฉพาะภาคธรรมบรรยาย มีการบรรยายธรรมในหัวข้อที่เกี่ยวกับธรรมปฏิบัติ คือ สมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน อันเป็น**หลักสูตร**ช่วยส่งเสริมความรู้ความเข้าใจแก่ผู้มาเข้ารับการอบรมพระกัมมัฏฐาน ดังต่อไปนี้

๑. ***หลักสมถวิปัสสนากัมมัฏฐานเพื่อทำนิพพานให้แจ้ง***ได้แก่ **ธรรมอันเป็นอารมณ์** หรือ **ภูมิของสมถะและวิปัสสนา, วิสุทธิ ๗** คือธรรมอันเป็นรากเหง้าของวิปัสสนา และธรรมอันเป็นตัววิปัสสนา ฯลฯ

๒. **อาการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า**

๓. **จรณะ ๑๕ และ การบำเพ็ญบารมี ๑๐ ทัศ** เป็นต้น

๔. **โพธิปักขิยธรรม** คือธรรมอันเป็นฝักฝ่ายแห่งความตรัสรู้ ได้แก่

สัมมัปปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ สติปัฏฐาน ๔

อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ อริยมรรคมีองค์ ๘

เฉพาะ**หลักสมถวิปัสสนากัมมัฏฐานเพื่อทำนิพพานให้แจ้ง** และ**วิธีปฏิบัติสมถวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนววิชชาธรรมกายของพระพุทธเจ้าที่พระเดชพระคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำท่านได้ปฏิบัติและสั่งสอนถ่ายทอดไว้นั้น ข้าพเจ้าเป็นผู้บรรยายเองตลอดมาจนถึงทุกวันนี้**

หลักสูตรการอบรมภาคปฏิบัติพระกัมมัฏฐาน กำหนดเวลาการอบรม วิธีการอบรม และ การจัดการบุคลากร

ใช้เวลาส่วนใหญ่ในแต่ละวันในการฝึกเจริญภาวนาสมถวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนววิชชาธรรมกาย ตามที่พระเดชพระคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำ พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร) ท่านได้ปฏิบัติ และได้สั่งสอนถ่ายทอดไว้ มีกำหนดเวลาและ**วิธีการอบรม**ในแต่ละวันหลักสูตรการอบรม และการจัดการบุคลากร ดังต่อไปนี้

๑. **กำหนดเวลาอบรมพระกัมมัฏฐานแต่ละวัน ดังต่อไปนี้**

๐๔.๐๐ น.	สัญญาณระฆัง
๐๔.๓๐ น.	ประชุมพร้อมกัน ทำวัตรเช้า แล้วฝึกเจริญภาวนาธรรมร่วมกัน
๐๘.๐๐ น.	สัญญาณระฆัง
๐๘.๓๐ น.	ประชุมพร้อมกัน แล้วฝึกเจริญภาวนาธรรมร่วมกัน
๐๙.๓๐ น.	รับภัตตาหารบิณฑบาต แล้วต่างแยกย้ายกันไปฉันที่กลดของตน (ฉันภัตตาหารมื้อเดียว) แล้วพักผ่อนหรือปฏิบัติภาวนาธรรมเอง ตามอัธยาศัย
๑๓.๓๐ น.	สัญญาณระฆัง
๑๔.๐๐ น.	ประชุมพร้อมกัน แล้วรับฟังธรรมบรรยาย
๑๖.๓๐ น.	สัญญาณระฆัง
๑๗.๐๐ น.	แบ่งกลุ่มย่อยแยกย้ายกันไปฝึกเจริญภาวนาธรรม โดยมีพระวิปัสสนาจารย์วิทยากรช่วยให้คำแนะนำโดยใกล้ชิด
๑๙.๐๐ น.	สัญญาณระฆัง
๑๙.๓๐ น.	ประชุมพร้อมกัน ฝึกเจริญภาวนาธรรมร่วมกัน แล้วเปิดโอกาสให้ถามปัญหาธรรมปฏิบัติ
๒๑.๓๐ น.	ปิดไฟ จำวัด

๒. วิธีการอบรมสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน ดังต่อไปนี้

มีทั้งการให้การอบรมพระกัมมัฏฐานรวมกัน และมีทั้งการแบ่งผู้เข้ารับการอบรมออกเป็นกลุ่มย่อย ตามระดับภูมิธรรมที่ปฏิบัติได้ กล่าวคือ

ก). **กลุ่มที่ยังปฏิบัติไม่ถึงดวงธรรม หรือ ดวงปฐมมรรค**

ข). **กลุ่มที่ปฏิบัติได้ถึงดวงธรรมแล้ว ก็แยกไปต่อธรรมให้ถึงธรรมกาย**

ค). **กลุ่มที่ปฏิบัติได้ถึงธรรมกายแล้ว ก็แยกไปต่อวิชชาชั้นกลาง**

มีการพิจารณาสติปัฏฐาน ๔ เป็นต้น และฝึกเจริญวิชชาธรรมกายชั้นสูงต่อไป

โดยมีพระวิปัสสนาจารย์หรือพระวิทยากรประจำกลุ่ม คอยให้คำแนะนำโดยใกล้ชิด และเมื่อมีผู้ปฏิบัติได้ผลดี แต่ยังไม่มีประสบการณ์ในการสอน หรือไม่มีอัธยาศัยในการสอน หรือยังเป็นเด็ก ก็ให้ช่วยเจริญภาวนาวิชชาธรรมกายชั้นสูงประจำอยู่ตามกลุ่มต่าง ๆ เพื่อให้การอบรมได้ผลดีขึ้น และมีผลเป็นการสร้างบุคลากรที่ยังไม่มีประสบการณ์ในการสอน ให้ดูตัวอย่างการสอนแล้วสามารถเป็นวิทยากรในโอกาสต่อไปได้

๓. มีหลักสูตรการอบรมสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน ดังต่อไปนี้

(๑) เบื้องต้นในขั้นสมถกัมมัฏฐาน

โดยอาศัย**อาโลกกสิณ**เป็นองค์บริกรรมนิมิต และ**พุทธานุสติ**ด้วยคำบริกรรมภาวนาว่า "**สัมมาอะระหัง**" เป็นอารมณ์สมถกัมมัฏฐานคู่กัน เพื่อประคองใจ รวมใจให้หยุดนิ่ง ตรงศูนย์กลางกาย เหนือระดับสะดือ ๒ นิ้วมือ อันเป็นที่ตั้งกำเนิดธาตุธรรมเดิม และเป็นที่ตั้งกายในกาย ซึ่งรวมเวทนาในเวทนา จิตในจิต และธรรมในธรรม อยู่ ณ ภายใน จากสุดหยาบ (ณ ภายนอก) ไปจนสุดละเอียด (ณ ภายใน) ถึง "ธรรมกาย" และ "อายตนนิพพาน"

อนึ่ง ตรงศูนย์กลางกายระดับสะดือพอดีนั้น เป็นที่สุดและที่ตั้งต้นลมหายใจเข้าออก **เมื่อผู้เจริญภาวนารวมใจหยุดนิ่งตรงศูนย์กลางกายเหนือระดับสะดือ ๒ นิ้วมืออยู่นั้น มีสติเห็นลมหายใจเข้าออกผ่านศูนย์กลางดวงแก้วชัดขึ้น โดยไม่ต้องตามลม คือให้มีสติรู้เห็นอยู่พร้อมกับบริกรรมภาวนาตรงศูนย์กลางกายเหนือระดับสะดือแห่งเดียว เพื่อประคองใจให้หยุดนิ่งตรงนี้** ก็จัดเป็นอานาปานสติ อีกโสดหนึ่งด้วย

(๒) ขั้นอนุวิปัสสนากัมมัฏฐาน

เมื่อมีผู้ปฏิบัติได้ถึงดวงปฐมมรรคหรือดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ เห็นใสแจ่มอยู่ ณ ศูนย์กลางกายดีแล้ว **จะถวายหรือให้คำแนะนำแก่ผู้ปฏิบัติภาวนานั้นในขั้นวิปัสสนาต่อไปตามวิธีที่พระเดชพระคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำ พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร) ได้ปฏิบัติและสั่งสอนถ่ายทอดไว้ให้กับพระเดชพระคุณพระภาวนาโกศลเถร รองเจ้าอาวาสและอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนาธุระ วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ องค์ปัจจุบัน (ผู้เป็นครูของข้าพเจ้า ซึ่งได้ถ่ายทอดวิชชาธรรมกายนั้นแก่ข้าพเจ้า) เป็นขั้น ๆ** ดังต่อไปนี้

ขั้นแรก แนะวิธีปฏิบัติต่อไป (เรียกว่า "ต่อธรรม") ให้ถึงกายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต และธรรมในธรรม ของกายมนุษย์-มนุษย์ละเอียด , กายทิพย์-ทิพย์ละเอียด, กายรูปพรหม-รูปพรหมละเอียด, กายอรูปพรหม-อรูปพรหมละเอียด ถึงธรรมกายโคตรภู-โคตรภูละเอียด ธรรมกายพระโสดาบันละเอียด, ธรรมกายพระสกิทาคามี-พระสกิทาคามีละเอียด, ธรรมกายพระอนาคามี-พระอนาคามีละเอียด, ธรรมกายพระอรหัต-พระอรหัตละเอียด ต่อ ๆ ไป จนสุดละเอียด จนถึงอายตนนิพพาน

ขั้นที่ ๒ ให้พิจารณากายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต และธรรมในธรรม ทั้ง ณ ภายนอก (ส่วนของกายหยาบ) และทั้ง ณ ภายใน (ส่วนของกายละเอียด) เฉพาะส่วนธรรมในธรรมนี้ ให้พิจารณาทั้งขั้นธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ อินทรีย์ ๒๒ เท่าที่พอจะมีเวลาเหลือให้คำแนะนำได้

ขั้นที่ ๓ แนะนำ**วิธีเจริญฌานสมาบัติ แล้วตรวจดูสภาพของสัตวโลกที่เป็นไปในภพ ๓** (เรียกว่า "ตรวจภพ ตรวจจักรวาล") คือ ตรวจดูสัตวโลกในกามภพ รูปภพ อรูปภพ ได้แก่ดูความเป็นไปของสัตวโลกในสุคติโลกสวรรค์บ้าง ในทุคคติภพ ได้แก่ เปรต สัตว์นรก อสุรกาย บ้าง ให้เห็นสภาพธรรมที่ปัจจัยปรุงแต่ง คือ "สังขารธรรม" ทั้งหลายทั้งปวง ที่ถูกปรุงแต่งด้วย "**ปุญญาภิสังขาร**" บ้าง "**อปุญญาภิสังขาร**" บ้าง "**อเนญชาภิสังขาร**" บ้าง และ

แนะนำ**วิธีเจริญฌานสมาบัติ แล้วน้อมไปเพื่ออตีตังสญาณ ดูอดีตชาติ** คือ อัตภาพและชีวิตของตนและของสัตว์อื่นในอดีตที่เวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารจักรไม่มีที่สิ้นสุดบ้าง **น้อมไปเพื่อ "อนาคตังสญาณ" ดูอนาคต** คือ ความแก่ เจ็บ และตาย ของตน **เป็นมรณสติ**บ้าง **ดูจุติปฏิสนธิของสัตวโลกว่าเป็นไปตามกรรม**อย่างไรบ้าง

การพิจารณาสภาวธรรมทั้ง ๓ ขั้นนั้นก็เพื่อให้เห็นแจ้ง-รู้แจ้งในสภาวะของสังขารธรรมทั้งหลาย

ทั้งปวง ทั้งที่มีวิญญาณครอง คือ อุปาทินนกสังขาร และที่ไม่มีวิญญาณครอง คืออนุปาทินนกสังขาร บรรดาที่เป็นไปในภูมิ ๓ เหล่านี้ **ตามที่เป็นจริง (ธรรมฐิติ ธรรมนิยาม)** ว่า **ไม่เที่ยง (อนิจฺจํ)** คือเมื่อเกิดขึ้นแล้วก็มีความแปรปรวนไป **สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นจึงเป็นทุกข์ (ยทนิจฺจํ ตํ ทุกฺขํ) สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นจึงเป็นอนัตตา (ยํ ทุกฺขํ ตทนตฺตา)** มิใช่ตัวตนของใคร **คือไม่มีใครเป็นเจ้าของ (อสฺสามิกํ)** อย่างแท้จริงหรือตลอดไปได้ **เป็นสภาพว่างเปล่า (สุญฺญํ)** คือมีแล้วกลับไม่มี **ไม่อยู่ในอำนาจ (อวสวตฺตนํ) ของใคร ๆ ว่าสังขารธรรมทั้งหลายจงอย่าแก่ (มา ชีรนฺตุ) จงอย่างตาย (มา มียนฺตุ) เป็นสภาพธรรมที่ตรงกันข้ามกับ "อตฺตา" ตัวตน (อตฺตปฏิปกฺขํ)** ทุกประการ

นี้เป็นขั้นอนุวิปัสสนา ให้เกิดวิปัสสนาปัญญา เห็นแจ้งในพระไตรลักษณ์

(๓) ขั้นโลกุตตรวิปัสสนา

แนะนำให้พิจารณา**ธรรมในธรรม คือ อริยสัจ ๔** และ**ปฏิจจสมุปบาทธรรม ๑๒ ในกายมนุษย์ ทิพย์ พรหม อรูปพรหม ให้เห็นแจ้งแทงตลอดด้วยญาณ ๓** คือ สัจญาณ กิจญาณ และ กตญาณ มีอาการ ๑๒ ตามระดับภูมิธรรมที่ปฏิบัติได้ พร้อมทั้ง**วิธีทำนิโรธ**(ไม่ใช่นิโรธสมาบัติ) **ดับสมุทัย** โดยธรรม-กายตั้งแต่ธรรมกายโคตรภู ถึงธรรมกายอรหัตที่สุดละเอียด เจริญฌานสมาบัติและพิสดารกายจนสุดกายหยาบกายละเอียด ฯลฯ **เพื่อปหานอกุศลจิตของกายในภพ ๓ จนเป็นแต่ธรรมกายอรหัตในอรหัตสุดละเอียด จิตละเอียดที่สุด ปล่อยวางความยินดีในฌานสมาบัติ และละอุปาทานในเบญจขันธ์ของกายในภพ ๓ ปล่อยขาดหมดพร้อมกัน ธรรมกายที่หยาบจะตกศูนย์ ธรรมกายที่สุดละเอียดจะไปปรากฏในอายตนนิพพาน ยึดหน่วงพระนิพพานเป็นอารมณ์ (แต่พระนิพพานไม่มีอารมณ์) ให้ได้รู้เห็นวิสังขารคือพระนิพพานธาตุอันเป็นธรรมที่ไม่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่ง ได้แก่ธรรมกายที่บรรลุพระอรหัตผลแล้วของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้าและพระอรหันตสาวกที่ดับขันธ์(ตาย) เข้าปรินิพพานด้วยอนุปาทิเสสนิพพานธาตุ** (พระนิพพานธาตุที่ไม่มีอุปาทิ ได้แก่ไม่มีเบญจขันธ์เหลือ เป็นแต่ธรรมกายที่บรรลุพระอรหัตผลแล้วล้วน ๆ) **แล้วปรากฏประทับเข้านิโรธอยู่ในอายตนนิพพาน** (ที่สถิตอยู่ของพระนิพพานธาตุที่เข้าอนุปาทิเสสนิพพานธาตุแล้ว) **สงบตลอดกันหมด**

จึงได้รู้-เห็นสภาวะของวิสังขารธรรมคือพระนิพพานธาตุทั้งหลายที่ไม่ประกอบด้วยปัจจัยปรุงแต่งเหล่านี้เองว่า **มีสภาพที่เที่ยง (นิจฺจํ)** เมื่อตั้งอยู่ไม่ต้องเปลี่ยนแปลงแปรปรวน (อวิปริณามธมฺมํ) **เป็นบรมสุข (นิพฺพานํ ปรมํ สุขํ) เป็นอมตธรรม (อมตํปทํ)** คือเป็นธรรมที่ไม่ตาย **ไม่ต้องเคลื่อน (อจฺจุตํ) เป็นสภาพธรรมที่คงที่ (ตาทิ) ยั่งยืน (ธุวํ) และ มั่นคง (สสฺสตํ)** และเป็น**ธรรมที่ว่าง (สุญฺญํ) จากกิเลส อวิชชา ตัณหา อุปาทาน (คือว่างจากความยึดถือสังขารอันเป็นตัวตนสมมุติและเป็นอนัตตา ว่าเป็นตัวตน "อัตตา") พระนิพพานจึงชื่อว่า ว่างจากอัตตา คือว่างจากตัวตนสมมุติที่เป็นสังขารธรรมทั้งหลายเหล่านั้น**

และได้รู้เห็นสภาวะของวิสังขาร คือพระนิพพานธาตุโดยปรมัตถ์นั้นว่าเป็นธรรมที่พ้นจากอาณัติแห่งพระไตรลักษณ์ เป็นธรรมที่มีสภาวะที่เป็นตรงกันข้ามกับสังขารธรรมทั้งหลายทั้งปวงโดยสิ้นเชิง จึงเป็น "อัตตา" ตัวตนแท้ ที่วิมุติหลุดพ้นจากสรรพกิเลสทั้งปวง

นี้เป็นขั้นโลกุตตรวิปัสสนา ให้สามารถเจริญโลกุตตรปัญญา ด้วยการที่ได้ทั้งเห็นทั้งรู้ และให้ถึงมรรค ผล นิพพ ตามระดับภูมิธรรมที่ปฏิบัติได้

(๔) ขั้นตอนการเจริญวิชชาธรรมกายชั้นสูง

ผู้ที่ปฏิบัติภาวนาได้ถึงธรรมกาย ถึงพระนิพพาน และได้ผ่านการพิจารณาสติปัฏฐาน ๔ แล้ว ก็ให้ไป**ขอต่อวิชชาธรรมกายชั้นสูง** กับพระเดชพระคุณ**พระภาวนาโกศลเถร** รองเจ้าอาวาสและอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนาธุระ วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ องค์ปัจจุบัน ต่อไป

วิชชาธรรมกายชั้นสูงนี้แหละที่พระเดชพระคุณ**หลวงพ่อวัดปากน้ำ พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร)** ได้เคยกล่าวไว้กับศิษย์ผู้ใกล้ชิดว่า **"ธรรมกายคนหนึ่ง ช่วยคนได้ครึ่งเมือง"** คือช่วย "บำบัดทุกข์" และ "บำรุงสุข" แก่ตนเอง และทั้งแก่ผู้อื่นในสังคมได้มาก แต่ผู้ปฏิบัติวิชชาธรรมกายชั้นสูงเขาจะไม่ค่อยเปิดเผยหรือแสดงความโอ้อวดใด ๆ กับใคร ๆ ภายนอก นอกจากจะรู้กันเฉพาะในหมู่ครูอาจารย์และศิษยานุศิษย์ผู้ใกล้ชิดเท่านั้น

๔. การจัดการบุคลากร การสร้างพระวิปัสสนาจารย์หรือวิทยากร

พระวิปัสสนาจารย์และวิทยากรที่ทำหน้าที่ในการให้คำแนะนำพระกัมมัฏฐาน มีข้าพเจ้า คอยให้คำแนะนำทั้งในเบื้องต้นขั้นสมถกัมมัฏฐาน และเบื้องกลางขั้นวิปัสสนากัมมัฏฐาน โดยมีพระเดชพระคุณพระภาวนาโกศลเถร (วีระ คณฺตฺตโม) รองเจ้าอาวาสและอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนาธุระ วัดปากน้ำภาษีเจริญ องค์ปัจจุบัน ผู้เป็นทั้งสัทธิวิหาริก (ผู้บวชกับพระอุปัชฌาย์) และอันเตวาสิก (ผู้เป็นศิษย์

อยู่ปฏิบัติธรรม กับพระเดชพระคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำ พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร) โดยตรง จนพระเดชพระคุณหลวงพ่อท่านมรณภาพ) เป็นผู้ควบคุมดูแลการสอนภาวนาธรรมทั้งหมด เป็นผู้ต่อวิชชาธรรมกายชั้นสูง และเป็นผู้พิจารณามอบหนังสือมรรคผลพิสดาร เล่มที่ ๑-๒ กับหนังสือยุทธวิธี-ยุทธศาสตร์ การสะสางธาตุธรรม (อาสวักขยญาณชั้นสูง) อีกด้วย และต่อมาภายหลัง พระเดชพระคุณท่านก็ได้อนุญาตให้ข้าพเจ้าเป็นผู้พิจารณามอบหนังสือดังกล่าวให้แก่ผู้ปฏิบัติภาวนาธรรมที่วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม ในสถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย ที่ปฏิบัติได้ถึงธรรมกาย และผ่านการพิจารณาสติปัฏฐาน ๔ แล้ว แทนพระเดชพระคุณท่านได้

ผู้ที่ได้มาเข้าศึกษาอบรมสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน ที่สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย อ.ดำเนิน-สะดวก จ.ราชบุรี และที่สำนักงานมูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย ศาลาการเปรียญวัดสระเกศ ที่ปฏิบัติพระกัมมัฏฐานได้ผลดีพอสมควรแล้ว และที่มีอัธยาศัยในการสอนก็จะฝึกหัดให้ช่วยแนะนำพระกัมมัฏฐานเบื้องต้นและเบื้องกลางแก่ผู้เข้ารับการอบรมเป็นกลุ่มย่อยต่อ ๆ ไป ตามระดับภูมิธรรมและภูมิปัญญาที่สามารถจะทำหน้าที่เป็นวิทยากรได้ โดยอยู่ภายใต้การให้คำแนะนำ ปรึกษาหารือ และดูแลของข้าพเจ้า หากมีปัญหา ข้าพเจ้าก็จะกราบเรียนหารือกับพระเดชพระคุณพระภาวนาโกศลเถร ผู้เป็นครูของข้าพเจ้า เพื่อช่วยพิจารณาวินิจฉัยและให้คำแนะนำว่าควรจะเป็นหรือควรจะให้ปฏิบัติอย่างไร

เมื่อมีผู้ปฏิบัติที่ได้ผลดี แต่ยังไม่มีประสบการณ์ในการสอน หรือเป็นผู้ที่ไม่มีอัธยาศัยในการสอน หรือยังเป็นเด็ก ก็ให้ช่วยเจริญภาวนาวิชชาธรรมกายชั้นสูง เพื่อช่วยให้การอบรมกลุ่มย่อย และการให้การอบรมกลุ่มใหญ่หรือโดยส่วนรวม ให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

เฉพาะในภาคเช้า เวลา ๐๘.๓๐ น. ได้จัดให้มีการแบ่งผู้เข้ารับการอบรมออกเป็น ๓ กลุ่มใหญ่ คือ

กลุ่มที่ ๑ ผู้ปฏิบัติที่ยังไม่ถึงดวงธรรม หรือ ดวงปฐมมรรค ซึ่งในระยะเริ่มแรก ก็จะเป็นกลุ่มใหญ่ที่สุด โดยให้พระวิทยากร ๑ ท่านสอนภาวนาเบื้องต้นรวมกันทั้งหมด

กลุ่มที่ ๒ ผู้ปฏิบัติที่ปฏิบัติได้ถึงดวงธรรม หรือ ดวงปฐมมรรคแล้ว (แยกมาจากกลุ่มที่ ๑) ก็ให้แยกไปต่อธรรมเบื้องกลาง ให้ถึงกายในกาย ถึงธรรมกาย (รวมเป็น ๑๘ กาย) ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่า "ต่อ ๑๘ กาย" โดยให้มีพระวิทยากร ๑ หรือ ๒ ท่าน ช่วยกันให้คำแนะนำต่อธรรมให้ถึง ๑๘ กาย

กลุ่มที่ ๓ ผู้ปฏิบัติที่ถึงธรรมกายแล้ว ที่ไม่ได้สอนผู้ใด เพราะไม่มีอุปนิสัยในการสอน หรือยังไม่มีประสบการณ์ในการสอนดีพอที่จะทำหน้าที่เป็นวิทยากรได้ หรือยังเป็นเด็ก และพระวิทยากร หรือวิทยากรอุบาสกอุบาสิกา ที่ไม่ได้ไปช่วยทำหน้าที่ในกลุ่มที่ ๑ และที่ ๒ ก็จะให้ไปฝึกเจริญภาวนา ทั้งในขั้นกลาง ได้แก่พิจารณาสติปัฏฐาน ๔ เจริญฌานสมาบัติ ตรวจภพ ตรวจจักรวาล เป็นต้นแล้ว ให้ฝึกเจริญวิชชาธรรมกายชั้นสูงให้ชำนาญขึ้น เพื่อให้เจริญปัญญารู้แจ้งในสภาวธรรมดีขึ้น และเพื่อชำระกาย วาจา และใจ ให้ดีอยู่เสมอ ก่อนที่จะไปทำหน้าที่ช่วยให้คำแนะนำลูกกลุ่มย่อยในตอนบ่ายหรือในเวลาเย็น

นี้ก็เป็นเคล็ดลับสำคัญที่ทำให้การอบรมสมถวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนววิชชาธรรมกาย ที่สำนักปฏิบัติธรรมนี้ ได้ผลดี กล่าวคือ มีผู้ปฏิบัติได้ถึงดวงธรรม ถึงกายในกาย และถึงธรรมกาย สามารถทำหน้าที่เป็นวิทยากร และเจริญวิชชาธรรมกายชั้นสูงได้ในอัตราสูงอย่างไม่น่าเชื่อ

ขอเชิญสาธุชนเข้าร่วมการอบรมพระกัมมัฏฐาน
ณ วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม
อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี
ปีละ ๒ รุ่น ระหว่างวันที่ ๑-๑๕ พฤษภาคม และ
ระหว่างวันที่ ๑-๑๕ ธันวาคม ของทุกปี

เนื่องในโอกาสที่เปิดการอบรมพระกัมมัฏฐานแด่พระสงฆ์ปีละ ๒ รุ่น ระหว่างวันที่ ๑-๑๕ พฤษภาคม และ ๑-๑๕ ธันวาคมของทุกปี เพื่อสร้างพระในใจพระและสร้างพระวิปัสสนาจารย์ให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒินั้น ทางวัดได้เปิดโอกาสให้อุบาสก อุบาสิกา สาธุชนทั่วไปเข้ารับการอบรมได้ โดยขอให้ปฏิบัติดังต่อไปนี้

๑) ถือศีล ๘

๒) บำรุงค่าภัตตาหารเลี้ยงพระและค่าอาหารแก่ผู้มาปฏิบัติธรรมตามกำลังศรัทธา

๓) เตรียมเครื่องใช้ประจำตัว ดังต่อไปนี้ไปด้วย

- เสื้อผ้าชุดสีขาว และเครื่องใช้ประจำตัวประจำวัน
- เสื่อ ผ้าห่มนอน และมุ้งหรือกลด

เนื่องด้วยที่พักสำหรับชาย-หญิงมักจะไม่พอแก่ผู้เข้าไปอยู่อบรมพระกัมมัฏฐาน ทางวัดจึงขอสนับสนุนให้ผู้เข้ารับการอบรมอยู่กลด เพราะสัปปายะดี (เงียบสงัดจากเสียงพูดคุยรบกวน) และไม่ต้องอยู่ใกล้ชิดกันเกินไป และในกรณีที่มีผู้เข้ารับการอบรมมากที่พักมักไม่พอดังกล่าว

สำหรับท่านที่ไม่มีกลดเป็นของตนจะขอใช้กลดของวัดก็ได้ และช่วยบำรุงกลดตามกำลังศรัทธา เพื่อให้วัดพอมีเงินทุนไว้ซ่อมหรือซื้อกลดเพิ่มใหม่แทนของเก่าที่ชำรุด ก็ขออนุโมทนา

๔) ข้อห้ามระหว่างการอบรม

๔.๑ ห้ามสูบบุหรี่ตลอดระยะเวลาของการอบรม (เลิกเด็ดขาดตลอดไปได้จะดีมาก)

๔.๒ ห้ามขาดการประชุมทุกครั้ง เว้นแต่จะติดธุระที่มอบหมายให้หรือเจ็บป่วย

๔.๓ ห้ามฟังวิทยุ

๔.๔ ห้ามจับกลุ่มสนทนากันในเรื่องไร้สาระที่ไม่ใช่การสนทนาธรรมหรือกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย

๔.๕ ห้ามพูดโอ้อวดผลของการปฏิบัติธรรม

๔.๖ ห้ามลงอาบน้ำหรือซักผ้าในคลอง

๔.๗ ห้ามทำความสกปรกในบริเวณวัด เช่น ทิ้งขยะมูลฝอยลงในที่ ๆ มิได้จัดภาชนะรองรับไว้

๕. ข้อควรปฏิบัติระหว่างการอบรม

๕.๑ ต้องช่วยตนเองในเรื่องความเป็นอยู่ เช่น ช่วยตนเองในการตักอาหารและการล้างถ้วยชามที่ใช้รับประทานอาหาร และทำความสะอาดสถานที่พักอาศัยเป็นต้น

๕.๒ ต้องรักษาความสะอาดในบริเวณวัด

๕.๓ ต้องมีความสำรวมในทุกอิริยาบถ

๕.๔ ต้องร่วมมือกับวัดทุกอย่าง

๕.๕ ต้องตรงต่อเวลา

กำหนดการประจำวัน

๐๔.๐๐ น. ตื่นนอน (สัญญาณระฆัง)

๐๔.๓๐ น. ทำวัตรเช้า แล้วฝึกเจริญภาวนาธรรม

๐๖.๓๐ น. รับประทานอาหารเช้า

๐๗.๐๐ น. อุบาสกอุบาสิกาส่วนหนึ่งไปช่วยกิจกรรมพระบิณฑบาต

๐๘.๐๐ น. อุบาสกอุบาสิกาวิทยากรและผู้ปฏิบัติธรรมได้ถึงธรรมกายต่อวิชชา

๐๙.๓๐ น. ช่วยจัดและถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์

๑๑.๐๐ น. รับประทานอาหารแล้ว พักผ่อนตามอัธยาศัย

๑๔.๐๐ น. รับฟังธรรมบรรยาย

๑๗.๐๐ น. ทำวัตรเย็น แล้วแบ่งกลุ่มฝึกเจริญภาวนาธรรมแล้วพักทำธุระส่วนตัว

๑๙.๐๐ น. เจริญภาวนาธรรม

๒๑.๓๐ น. ดับไฟ นอนหรือปฏิบัติภาวนาธรรมเองตามอัธยาศัย

กิจกรรมการเผยแพร่ธรรมะ มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย

การอบรมการเจริญภาวนาธรรม

ภายใต้การควบคุมพระกัมมัฏฐานของ พระเดชพระคุณ **พระภาวนาโกศลเถร** (วีระ คณฺฑตฺโม) และ**พระอาจารย์มหาเสริมชัย ชยมงฺคโล (มงคลบุตร)**

๑. **ที่ศาลาการเปรียญ วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร (วัดภูเขาทอง)**

ทุกวันอาทิตย์ วันละ ๓ รอบ (เฉพาะวันอาทิตย์ต้นเดือน มีพิธีถวายสังฆทานภัตตาหารเพลร่วมกันด้วย) ดังต่อไปนี้

๐๙.๐๐ น. เฉพาะผู้เจริญวิชชาธรรมกายชั้นสูงและวิทยากร

๑๐.๐๐ น. สำหรับสาธุชนโดยทั่วไปฝึกเจริญภาวนาทั้งเบื้องต้นและเบื้องกลางร่วมกัน

๑๓.๐๐ น. สำหรับสาธุชนโดยทั่วไป โดยแบ่งผู้เข้ารับการอบรมเป็นกลุ่มย่อย ให้พระวิทยากรและวิทยากรฆราวาส ควบคุมแนะนำโดยใกล้ชิดเป็นกลุ่ม ๆ

ทุกวันจันทร์ และ **พฤหัสบดี** ภาคค่ำ เวลา ๑๘.๓๐ น.

๒. **ที่วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ ทุกเย็น** ที่วิหารเจริญภาวนา(ตึกขาว) และที่ตึกบวรเทพมุนี

๓. **ที่วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม** ใน **สถาบันพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี**

ทุกวันเสาร์ต้นเดือน เวลา ๐๗.๓๐ น. มีรถรับส่งผู้มีจิตศรัทธาไปปฏิบัติธรรม ที่วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม โดยไม่เสียค่าโดยสารแต่ประการใด เป็นประจำเช่นเคย มีกำหนดดังนี้

๐๙.๓๐ น. ทำวัตรเช้า แล้วเจริญภาวนาธรรม

๑๑.๐๐ น. ถวายสังฆทานภัตตาหารเพลแด่พระสงฆ์

๑๒.๐๐ น. รับประทานอาหารเที่ยงร่วมกัน

๑๓.๐๐ น. ทำวัตรเย็น ฝึกเจริญภาวนาธรรม

๑๔.๓๐ น. ออกเดินทางกลับ

๔. **ที่ธรรมสถาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย** (ด้านหลังตึกเลขาธิการ จุฬาฯ)

ทุกวันอังคาร และ **พฤหัสบดี** เวลา ๑๒.๑๕ น.

เมตตาธรรม

ญาณรัตนะ*

สภาพการต่อสู้ แย่งชิง กีดกันของหมู่สัตว์ที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาไม่ว่าจะเป็นการล่าเหยื่อเพื่อเป็นอาหาร การแย่งชิงคู่ การปกป้องตัวเองและลูกอ่อน การหวงแหนอาณาเขต ฯลฯ การต่อสู้ขับเคี่ยวยุติลงด้วยผู้แข็งแรงกว่าเป็นผู้ชนะ และผู้อ่อนแอกว่าก็ตกเป็นเหยื่อหรือความพ่ายแพ้ในที่สุด เป็นอย่างนี้มานานแสนนานตามสัญชาติญาณของสัตว์

ในบรรดาสัตว์ทั้งหลาย มนุษย์ดูเหมือนว่าเป็นสัตว์ที่ได้รับการพัฒนาต่างจากสัตว์อื่น โดยเฉพาะเรื่องของคุณธรรม เพราะมนุษย์เป็นสัตว์ที่มีเมตตาธรรมต่างจากสัตว์ทั้งหลายซึ่งมีเพียงสัญชาติญาณต้องการความอยู่รอด มนุษย์ไม่มีเพียงสัญชาติญาณอย่างเดียว แต่มนุษย์มีความคิดและการพัฒนาด้านความรู้ และถ่ายทอดต่อกันมาเป็นความรู้และประสบการณ์ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่ามนุษย์ทุกคนจะมีเมตตาธรรมด้วยกันทุกคนก็หาไม่ มนุษย์ที่มีคุณธรรมและศีลธรรมมีทางที่จะลดการเบียดเบียนในหมู่มนุษย์และสัตว์ นอกจากนี้ยังแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกันในลักษณะของสัตว์สังคม ด้วยเมตตาธรรม

เมตตาธรรม คือ ความรัก ความปรารถนาดีต่อเพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์ทั้งหลายให้ประสบ ความสุข เมตตาธรรมเป็นภูมิธรรมในระดับของพรหม ที่เรียกว่า พรหมวิหารธรรม ๔ ประการ ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา การที่มนุษย์มีเมตตาธรรมจึงถือได้ว่ามีภูมิธรรมใกล้ระดับพระพรหม

เมตตาธรรมเกิดขึ้นจาก ณ ภายใน โดยจะเริ่มที่ใจที่ประกอบด้วยดวงเห็น ดวงจำ ดวงคิด และดวงรู้ ทั้ง ๔ ดวงซ้อนกันอยู่ เบาบางจากการห่อหุ้มด้วยกิเลสทั้ง ๓ คือ โลภะ โทสะ โมหะ ทำให้มีจิตใจที่สะอาดบริสุทธิ์ เน้นตามสภาพที่เป็นจริง เกรงกลัวต่อบาปอกุศล มีผลให้การแสดงออกมาทางกาย วาจา และใจ ละเว้น

---

* *กรรมการมูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง**รองอัครราชทูตที่ปรึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ประจำสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงวอชิงตัน ดี ซี***

จากการเบียดเบียนและคิดประทุษร้าย ละความอาฆาตพยาบาท นำไปสู่การเสียสละทรัพย์สิ่งของและความเห็นแก่ตัว ด้วยความปรารถนาดีและจิตที่เป็นทานกุศล นอกจากนี้ยังละการเบียดเบียนบุคคลและสัตว์อื่น อันจัดเป็นศีลกุศล ฉะนั้นผู้ที่มีเมตตาจึงเป็นผู้ที่มีความพร้อมทั้งทานกุศลและศีลกุศล ซึ่งจะเป็นบาทฐานนำไปสู่การปฏิบัติภาวนากุศลให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

อานิสงส์ของผู้มีเมตตาธรรมเป็นปกติ จะเป็นผู้มีจิตใจเบิกบานเป็นสุขทั้งยามหลับและยามตื่น มีผลให้หน้าตาสดชื่นยิ้มแย้ม ส่งผลให้สุขภาพกายและสุขภาพใจดีตาม มีบุคลิกน่าคบหาสมาคม น่ายกย่องนับถือ ผู้อยู่ใกล้ชิดก็พลอยได้รับความสุขไปด้วย ในทางตรงกันข้าม หากขาดเมตตาธรรมเสียแล้ว บุคคลนั้นก็จะมีแต่ความดุร้าย โทสะเหี้ยมโหด และมีศัตรูรอบตัว

การฝึกให้มีเมตตาธรรม มักเริ่มจากการแผ่เมตตาให้สรรพสัตว์ทั้งหลาย รวมทั้งศัตรู และบุคคลที่ไม่ชอบหน้าทั้งหลาย ซึ่งเป็นการกระทำทางวาจาและใจ ด้วยการกล่าวคำแผ่เมตตา แต่การกล่าวคำแผ่เมตตาอาจยังไม่เพียงพอสำหรับการระวังทางกาย จึงต้องมีการทำทานรักษาศีลเพื่อป้องกันการละเมิดและเบียดเบียนทางกาย

การแผ่เมตตานั้น จะให้ได้รับผลลัพธ์แก่สัตว์และบุคคลทั้งหลายที่มีชีวิตอยู่ และล่วงลับไปแล้ว ต้องอาศัยการเจริญภาวนา โดยเฉพาะเมื่อจิตเป็นสมาธิหยุดนิ่งใสสว่างดีแล้ว ให้น้อมการแผ่เมตตาไปยังสรรพสัตว์ทั้งหลายไปที่ศูนย์กลางกายซึ่งตรงกับศูนย์กลางของจักรวาล และแผ่ขยายไปโดยรอบให้ใสสว่างไปถึงขอบจักรวาล ก็จะเป็นการแผ่เมตตาที่ได้ผลสามารถให้สรรพสัตว์ทั้งหลาย ต่ำสุดถึงสัตว์นรกและสูงสุดถึงอรูปพรหม หากได้ทำสม่ำเสมอแล้วเมตตาธรรมก็จะมีอยู่ในกาย วาจา ใจ เป็นปกติโดยอัตโนมัติตามระดับภูมิธรรมที่ปฏิบัติได้

หากมนุษย์ขาดเสียซึ่งเมตตาธรรมแล้ว มนุษย์ก็คงไม่ต่างไปจากสัตว์ทั้งหลายที่ยังวนเวียนเบียดเบียน อาฆาตพยาบาท จองเวรซึ่งกันและกัน ผลัดกันเป็นผู้ล่าและผู้ถูกล่า สลับกันไปในวังน้ำวน หากไม่คิดจะงดเบียดเบียนกันดังกล่าวแล้ว ก็ไม่มีทางหลุดออกจากวัฏฏะสงสารนี้ได้.

■ ■ ■ ■

ใบบอกรับเป็นสมาชิกนิตยสาร "ธรรมกาย"

วันที่ _____ เดือน _____ พ.ศ. _____

นาม _____ บ้านเลขที่ _____ หมู่ที่ __ ตรอก/ซอย _____

ถนน _____ ตำบล/แขวง _____ อำเภอ/เขต _____

จังหวัด _____ รหัสไปรษณีย์ _____ โทรศัพท์ _____

(๑) ประสงค์จะ: ☐ เป็นสมาชิก (ไม่คิดค่าส่ง) ตั้งแต่ฉบับที่ _____

☐ ต่ออายุสมาชิก

☐ เป็นเจ้าภาพจัดส่งถวาย/ให้แก่ _____

ที่อยู่ _____

(๒) เป็นเวลา: ☐ ๑ ปี อัตรา ๑๖๐ บาท ☐ ๒ ปี อัตรา ๓๒๐ บาท ☐ ๓ ปี อัตรา ๔๘๐ บาท

(ลงชื่อ) _____

โปรดส่งใบบอกรับไปที่: **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** ศาลาการเปรียญ วัดสระเกศฯ กทม. ๑๐๑๐๐ โทร. ๒๒๔-๗๔๗๕

หากส่งเงินทางไปรษณีย์ โปรดสั่งจ่าย: **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** ศาลาการเปรียญ วัดสระเกศ กทม. ๑๐๑๐๐ สั่งจ่าย ปณ. หลานหลวง แห่งเดียว)

หากส่งเช็คธนาคารโปรดสั่งจ่ายเช็คขีดคร่อมแก่ **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย**

ใบบอกรับเป็นผู้อุปถัมภ์ค่าจัดพิมพ์นิตยสาร "ธรรมกาย"

วันที่ _____ เดือน _____ พ.ศ. _____

นาม _____ บ้านเลขที่ _____ หมู่ที่ __ ตรอก/ซอย _____

ถนน _____ ตำบล/แขวง _____ อำเภอ/เขต _____

จังหวัด _____ รหัสไปรษณีย์ _____ โทรศัพท์ _____

ประสงค์จะ: ☐ **รับเป็นผู้อุปถัมภ์ค่าจัดพิมพ์นิตยสาร** และให้ประกาศชื่อไว้ที่

☐ ปกหน้าด้านใน ๔,๐๐๐ บาท ☐ ปกหลังด้านนอก ๕,๐๐๐ บาท

☐ ปกหลังด้านใน ๓,๐๐๐ บาท ☐ หน้าสอดสี ๓,๐๐๐ บาท

☐ อุปถัมภ์ค่าจัดพิมพ์ ๑,๐๐๐ บาท ☐ ประสงค์จะออกนาม ☐ ไม่ประสงค์จะออกนาม

☐ อื่น ๆ _____ จำนวนเงิน _____ บาท

(ลงชื่อ) _____

โปรดส่งใบบอกรับไปที่: **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** ศาลาการเปรียญ วัดสระเกศฯ กทม. ๑๐๑๐๐ โทร. ๒๒๔-๗๔๗๕

หากส่งเงินทางไปรษณีย์ โปรดสั่งจ่าย: **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย** ศาลาการเปรียญ วัดสระเกศ กทม. ๑๐๑๐๐ สั่งจ่าย ปณ. หลานหลวง แห่งเดียว)

หากส่งเช็คธนาคารโปรดสั่งจ่ายเช็คขีดคร่อมแก่ **มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย**

พิธีบำเพ็ญกุศลอุทิศถวายหลวงพ่อวัดปากน้ำ เจริญจิตภาวนาถวายพระราชกุศลแด่สมเด็จย่า และ พิธีไถ่ชีวิตโคถวายพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๘

ณ วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี

หลวงพ่อเจ้าอาวาสพระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล ประธานในพิธีได้จุดเทียนธูปบูชาพระรัตนตรัย

หลวงพ่อเจ้าอาวาส (พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล) พระครูโสภณสุตาคม รองเจ้าอาวาสวัดบ้างาม, พระวรรณพงศ์ วณฺณวํโส ประธานพระนวกภิกษุรุ่นที่ ๒ (ปี ๒๕๓๘) และญาติโยมทอดผ้าบังสุกุล

หลวงพ่อเจ้าอาวาส กรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลถวายแด่หลวงพ่อวัดปากน้ำ

เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๑๐ กันยายน ศกนี้ อันเป็นวัน**"นวกานุสรณ์"** พระนวกภิกษุวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม โดย**พระวรรณพงศ์ วณฺณวํโส** ประธานพระนวกภิกษุรุ่นที่ ๒ (พ.ศ.๒๕๓๘) ได้ประกอบพิธีบำเพ็ญกุศลอุทิศถวายพระเดชพระคุณ**หลวงพ่อวัดปากน้ำ พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร)** ผู้ปฏิบัติและสอนภาวนาตามแนววิชชาธรรมกายของพระพุทธเจ้า เนื่องในโอกาสวันคล้ายวันที่หลวงพ่อบรรลุธรรมกาย ซึ่งตรงกับวันเพ็ญเดือน ๑๐ ดังเช่นที่เคยจัดมาทุกปี โดยได้เริ่ม**ประกอบพิธีสวดมาติกาบังสุกุล เวลา ๐๙.๓๐ น.** และ**ถวายสังฆทานภัตตาหารเพลแด่พระสงฆ์** เวลา ๑๐.๓๐ น. ดังปรากฏในภาพ

พิธีเปิดศูนย์พุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย วัดยางทอง ต.บางเจ้าฉ่า อ.โพธิ์ทอง จ.อ่างทอง

๑.

๒.

๓.

๔.

๕.

๖.

๑. หลวงพ่อพระครูศิริพัฒนคุณ เจ้าอาวาสวัดยางทอง กล่าวถวายรายงานเปิดการอบรม

๒. พระเถรานุเถระ ผู้มาร่วมพิธีเปิดการอบรม (รูปที่ ๓ จากซ้าย) **พระเมธีรัตโนดม** รองเจ้าคณะจังหวัดลพบุรี (รูปที่ ๔ จากซ้าย) **หลวงพ่อพระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล** ประธานในพิธีเปิดศูนย์และเปิดการอบรมพระกัมมัฏฐาน (รูปที่ ๕ จากซ้าย) **พระครูศิริพัฒนคุณ** เจ้าอาวาสวัดยางทอง ผู้อำนวยการศูนย์ฯ

๓. หลวงพ่อพระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล ประกอบพิธีเปิดศูนย์พุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย วัดยางทอง

๔. คณะวิทยากรฆราวาส ผู้ช่วยให้คำแนะนำในการแบ่งกลุ่มเจริญภาวนา

๕. หลวงพ่อพระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล เจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม จ.ราชบุรี ในฐานะประธานเปิดการอบรม ขณะกำลังสอนการเจริญจิตภาวนา

๖. บรรดาญาติโยมผู้เข้าร่วมการอบรมภาวนาธรรม